

Die Graan- en Oliesadebedryf
van Suid-Afrika

'N REIS DEUR TYD

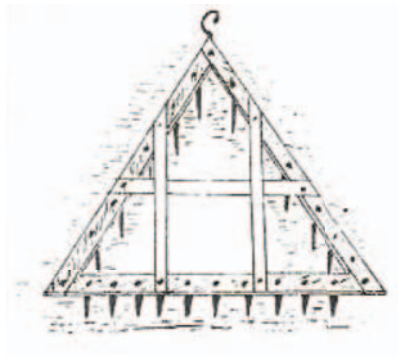
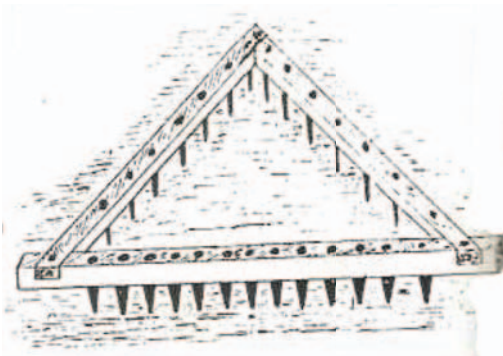
HOOFSTUK 1

1 Produksie van graan en oliesade IN SUID-AFRIKA

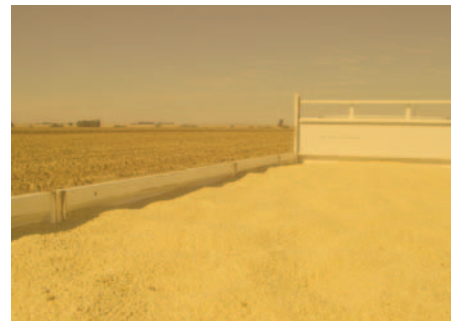
Die produksie van die verskillende grane en oliesade in Suid-Afrika het elkeen sy eie unieke verloop in die geskiedenis gehad, maar is tog dikwels deur dieselfde omstandighede en ontwikkelings op vergelykbare wyse beïnvloed, hetsy deur meganiese en tegnologiese ontwikkeling, klimaatstoestande, wêreldgebeure of staatkundige, politieke en sosiale gebeure en ontwikkelings in Suid-Afrika.

INLEIDING

Die belangrikste invloed op die bedrywe is waarskynlik afkomstig van die instelling van beheer oor die bemarking van landbouprodukte ingevolge die eerste Bemarkingswet van 1937 en weer sowat 50 jaar later met die inwerkingtreding van die Wet op die Bemarking van Landbouprodukte van 1996, waardeur beheer afgeskaf is.

Voorbeelde van hoe boere ploë en -êe in die Voortrekkertyd en net daarna gelyk het.

Video: Ten einde vooruit te gaan, moet 'n mens op hoogte van die geskiedenis wees – mnr Crawford von Abo.

Grondbewerking in die vroeë 1900's.

Beide die instelling en afskaffing van beheer is deur duidelik waarneembare veranderende tendense voorafgegaan en het 'n wesenlike effek op die landboubedryf in die breë, maar op die graan- en oliesadebedrywe in die besonder gehad. Beheer oor die produksie en bemarking van landbouprodukte was nie uniek aan Suid-Afrika nie en dit is selfs waarskynlik dat die ontstaan daarvan inderdaad deur internasionale tendense beïnvloed is.

In die aanloop tot die uiteindelijke deregulering van landbou in Suid-Afrika is dikwels kritiek uitgespreek teenoor die stelsel van beheerde bemarking en is die stelling gemaak dat dit nie in die doel daarvan geslaag het nie. Ongeag dié opinies kan dit nie betwyfel word nie dat die beheerde omgewing geleenthede vir die Suid-Afrikaanse graan- en oliesadebedrywe geskep het om tot 'n bedryfssektor te ontwikkel en groei wat 'n wesenlike bydrae tot Suid-Afrika se ontwikkeling gelewer het. Nie net het dit 'n beduidende bydrae tot die bruto binnelandse produk van die land gemaak nie, maar was dit ook 'n belangrike en wesenlike area van werkskepping, veral vir ongeskoolde arbeiders.

In hierdie hoofstuk word die geskiedenis van die produksie van mielies, wintergraan (koring, hawer en gars), oliesade (grondbone, sonneblomsaad, sojabone en kanola) en sorghum in Suid-Afrika in perspektief gestel, met verwysing na enkele uitstaande gebeure wat dit met verloop van tyd beïnvloed het. Die blote omvang van die inligting hieroor maak dit onmoontlik om selfs net die punt van die ysberg aan te raak. Gevolglik word in hierdie publikasie slegs verwys na enkele hoofgebeure, hoogte- en laagtepunte, sleutelrolspelers en ligte oomblikke in die bedryf wat in bronne opgeteken is of deur rolspelers van die tyd in herinnering geroep kan word.

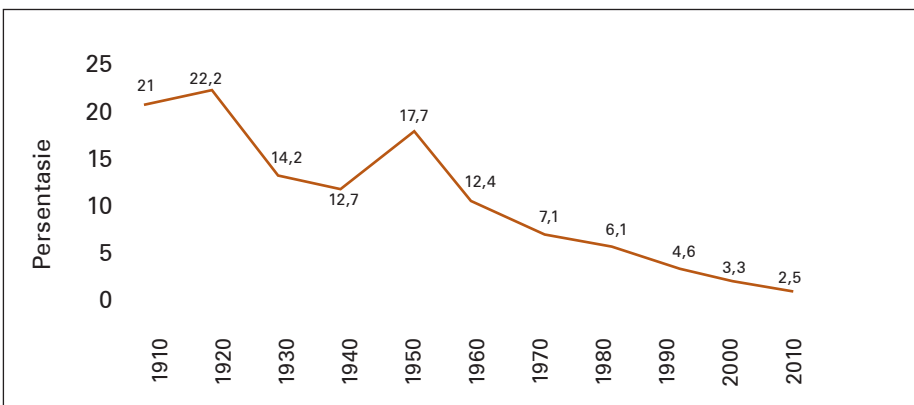
Mielieverskeping in ongeveer 1908.

Mielies is eers in hopies gepak voor dit gedors is.

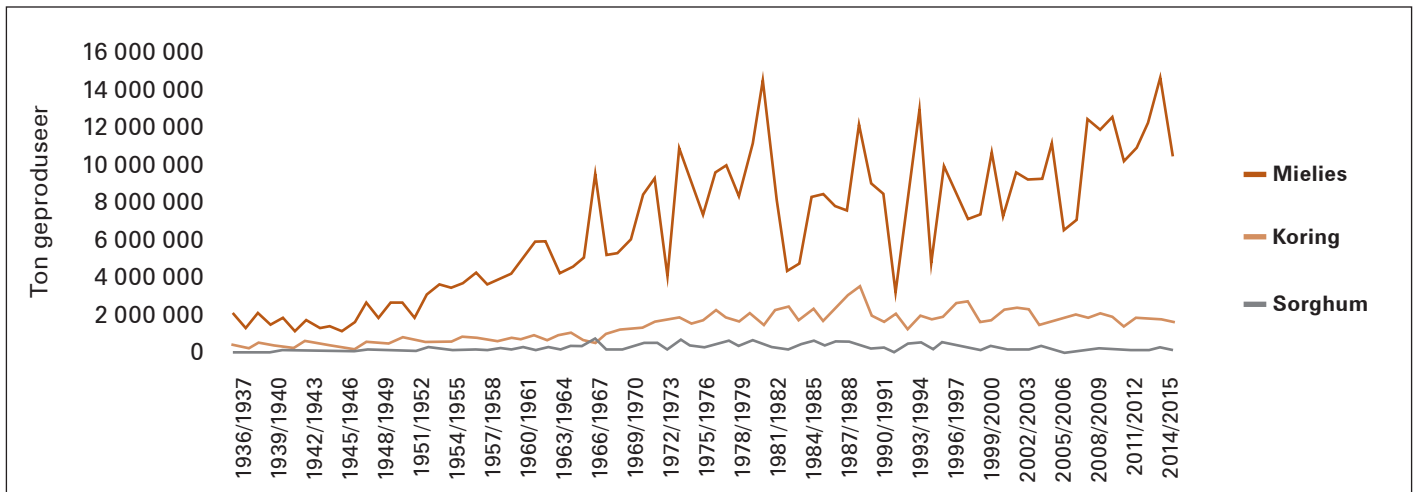
Mielies word gedors.

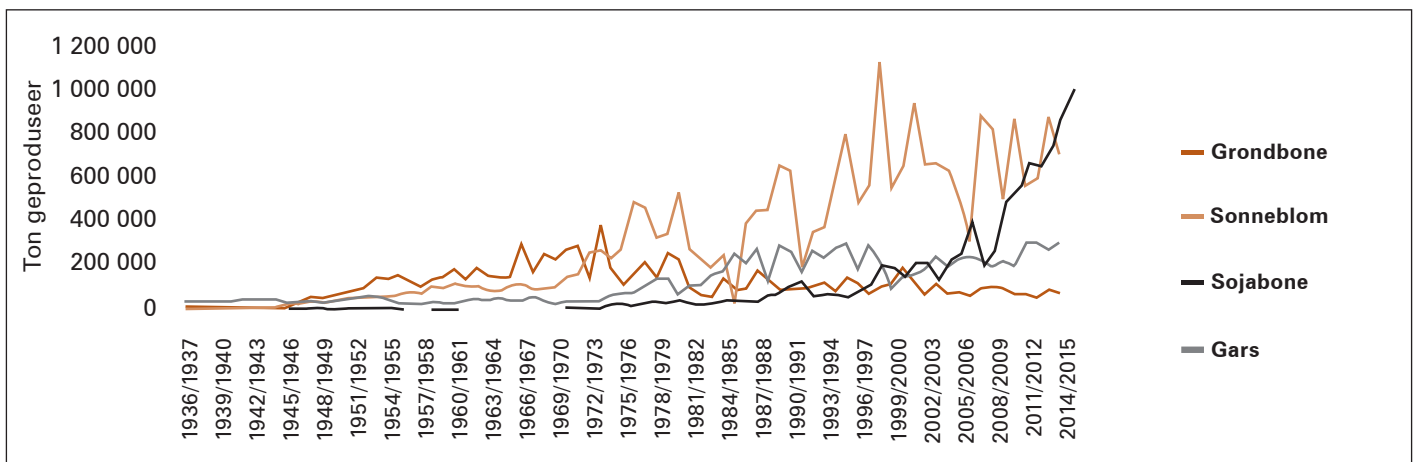
Grafiek 1: Landbou se bydrae tot die BBP

Die relatiewe bydrae wat elkeen van die produkte gemaak het in terme van volume geproduseer blyk duidelik uit die Grafiek 2 en 3.

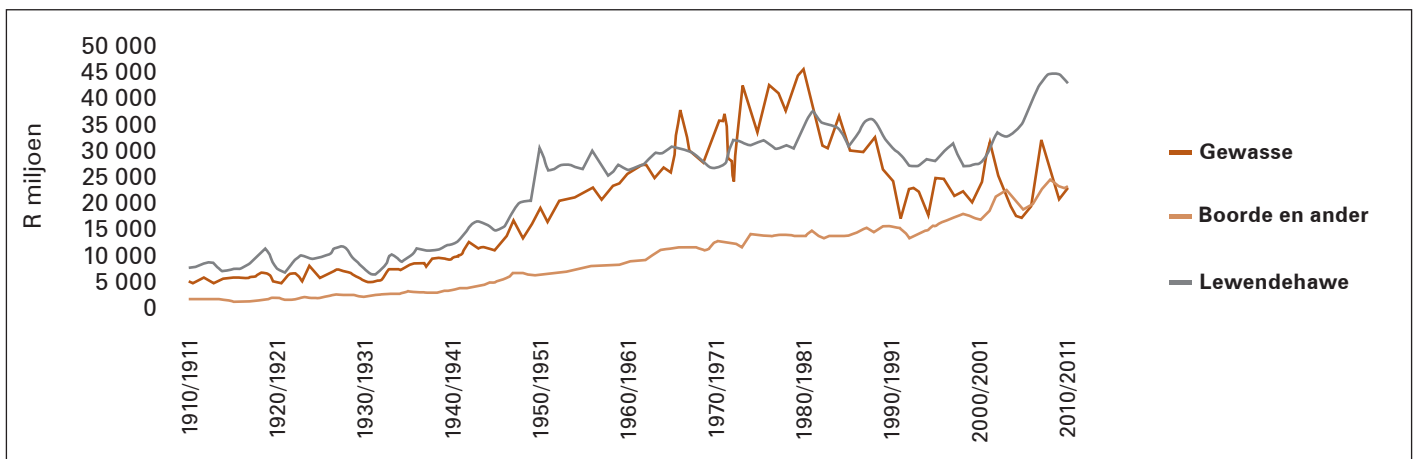
Die area waarop mielies verbou word, het tradisioneel aansienlik gefluktueer omdat mielies hoofsaaklik op droëland verbou word. Dit is opmerklik dat dié area veral vanaf die droogte van die middel 1990's beduidend afgeneem het. Die statistiek toon dat die oppervlakte wat onder mielies verbou is, in net meer as drie dekades (vanaf 1980 tot 2013) met sowat 40% afgeneem het, van sowat vyf miljoen hektaar tot sowat drie miljoen hektaar.

Grafiek 2: Graanproduksie – volumes (Mielies, koring, sorghum)

Grafiek 3: Graanproduksie – volumes (Grondbone, sonneblom, sojabone, gars)

Grafiek 4: Bruto waarde van landbouproduksie – histories

Die oppervlakte waarop koring geplant is, het oor dieselfde tydperk eweneens geweldig verminder, van sowat twee miljoen hektaar tot selfs minder as een miljoen hektaar. Die geweldige afname in die middel-negentigerjare kan waarskynlik as 'n strukturele verandering beskou word, omdat dit daarna nie weer tot die vorige vlakke gestyg het nie.

Daarenteen het sojaboonaanplantings vanaf 1975/1976 van 22 000 ha tot meer as 500 000 ha in 2013 toegeneem. Dit was egter steeds nie groot genoeg om op te maak vir die afname in die totale oppervlakte waarop mielies en koring verbou is nie.

In 1970 is in totaal 181 000 ha sonneblom aangeplant. Hoewel dit van seisoen tot seisoen gewissel het, het sonneblomaanplantings met verloop van tyd 'n stygende tendens getoon en in 2013/2014 het dit 598 950 ha beslaan, met die grootste aanplantings van 828 000 ha in 1998.

Grondboonaanplantings het na die Tweede Wêreldoorlog deurlopend gestyg en 'n hoogtepunt van bykans 400 000 ha rondom 1970 bereik, waarna dit geleidelik begin afneem het. Vanaf 1995 het dit egter opmerklik gedaal en teen 2013 was die gemiddelde jaarlikse aanplantings minder as 50 000 ha.

Die aanplanting van sorghum het 'n hoogtepunt in die 1960's bereik, met 'n rekord van 640 000 ha in 1966. Dit het egter met verloop van tyd drasties afge- neem en in die tien seisoene voorafgaande 2014/2015 was die gemiddeld slegs 71 000 ha/jaar.

Die graanindustrie is een van die grootste landboubedrywe in Suid-Afrika en het teen 2010 ongeveer 30% tot die totale bruto landbouproduksie bygedra.

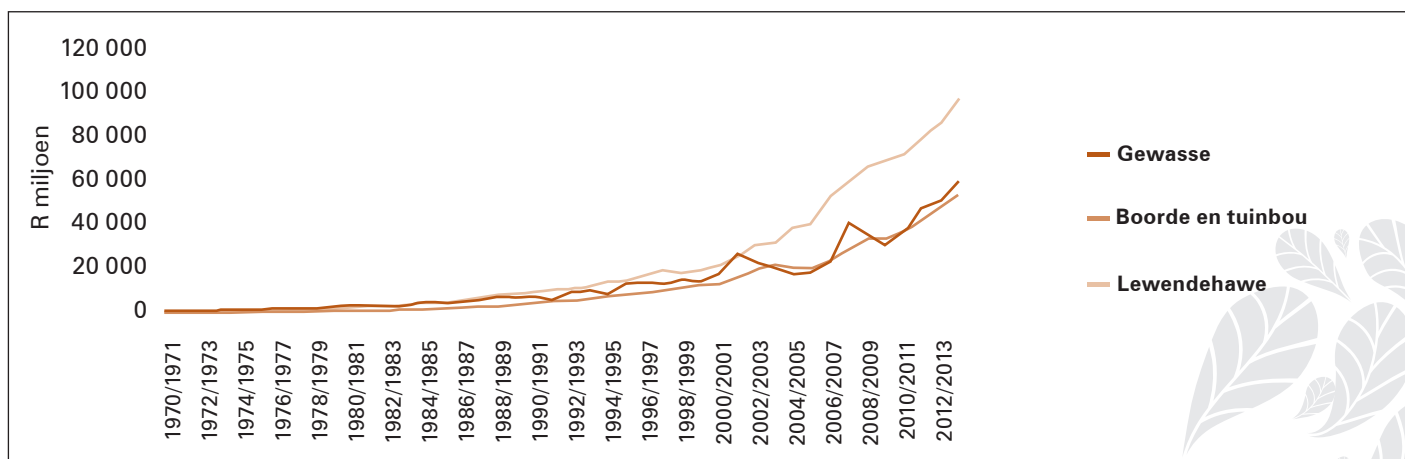
Produksiegebiede

Mielies, wat die grootste plaaslik geproduseerde graangewas is en op die grootste oppervlakte geplant word, is die belangrikste bron van koolhidrate in die Suider-Afrikaanse streek. Suid-Afrika is ook die grootste produseerder van mielies in die Suider-Afrikaanse Ontwikkelingsgemeenskap (SAOG). Mielies word hoofsaaklik in die Noordwes Provinsie, die Vrystaat, die Mpumalanga Hoëveld en die KwaZulu-Natal Middellande geproduseer.

Koring word op die tweede grootste oppervlakte geplant, hoofsaaklik in die winterreënvalgebiede van die Wes- en Suid-Kaap en in die oostelike gedeeltes van die Vrystaat.

Suid-Afrika is nie 'n beduidende rolspeler in die internasionale sonneblommark nie, aangesien dit slegs 'n klein persentasie tot die wêreld se produksie en handel in sonneblomsaad bydra. Sonneblom word in Suid-Afrika hoofsaaklik in dieselfde gebiede as mielies verbou.

Sojabone word hoofsaaklik in die Vrystaat, Mpumalanga en KwaZulu-Natal Provinsies verbou, met klein aanplantings in die Limpopo, Gauteng en Noordwes Provinsies.

Grafiek 5: Bruto waarde van landbouproduksie sedert 1970

Grondbone is aanvanklik in die huidige Limpopo Provinsie verbou. Dit is later na die westelike dele van die land uitgebrei en teen 2015 was dit hoofsaaklik in die westelike en noord-westelike dele van die Vrystaat, die Noordwes Provinsie en die Noord-Kaap Provinsie gekonsentreer.

Sorghum word hoofsaaklik in die droër somerreënvalegebiede van Mpumalanga, Limpopo, die Vrystaat, Noordwes en Gauteng geproduseer.

STAATSBETROKKENHEID

Die Suid-Afrikaanse regering was in die jare voor deregulering nie net by die be-
marking van landbou betrokke deur middel van die beheerrade en skemas wat
onder die Bemarkingswet ingestel is nie, maar het ook op ander terreine ingegryp
ten einde produsente in die land by te staan in krisistye en knelpunte in die land-
boubedryf aan te spreek.

Enkele sodanige geleenthede wat oor die algemeen op landbou van toepassing
was, word hieronder genoem. Dié wat meer bedryfspesifiek gerig was, word later
by die toepaslike bedryf se perspektief ingesluit.

1973-Droogtehulp

As gevolg van 'n ernstige droogte wat vanaf Oktober 1972 tot Februarie 1973 ge-
duur het, kon baie produsente nie in daardie seisoen somergewasse, voer of kon-
tantgewasse aanplant nie. Baie van die produsente wat wel kon plant, se oeste is
geweldig deur die droogte geknou.

SAMPI het die uitwerking van die droogte op die produsente besef en op 9 Januarie
1973 'n massavergadering te Wolmaransstad gehou waar die Minister van Land-
bou, mnr Hendrik Schoeman, ook teenwoordig was. Die benarde posisie waarin
die produsente verkeer het, blyk duidelik uit die feit dat sowat 1 300 produsente die
vergadering bygewoon het.

Tydens die vergadering het SAMPI vyf voorstelle aan die minister voorgelê waar-
deur die produsente se finansiële posisie verlig kon word. Dit het ingesluit dat die
fondse in die Stabilisasiefonds (sien Hoofstuk 2) as 'n agterskot aan die produsente
uitbetaal word, dat spesifieke aksies ten opsigte van die verkoopprijs van mielies
en uitvoer van mielies geneem word en dat produsente grasie vir terugbetaling van
hul produksieskuld by koöperasies sal ontvang.

Nie lank daarna nie het Minister Schoeman 'n program vir hulpverlening aan pro-
dusente in die droogtegeteisterde gebiede aangekondig. Dit het verskeie kom-
ponente bevat, maar waarskynlik die belangrikste vir graanprodusente was dat
koöperasies in staat gestel is om uitstel vir betaling van produksieskuld aan sekere
produsente te verleen deur dit oor 'n tydperk van vier jaar te versprei. Kwalifise-
rende produsente kon ook aansoek doen vir produksiekrediet vir die vestiging van
oeste in die daaropvolgende seisoen.

Jacobskomitee

In Oktober 1978 het die regering die sogenaamde Jacobskomitee aangestel met
die opdrag om ondersoek in te stel na die ekonomiese posisie van graanpro-
dusente sowel as landboufinansiering in die algemeen en aanbevelings daar-
omtrent te maak. Die Komitee was getaak om spesifiek te verwys na die immer
stygende produksiekoste, groeiende skuldposisie van graanprodusente, op-
brengs op kapitaal, die mate waartoe bestaande finansieringsbronne in pro-
dusente se kort-, medium- en langtermynfinansieringsbehoefte voorsien het
en die rol wat landboukoöperasies in die voorsiening van finansiering aan pro-
dusente speel.

Die Komitee het in sy verslag die beginsel ondersteun dat produksiepatrone deur
werklike produksiekoste en heersende produsentepryse bepaal moet word, maar
was nie ten gunste van subsidies aan produsente om stygende produksiekoste
teen te werk nie. Hulle was van mening dat die landbousektor nie slegs genoeg
moes produseer ten einde Suid-Afrika se groeiende bevolking van voedsel te kon
voorsien nie, maar dat hulle ook vir die uitvoermark moes produseer.

Die Komitee was van mening dat daar voldoende redes bestaan het om te herbesin oor maatreëls wat produsente se finansiële posisie kon verbeter ten einde landbou op 'n gesonde en lewensvatbare basis te herstel. Hulle het ook aanbeveel dat die strategiese belangrikheid van landbou vir die bereiking van veral die doelwit van selfvoorsiening, groter prioriteit moes geniet en dat die regering se doelwitte in hierdie verband duidelik uitgespel moes word.

Die Komitee het, onder andere, tot die gevolgtrekking gekom dat dit nodig was om die landbouprysbeleid te herformuleer en dat aanpassings in die Land Bank se beleid rakende die finansiering van produsente en landboukoöperasies die aangewese aksie was. Hulle het ook uitgewys dat 'n groot behoefte vir koördinasie tussen landboukoöperasies en owerheidsinstellings ten opsigte van tegniese en ekonomiese voorligting aan produsente bestaan het.

Die meeste van die Jacobskomitee se aanbevelings is in beginsel deur die Ministers van Landbou en van Finansies aanvaar, in besonder dié wat op die prysbeleid van toepassing was, met die oog daarop om produsente se winsmarges aan te pas. Die Komitee se verslag het uiteindelik gelei tot 'n besluit van die Parlement om produsente se rentekoerse te subsidieer.

Finansiële ondersteuning deur die Staat en die Burger-kommissie

Die verswakende winsgewendheid in baie dele van die landbousektor sou wesenlike afnames in boerdery-inkomste tot gevolg gehad het as dit nie vir staatshulp aan produsente was nie. Ten spyte van die Staat se aansienlike finansiële bystand aan produsente, het agterstallingheid op lenings deurlopend toegeneem namate die finansiële krisis op plase versleg het.

In 1979 het die Staat 'n droogtehulpskema vir die somersaagebiede ingestel, soortgelyk aan 'n skema wat kort tevore vir die Swartland ingestel is. Die doel van die skema was verlening van spesiale hulp aan vee- en graanprodusente wat as gevolg van droogte finansiële probleme ondervind het. Dit was beperk tot produsente wat steeds kredietwaardig was en wat kon bewys dat hulle verliese deur die droogte veroorsaak is.

Ingevolge die skema is uitstel verleen vir terugbetaling van produksiekrediet wat produsente as gevolg van die droogte nie in staat was om te vereffen nie. Dit het slegs gegeld vir produksiekrediet wat vir die 1979/1980-produksieseisoen verleen is en het aan produsente die geleentheid gebied om daardie produksieskuld oor 'n maksimum tydperk van vier jaar terug te betaal. Die rente op die betrokke skuld is met 3,5% per jaar deur die Staat gesubsidieer. Die skema het ook voorsiening gemaak vir spesiale krediet aan kredietwaardige produsente vir die aankoop van veevoer in gebiede wat as noodweidingsgebiede verklaar is.

Die Staat se finansiële bystand oor etlike jare het egter nie daarin geslaag om die strukturele verswakking in winsgewendheid van boerdery teen te werk nie en die skuld las het aanhoudend toegeneem.

'n Wesenlike komponent van die produsente se korttermynskuld, wat hoofsaaklik aan koöperasies verskuldig was, het bestaan uit oordragkemas vir produksiekrediet wat deur die Staat gewaarborg was. Die staatswaarborg ten opsigte van produsente se oorlaatskuld is oorspronklik ingestel na die geweldige droogte van 1982/1983. Produsente van daardie tyd vertel dat dit 'n ingewikkelde stelsel was waarvolgens die mielieproduserende gebiede in streke opgedeel is volgens die tipe gronde. 'n Produsent kon op grond van die klassifikasie van sy grond aansoek doen dat 'n bepaalde gedeelte van sy skuld na die volgende jaar oorgedra word, wat die Staat dan gewaarborg het. Die produksieskuld is uiteindelik deur die produsente terugbetaal teen die gesubsidieerde rentekoers.

In 1992 is beraam dat die totale voordeel uit die Staat se rentekoerssubsidie aan produsente vanaf 1983 tot 1992 sowat R1,31 miljard beloop het.

Die staatswaarborg op oorlaatskuld het na 1983 in effek 'n permanente instelling geword en die waarde daarvan het met verloop van tyd gestyg van R800 miljoen in 1983 tot R2,4 miljard in 1992. Die droogte van 1991/1992 het 'n baie groot effek daarop gehad.

In 1992 het die Staat, na aanleiding van die verslag van die Burger-kommissie, 13 hulpverleningskemas aan landbou bekend gemaak. Dit het 'n droogtehulppakket van R2,8 miljard ingesluit wat bewillig is om landbou in die droogtegeteisterde somersaaigebiede by te staan. Sommige bronne verwys na 'n bedrag van R3,4 miljard, maar dit was nie die bedrag waarop uiteindelik met die Staat ooreengekom is nie.

Die droogtehulppakket het bestaan uit 'n subsidie bereken teen R375/ha wat aan koöperasies betaal is om soos volg saamgestel is:

- 'n Oorlaatskuldsubsidie van R175/ha aan elke kwalifiserende produsent, gebaseer op die gemiddelde bewese oppervlakte onder kontantgewasproduksie vir die 1989/1990-, 1990/1991- en 1991/1992-produksieseisoene. Hierdie bedrag is aan elke kwalifiserende produsent betaal, ongeag die omvang van hulle koöperasieskuld of herstelvermoë. Dit is dus ook betaal aan produsente wat nie oorlaatskuld gehad het nie.
- 'n Glyskaal oesskadesubsidie van R100/ha aan produsente wat gedurende die 1991/1992-produksieseisoen oesskade gehad het. Dit was gebaseer op die bewese oppervlakte kontantgewasse wat gedurende die genoemde produksieseisoen aangeplant is en/of beplan is om aangeplant te word, met inagneming van die bewese oes wat die seisoen wel opgelewer het.
- 'n Oorlaatskuldsubsidie van R640 miljoen in totaal wat aan kwalifiserende koöperasies betaal is. Die verdeling van die bedrag tussen die koöperasies was gedoen pro rata volgens die verhouding waarin elke koöperasie se uitstaande produksieskuld aan die einde van die 1991/1992-produksieseisoen, met ander woorde op 31 Augustus 1992, gestaan het tot die totale onbetaalde produksieskuld van daardie seisoen by al die kwalifiserende koöperasies op daardie datum. Die berekening is gedoen na inagneming van die aanwending van die oorlaatskuldsubsidie van R175/ha en die Oesskadesubsidie van R100/hektaar.

Die implementering van hierdie hulppakket het ook die einde van die staatswaarborg beteken.

Die 1994/1995-produksieseisoen is weer eens deur droogte geteister. Die impak daarvan was dat die belangrikste landbougewasse 'n afname in produksie van ongeveer 52% teenoor die vorige seisoen gehad het en in sekere dele van die land het produsente totale misoeste ondervind. As gevolg daarvan het baie graanprodusente wesenlike probleme ondervind om produksiefinansiering vir die volgende seisoen te bekom, terwyl meerjarige gewasprodusente nie oor die finansiering beskik het om boorde te hervestig wat as gevolg van 'n tekort aan besproeiingswater gevrek het nie.

As gevolg van die effek van die droogte het die Kabinet in Oktober/November 1995 'n bedrag van R199,5 miljoen aan landbou toegewys vir die finansiering van hulp aan kleinskaalse besproeiingsboere, 'n veevoerskema en bystand met die hervestiging van meerjarige gewasse, sowel as insetfinansiering van droëlandgewasse.

Sedertdien was bystand vanaf die regering aan landbou beperk tot enkele gevalle waar werklike ramptoestande beleef is en het landbouprodusente in wese self die volle risiko van ongunstige ekonomiese en klimaatstoestande gedra.

Opberging en silobouprogram

In die vroeë 1900's is graan in sakke geoes en met ossewaens na die spoorwegstasies of koöperasies aangery, waar dit gegradeer en namens die produsente opgeberg is, totdat dit aan kopers gelewer of versend is. Omdat opberging in die oopte (dikwels op platforms van spoorwegstasies) wesenlike probleme met besmetting en kwaliteit veroorsaak het, is groot sink pakhuisse opgerig waarin die sakke graan opgeberg is.

Die toename in produksie gedurende die vroeë 1920's en die vereistes ten opsigte van die weeg, skoonmaak, gradering en opberging wat deur verhoogde uitvoere teweeggebring is, het die opbergingsprobleem sterk na vore gebring. Op daardie stadium het Kanada en die VSA reeds van silo-opberging gebruik gemaak en 'n afvaardiging is daarheen gestuur om dit te ondersoek. Na aanleiding daarvan, sowel as die verslag van die Clark-komitee, het die Suid-Afrikaanse Spoorweë en Hawens (SAS&H), wat deel van die staatsadministrasie was, twee silo's gebou – een by die Durbanse hawe met 'n kapasiteit van 42 000 ton en een by die Kaapstadse hawe van 30 000 ton.

**DIT BLYK DAT DIE
EERSTE GRAANSILO IN
SUID-AFRIKA, WAARIN
7 040 TON MIELIES
OPBERG KON WORD,
IN 1913 VIR 'N MEULE
IN VEREENIGING
OPGERIG IS.**

Die SAS&H het ook begin met die oprigting van silo's langs spoorwegroetes en teen 1924 was die volgende binnelandse silo's (waarna in die algemeen as die Spoorwegsilo's en later as die B-silo's verwys is) reeds opgerig, met 'n totale opbergingskapasiteit van 101 850 ton:

Stasie	Kapasiteit (ton)	Stasie	Kapasiteit (ton)
Frankfort	5 800	Ficksburg	2 600
Heilbron	5 800	Middelburg	2 600
Klerksdorp	5 800	Makokskraal	2 600
Reitz	5 800	Moorreesburg	2 600
Bethal	4 800	Potchefstroom	2 600
Bethlehem	4 800	Leslie	2 600
Kroonstad	4 800	Pienaarsrivier	2 200
Bothaville	4 800	Ventersburg	1 800
Kinross	4 800	Kaallaagte	1 800
Senekal	4 800	Koster	1 800
Rendezvous	4 800	Leeudoringstad	1 800
Lindley	4 800	Makwassie	1 800
Balfour	3 000	Val	1 800
Clocolan	3 000	Westminster	1 800
Ventersdorp	3 000	Davel	1 800
Vermaas	3 000	Standerton	1 800
Vrede	3 000	Settlers	1 750
Coligny	2 600		

Hierdie silo's het slegs graan ontvang, gegradeer, geweeg, skoongemaak en opgeberg en het nie self in graan handelgedryf nie.

Aanvanklik is graan hoofsaaklik in sakke, maar ook tot 'n mate in losmaat by die silo's ingelewer. Die wyse waarop die graan in silo's bestuur is, het verskeie voordele ingehou, waaronder sekerheid ten opsigte van graad en massa, die moontlikheid van sekerheidstelling deur middel van graanbewyse en 'n vermindering van die risiko van verliese tydens die laaiproses.

IN 1925 BERIG CJ BOSMAN IN SUID-AFRIKAANSE GESAAIDES SOOS VOLG:

“Die Goewerment het graansuiers opgerig in Durban en Kaapstad en sowat 'n dertigtal plekke in die vernaamste mieliestreek van die Unie. Nou is daar groot besuiniging in die hantering van die oes; sakke word grootliks mee weg gedoen; vermorsing is afgebring tot op 'n minimum; die industrie het 'n groot stoot vorentoe gekry; dit word verwag dat die verbouer sal 'n groter gedeelte van die winste kry; koop en verkoop is vergemaklik; die uitvoerhandel kan beter gereguleer word en die industrie is op 'n beter voet geplaas.”

Opberging by silo's het aanvanklik met aansienlike probleme gepaard gegaan en veilige en effektiewe opberging van mielies was van die vroegste dae 'n bron van kommer vir sowel die Mielieraad as die regering. Die probleme wat daarmee ondervind is, het daartoe gelei dat die regering in 1945 opdrag gegee het dat 'n ondersoek na die opberging van mielies geloods moet word. Na aanleiding daarvan het die Mielieraad in 1949 'n afvaardiging oorsee gestuur om metodes van massahantering in Australië te ondersoek.

In 1951 het die Mielieraad 'n bedrag van R300 000 beskikbaar gestel vir die oprigting van 'n graansilo te Lichtenburg. Die massastoor wat opgerig is, is gedurende 1953 in gebruik geneem en was die voorloper van die beweging om massahanterings-fasiliteite vir mielies in Suid-Afrika op te rig.

Gedurende Februarie 1952 het die Minister van Landbou 'n langtermynleningskema ter waarde van R10 miljoen vir die oprigting van graansilo's aangekondig, wat deur die Land Bank gefinansier sou word. Dit het werklik eers in die vroeë 1960's momentum gekry toe die destydse landboukoöperasies, synde agente van die beheerrade, begin het om graansilo's onder toesig van 'n Graansilokomitee op te rig.

Die Graansilokomitee is saamgestel uit verteenwoordigers van die Departement van Landbou-ekonomie, die Mielieraad, Koringraad, Oliesaderaad en Sorghumraad en het die finale seggenskap gehad ten opsigte van lokaliteit, kapasiteit en ontwerp van die silo's. Die Land Bank het slegs aansoeke om finansiering vir die bou van silo's oorweeg indien dit deur 'n sertifikaat van die Graansilokomitee gerugsteun was.

Die oprigting van massafasiliteite vir die opberging van graan het vanaf ongeveer 1961 momentum begin kry. Verskeie metodes is met verloop van tyd vir die oprigting van graansilo's gebruik, byvoorbeeld die sogenaamde glybetonkonstruksiemetode. Later is vertikale betonstrukture opgerig wat graan teen 'n vinniger tempo kon inneem en uitlaai, met die addisionele voordeel van meer effektiewe beroking.

Die destydse landboukoöperasies het in totaal silokapasiteit gelykstaande aan 15 465 432 ton mielies opgerig, waarvan 14 492 576 ton by 220 depots in die noorde van die land opgerig is en 972 856 ton by 46 depots in die suide (Wes-Kaap).

Massastoor op Lichtenburg.

**DIE LANDBOUPAKHUISWET
WAT IN 1930 GEPRO-
MULGEER IS, HET 'N
REGSGELDIGE RAAMWERK
VIR DIE VERHANDELING
VAN GRAAN DEUR MIDDEL
VAN GRAANBEWYSE OF
SILOSERTIFIKATE GESKEP.
DIT IS IN 1975 HERROEP.**

**NOORDWES KOÖPERASIE (NWK) HET SY EERSTE
GRAANSUIER, WAT BY LICHTENBURG OPPERIG IS, IN
1959 IN ONTVANGS GENEEM.**

**SENTRAAALWES KOÖPERASIE (SENWES) SE EERSTE
SILO IS OP BULTFONTEIN GEBOU EN IN 1964 IN
GEBRUIK GENEEM.**

Die geregleerde silobouprogram is in 1984 opgeskort. Aan die begin van 1990 het die Minister van Landbou, dr Kraai van Niekerk, die Graansilokomitee ontbind en is staatslenings vir die oprigting van graansilo's afgeskaf. Daarmee het die beheer en beperking op die oprigting van graansilo's ook tot 'n einde gekom.

Silo-eienaars het goeie inkomste uit opbergingsvergoeding verdien, veral in die tydperk vanaf 1986 tot en met die deregulering van die markte in 1996. As agente van die beheerrade het hulle 'n gewaarborgde vasgestelde kapasiteitsvergoeding ontvang, ongeag die hoeveelheid graan wat in die silo's opgeberg was, asook 'n hanteringsvergoeding wat gebaseer was op die hoeveelheid graan wat in die silo's ontvang en daarvandaan versend is.

Na deregulering en die afskaffing van die beheerrade, het hierdie gewaarborgde vergoeding weggeval. Daarbenewens kon enige persoon of instansie na deregulering graan ontvang, opberg, koop en verkoop. Dit het die weg gebaan vir alternatiewe en goedkoper opbergingsmetodes, soos massa-silosakke (wat in ongeveer 2005 vanaf Argentinië as 'n nuwe opbergingsoplossing vir produsente bekendgestel is), graandamme en private opbergingsfasiliteite op plase.

Omdat produsente hulle graan direk kon bemark, het private opberging en die verkoop van graan direk van die land af (die proses wat as landlaai bekend staan) algaande toegeneem, wat groot druk op die winsgewendheid van tradisionele silostrukture geplaas het.

Plaasopberging het die voordeel vir produsente ingehou dat dit die oestyd verminder het, omdat die waens of vragmotors se omdraityd baie korter is en die voertuie nie nodig het om op openbare paaie te ry nie. Die verkorte oestyd beteken ook dat produsente gouer kan begin om hulle lande vir die volgende seisoen voor te berei. Produsente kon graan vir eie gebruik baie goedkoper stoor, sonder die koste om dit vanaf die tradisionele silo's terug te ry wanneer dit benodig word. Dit het natuurlik ook sekere eise meegebring, soos 'n kapitale investering en deurlopende bestuur van die graan in opberging, wat voorheen deur die koöperatiewe silo-eienaars met gevestigde kundigheid hanteer is.

Die buigsaamheid van die gedereguleerde markomgewing het dit vir produsente wat oor hulle eie opbergingsfasiliteite beskik, moontlik gemaak om hulle graan meer effektief te bemark deur geleenthede wat die mark bied, beter te kan benut. Ontleders en akademici reken ook dat die gedereguleerde omgewing die winsgewendheid van mielieproduksie vir die produsente in die eerste dekade na deregulering in die hand gewerk het. Dit kon produsente in 'n beter finansiële posisie plaas om strukturele veranderinge in die bedryf van hulle boerderye te kon aanbring, soos die oprigting van hulle eie stoorfasiliteite.

Al hierdie faktore, tesame met die belastingvoordele wat die bou van silo's op plase inhou, het die skepping van alternatiewe opbergingsfasiliteite, weg van die tradisionele strukture van die landboubesighede en koöperasies, aansienlik gestimuleer.

Kommoditeitshandelaars wat nie, soos die koöperasies, oor hulle eie opbergingsfasiliteite beskik het nie, het ook begin om alternatiewe opbergingsfasiliteite, soos graanbunkers, te vestig in gebiede naby aan die meulens wat deur hulle bedien is, met die oog op laer opbergings- en hanteringskoste.

Terselfdertyd, egter, het verhandelings van graan deur Safex sy beslag gekry, met die vereiste dat kontrakte slegs kon verhandel by Safex-goedgekeurde silo's. Dit het dus die aanwending van die nuwe alternatiewe fasiliteite vir verhandelings op Safex beperk, behalwe in die geval van lokaliteite wat wel vir dié doel deur Safex goedgekeur is.

Gereed om te vaar.

Vervoer

Die wyse waarop graan na die markte vervoer is, het sedert die begin van die twintigste eeu deurlopend verander namate vervoermiddels en opbergingsfasiliteite verander het. Vir die grootste gedeelte van die tydperk tot die middel 1990's is die oorgrote hoeveelheid graan per spoor vervoer.

Gedurende die geregleerde era was die beheerrade in wese die enigste entiteit wat graan op groot skaal in Suid-Afrika vervoer het. Hulle het hoofsaaklik van spoorvervoer gebruik gemaak, wat slegs deur die regering se Spoorweg- en Hawensadministrasie (later Spoornet) voorsien is. Dit was dus makliker om vervoerbehoefte binnelands sowel as na en van die hawens te koördineer en effektiewe werksywes en praktyke is mettertyd ontwikkel om dit moontlik te maak.

Die beheerrade was ingelig oor verwagte oesgroottes en die verspreiding daarvan oor die hele land en kon dus tydlig toesien dat effektiewe vervoerreelings getref word. Die deregulering van die graanbedryf het egter die speelveld totaal verander. Eensklaps was daar baie meer rolspelers in die graanbedryf wat elkeen op sy eie behoeftes gefokus het, sonder inagneming van die totale posisie met betrekking tot die vraag en aanbod van vervoer en sonder enige koördinasie. Eweneens het die in- en uitvoer van graan nie meer gekoördineerd plaasgevind nie, wat met die toetreding van wesenlike buitelandse rolspelers, soos Cargill en Louis Dreyfus, tot nóg groter kompleksiteit gelei het.

Hierdie faktore, tesame met ander logistieke uitdagings ten opsigte van opbergingskapasiteit en die hantering van baie meer unieke besendings, het 'n geweldige gediversifiseerde, onvoorspelbare en onstabiele behoefte aan vervoer in die hand gewerk. Dit, tesame met behoeftes soos korter omdraai tyd, vinnige reaksie en aanpasbaarheid wat uniek aan die vrye mark is, het die geleentheid vir alternatiewe vervoeroplossings geskep. Die vervoer van graan per pad het met rasse skrede toegeneem, tot die mate dat in 2015 sowat 85% van alle graan in Suid-Afrika na verwagting op hierdie wyse vervoer is, teenoor 15% in 1990.

Landbounavorsing en -tegnologie

Die Landbounavorsingsraad (LNR) het op 1 April 1992 as 'n relatief outonome instelling tot stand gekom as gevolg van 'n herstrukturering van die Departement van Landbou-ontwikkeling, wat die deregulering en privatisering van sekere afdelings daarvan behels het.

Mielie-invoere.

Die LNR het aanvanklik uit twaalf navorsingsinstitute bestaan wat van die Departement van Landbou-ontwikkeling aan die LNR oorgedra is. Tot op daardie stadium was die Departement van Landbou-ontwikkeling verantwoordelik vir die oorgrote gedeelte van landbounavorsing in Suid-Afrika. Die Departement is hierin bygestaan deur die landboufakulteite van universiteite, die bemerkingsrade wat belangrike insette gelever het, landboukoöperasies, privaatondernemings en die Departement van Ontwikkelingshulp van die regering. Die Departement van Landbou-ontwikkeling het oor die grootste mannekragkomponent vir landbounavorsing beskik, met sowat 5 600 personelede wat 950 navorsers, 58 landbou-ekonome en 46 landbou-ingenieurs ingesluit het.

Die Departement van Landbou-ontwikkeling het ook oor goed toegeruste laboratoriums beskik met 'n totale vloeroppervlakte van sowat 14 000 vierkante meter, benewens 74 proefplase wat oor die meeste van die klimaatstreke en verbouingsareas in Suid-Afrika verspreid was. Die proefplase het veldproewe onder gekontroleerde omstandighede uitgevoer en het 'n belangrike rol gespeel ten opsigte van navorsing, uitbreiding en opleiding, benewens praktiese demonstrasies van boerderypraktyke, stelsels en die ontwikkeling van nuwe kultivars.

Die LNR se hoofdoel is die voorsiening van effektiewe tegnologie aan al die deelnemers in landbou en verwante industrieë ten einde dinamiese en omgewingsvriendelike bedrywe te verseker wat bevoeg is om voldoende landbouprodukte van aanvaarbare gehalte vir verbruikers te produseer. Dit sluit die voorsiening van inligting en navorsingsresultate sowel as die ontwikkeling van menslike kapitaal in.

Met die oordrag van die twaalf navorsingsinstitute aan die LNR, het die Departement van Landbou-ontwikkeling sekere streeksorganisasies en direktorate, onder andere, die Direkorate van Landbou-ingenieurswese en Landbou-ekonomie, behou. Die veranderinge het gepaardgegaan met die sluiting van sekere departemente en 'n geleidelike verskuiwing in die fokus om ook die ontwikkelende landbousektor in te sluit.

Met verloop van tyd het ondernemings in die landboubedryf, soos die kunsmismaatskappye en voormalige koöperasies, hulle eie navorsingsfasiliteite en laboratoriums opgerig ten einde die leemtes in sekere navorsingsbehoefte wat na deregulering ontstaan het, te vul.

Graan SA vervul ook 'n belangrike funksie om landbounavorsing rakende grane en oliesade te koördineer, duplikasie uit te skakel, navorsingsprioriteite te rig en sinergieë tussen verskeie plaaslike en selfs internasionale navorsingsdisiplines te vestig. Graan SA het sedert 2012 baanbrekerswerk in hierdie verband gedoen en die bedryf is reeds besig om die vrugte daarvan te pluk. In Hoofstuk 7 word in meer besonderhede verwys na die rol wat Graan SA ten opsigte van navorsingsinisiatiewe ter ondersteuning van voedselsekerheid vervul.

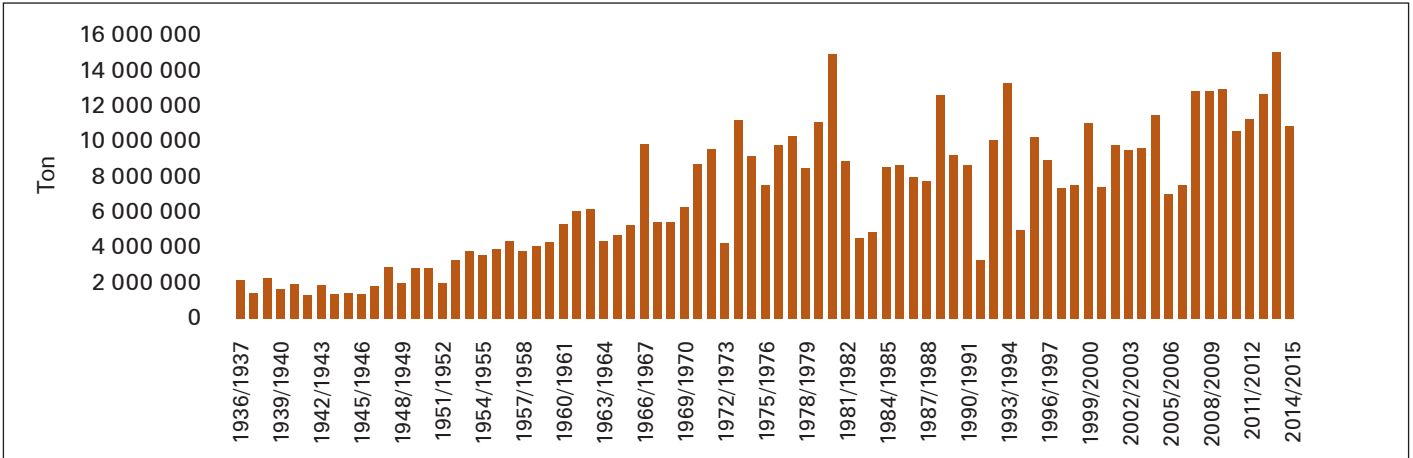

MIELIEPERSPEKTIEF

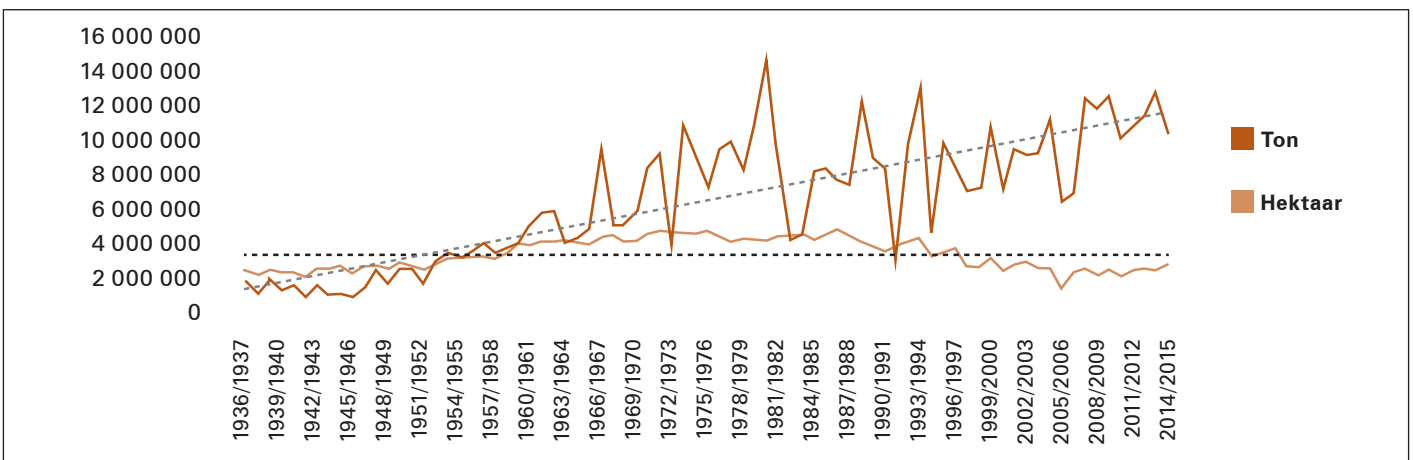
Inleidend

Mielies is ongetwyfeld die grootste akkerbougewas in Suid-Afrika en die stapelvoedsel van die grootste gedeelte van nie net die binnelandse bevolking nie, maar ook die grootste gedeelte van die Suider-Afrikaanse bevolking. Grafiek 7 verstrek 'n oorsig oor die geskiedenis van mielieverbouing in Suid-Afrika vanaf die 1936/1937-seisoen, in terme van die aantal hektaar waarop dit verbou is en die totale opbrengs per jaar.

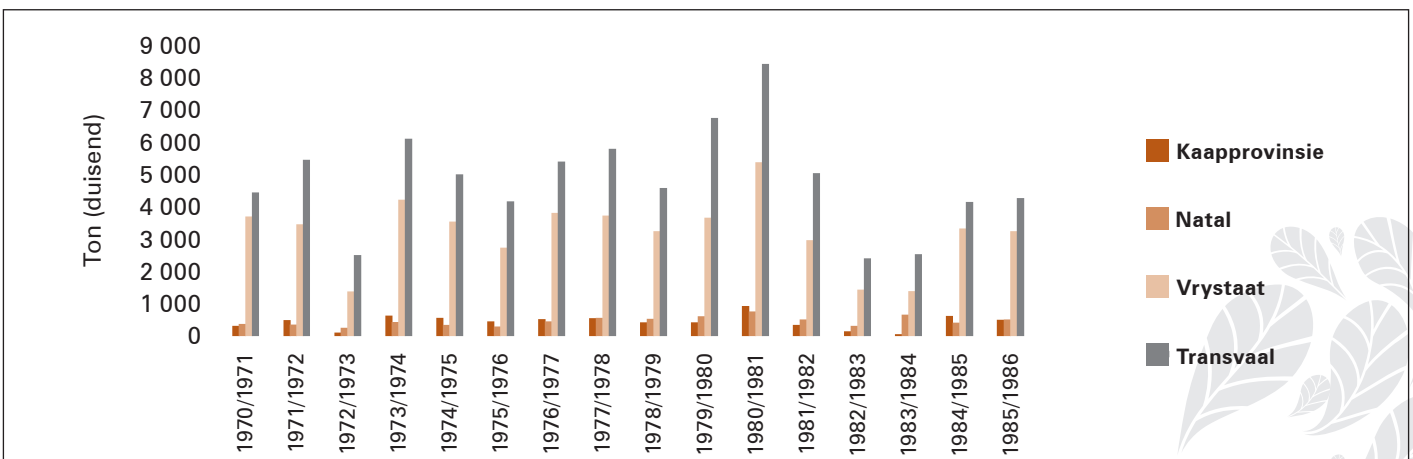
Die produksie van mielies was vanaf 1970/1971 soos getoon in Grafiek 8 en 9 tussen die provinsies van Suid-Afrika versprei.

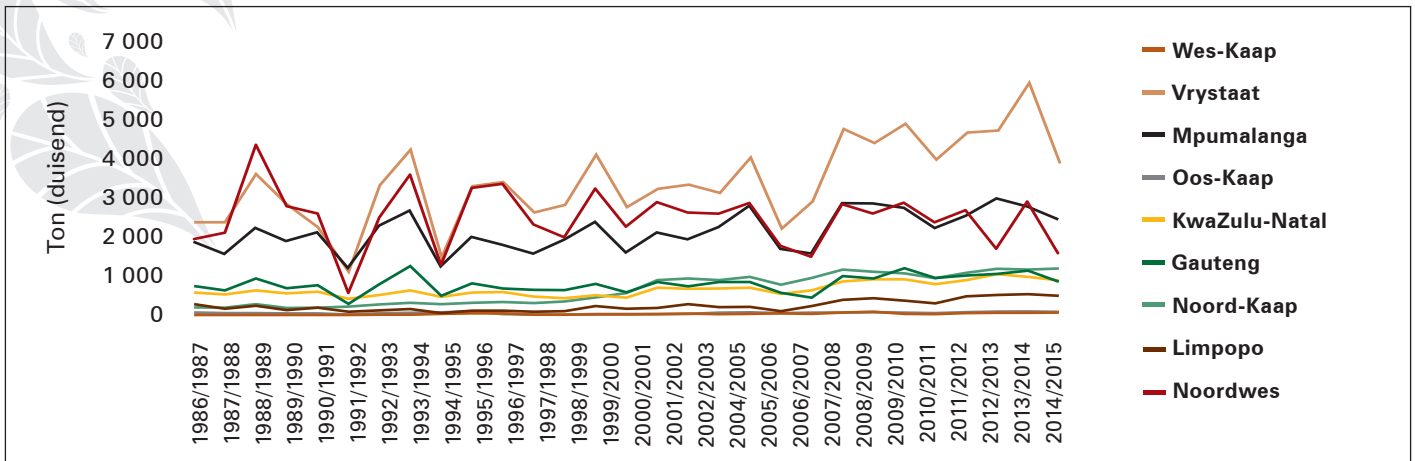
Grafiek 6: Mielieproduksie in Suid-Afrika

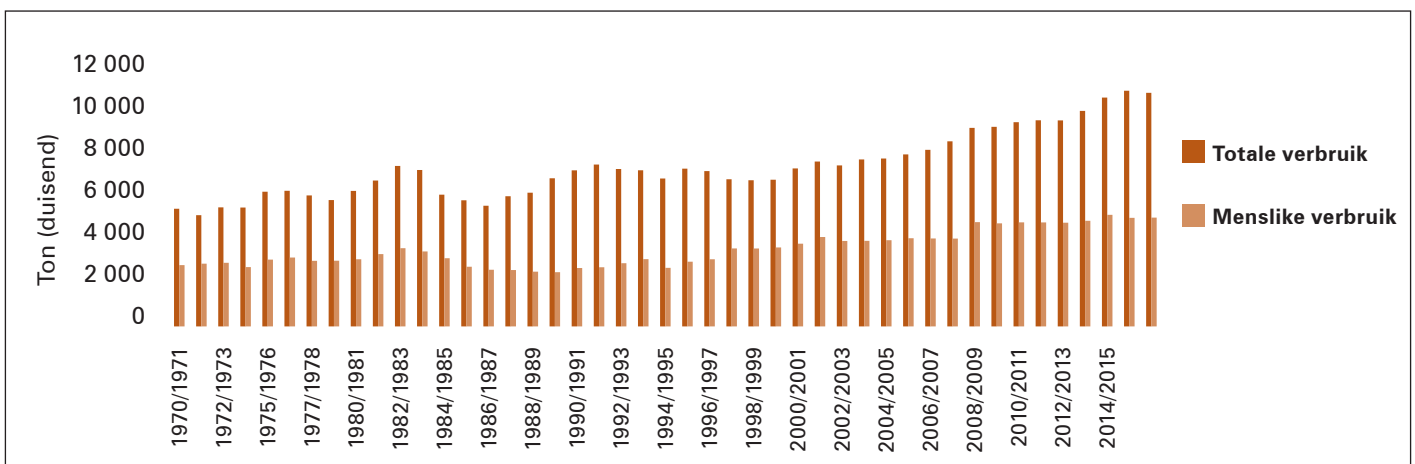
Grafiek 7: Mielieproduksie in Suid-Afrika – mielie-aanplantings en opbrengs

Grafiek 8: Mielieproduksie per provinsie

Grafiek 9: Mielieproduksie per provinsie

Grafiek 10: Mielies: Jaarlikse binnelandse verbruik

Sowat 50% van Suid-Afrika se binnelandse verbruik van mielies is vir menslike behoeftes, soos uit die bogenoemde statistiek blyk (sien Grafiek 10).

Produksie

Dit blyk dat mielies sy oorsprong in Mexiko en Sentraal-Amerika gehad het en vandaar oor die hele aarde versprei het, tot die mate dat dit teen 2010 as die derde grootste stapelvoedsel in die wêreld beskou is.

Hoewel mielies reeds deur die inheemse bevolking in Suid-Afrika verbou was toe die Hollandse nedersetting in die Kaap gevestig is, is die eerste mieliesaad vir komersiële aanplanting op 25 November 1655 in die Kaap ontvang. Volgens Jan van Riebeeck se dagboek is die eerste saad egter eers in Julie 1658 op sy aanbeveling geplant. Uit die aard van die saak kon dit nie suksesvol in die winterreënvalstreek van die Wes-Kaap verbou word nie en mielieverbouing het werklik eers posgevat met die 1820-setlaars se vestiging in die Oos-Kaap en momentum gekry namate die Groot Trek vanaf 1838 verder noordwaarts gevorder het.

Mielieproduksie in Suid-Afrika het eers werklik relevant geword na die ontdekking van diamante in Kimberley in die 1870's en goud aan die Witwatersrand in 1886. Tot op daardie stadium was die verbouing van mielies hoofsaaklik op bestaansboerderybasis bedryf. Die ontdekking van diamante en goud, wat met 'n versnelde groei in vervoer- en kommunikasiestelsels sowel as ander tegnologiese ontwikkeling gepaardgegaan het, het tot 'n konsentrasie van mense in sekere gebiede gelei en 'n aansienlike verhoging in die vraag na mielies en ander landbouprodukte in die hand gewerk. Mielieproduksie het daarna 'n verdere hupstoot gekry toe silindertipe dorsmasjiene in 1902 beskikbaar geraak het – voorheen was dit 'n groot probleem om die mieliepitte van die stronk af te kry.

**IN 1907 IS SOWAT
490 378 HA LANDE IN
DIE TRANSVAAL
BEPLANT, WAARVAN
274 574 HA ONDER
MIELIES.**

GRAANPRODUKSIE WAS AANVANKLIK HOOFSAAKLIK TOEGESPITS OP GROND WAT OP EEN OF ANDER WYSE BESPROEI KON WORD. PRODUSENTE HET MET OSSE GEPLOEG EN MET DIE HAND GEPLANT EN GEOES. SKOTTelploeë is as meer moderne implemente beskou. NOGTANS HET PRODUKSIE ALGAANDE TOEGENEEM EN NAMATE LANDBOU GEGROEI HET, IS PETROL- EN PARAFFIENAANGEDREWE TREKKERS, SOWEL AS GEMEGANISEERDE PLANTERS INGEVOER. BENEWENS DIE FEIT DAT DIE PLANTERS AANSIENLIKE GROTER OPPERVLAKTES IN DIESELFDE TYD KON PLANT, HET DIT DIE VOORDEEL INGEHOU VAN MEER EGALIGE VERSPREIDING VAN SAAD EN GEVOLGLIKE MEER OPTIMALE GEBRUIK DAARVAN.

Met die draai van die eeu, rondom 1900, is die produksie van mielies verder gestimuleer deur die aanvang van mielie-uitvoere. Die eerste rekords van mielie-uitvoere was van 'n firma King en Seuns wat in 1893 'n klein hoeveelheid mielies na die Verenigde Koninkryk (Brittanje) uitgevoer het. In die dekade daarna het dit toegeneem en die tendens het daarop gedui dat Suid-Afrika moontlik 'n gereelde mielie-uitvoerland kon word.

Die Natalse produsente, wat meer op akkerbou ingestel was as die produsente in die binnelandse republieke, het ook met uitvoere geëksperimenteer. In 1907 het 'n koerant van daardie tyd berig dat die Transvaalse regering tot so 'n mate met die sukses van die Natalse mielie-uitvoere beïndruk was, dat hulle besluit het om 'n groot mielieproduserende bedryf in die Transvaal te vestig en 'n spesifieke bedrag daarvoor bewillig het.

Mielie-uitvoere deur die Transvaal vanaf ongeveer 1908 het gehelp om pryse te stabiliseer, aangesien die plaaslike aanbod reeds die binnelandse vraag begin oorskry het. Dit was egter toe reeds duidelik dat die uitvoer van mielies op 'n meer wetenskaplike wyse benader moes word. Die regerings van die verskillende koloniale gebiede in Suid-Afrika het gevolglik 'n beroep op handelaars gedoen om ondersteuning te verleen met die afset van graan, nie net plaaslik nie, maar ook op oorsese markte. Die hoeveelheid mielies wat in Engeland verbruik is en die verskillende aanwendingsmoontlikhede daarvan in Europa het goeie markgeleenthede vir Suid-Afrikaanse mielies geskep.

Die regering het 'n aktiewe rol in die uitvoere gespeel deur die logistieke reëlings te fasiliteer en het selfs spesiale spoor- en skeepsvragtariewe vir uitvoere aangebied. Afskrifte van weeklikse mieliemarkverslae vanuit Engeland is by spoorwegstasies beskikbaar gestel en produsente is sterk aangemoedig om meer mielies te plant.

Teen 1910 is mielies vanaf Suid-Afrika reeds na 16 lande uitgevoer, waaronder Kanada, Australië, Brittanje en Indië.

In 1914 het ene Joseph Burt Davy in sy boek *Maize – Its history, Cultivation, Handling and Uses* geskryf dat die Suid-Afrikaanse mieliebedryf se aansienlike groei tot op daardie stadium nie moontlik sou wees as dit nie vir die uitvoeremark was nie, omdat die binnelandse verbruik nie die produksie sou kon opneem nie.

Vanaf 1918 tot 1939 was Suid-Afrika hoofsaaklik 'n netto uitvoerder van mielies. Gedurende daardie tydperk is mielies slegs een keer ingevoer, naamlik 272 ton gedurende die 1933/1934-seisoen. Mielie-uitvoere was in die 1920's deurlopend redelik winsgewend, maar in die 1930's het dit skerp gewissel.

**TUSSEN 1924 EN 1940 IS
GEMIDDELD 312 094 TON
GRAAN/JAAR DEUR
DIE SUID-AFRIKAANSE
HAWENS UITGEVOER
EN GEMIDDELD SOWAT
900 000 TON/JAAR
OOR LAND NA
NABURIGE LANDE.**

Aangesien stikstof in die vroegste jare nie beskikbaar was nie, het produsente hoofsaaklik fosfaat en kraalmis as bemestingstowwe gebruik. In 1903 is fosfaat deur die kunsmisfabriek SAFCO, wat in Durban gebaseer was, vervaardig. Later, teen ongeveer 1919/1920, het maatskappye soos Kynoch en Cape Explosives, groot hoeveelhede fosfaat as neweproduk van plofstof vervaardig.

In 1907 is met navorsing oor droëlandverbouing van mielies begin en in 1911 is die eerste kongres daarvoor gehou. Op daardie stadium was reeds sowat 863 000 ton mielies in die Transvaal geproduseer. Die navorsing was hoofsaaklik op vogbewaring en die kweek van beter saad toegespits. Die Hickory King-kultivar, 'n vroegrypwordende mieliesaad wat vir droëlandverbouing op die hoëveld geskik was, is in 1912 beskikbaar gestel. In die Vrystaat en Wes-Transvaal is ook goeie resultate met die Sahara Yellow-kultivar bereik.

Toename in produksie en verbruik

In die tydperk vanaf 1918 tot ongeveer 1930 was daar nie noemenswaardige groei in die oppervlakte wat onder mielies verbou is nie. Mielieproduksie het wel na afloop van die eerste Wêreldoorlog in 1919 stelselmatig begin toeneem, maar pryse was onstabiel, bemerking was ongeorden en as gevolg van die Depressie is 'n groot tekort aan finansiering ondervind.

Vanaf ongeveer 1930 het mielieproduksie egter 'n sterk stygende tendens getoon. Heersende klimaatstoestande het die grootste invloed gehad op die grootte van die oppervlakte waarop mielies geplant is, maar meer moderne boerderymetodes en toenemende meganisering het opbrengste per eenheid verhoog. Ten spyte van 'n aansienlike toename in die gebruik van kunsmis, trekkers en gemeganiseerde implemente, was mielies se gemiddelde droëland-opbrengs voor 1940 minder as een ton/ha, met die hoogste, naamlik 0,94 ton/ha, in die 1939/1940-seisoen.

Die binnelandse verbruik van mielies het van 683 000 ton in 1911/1912 tot 1 430 000 ton in 1939/1940 toegeneem. Die voortslepende droogte in die vroeë 1940's tesame met die groeiende vraag na mielies weens die uitbreek van die Tweede Wêreldoorlog, het uiteindelik tot groot mielietekorte in Suid-Afrika gelei wat nie deur die beheermaatreëls ingevolge die Bemerkingswet alleen opgelos kon word nie. Gevolglik het die regering verhoë tot die London Food Council en die Combined Food Board gerig vir groter graantoekennings aan Suid-Afrika. Dit was nie baie suksesvol nie, omdat al die produserende lande eers in hulle eie behoeftes wou voorsien. Die regering was gevolglik verplig om ander bronne te ondersoek en het in 1945 daarin geslaag om 'n ruiloorreënkoms met Argentinië te sluit in terme waarvan Suid-Afrika steenkool aan Argentinië gelewer het in ruil vir mielies. Die ooreenkoms is later ook vir 1946 en 1947 hernu.

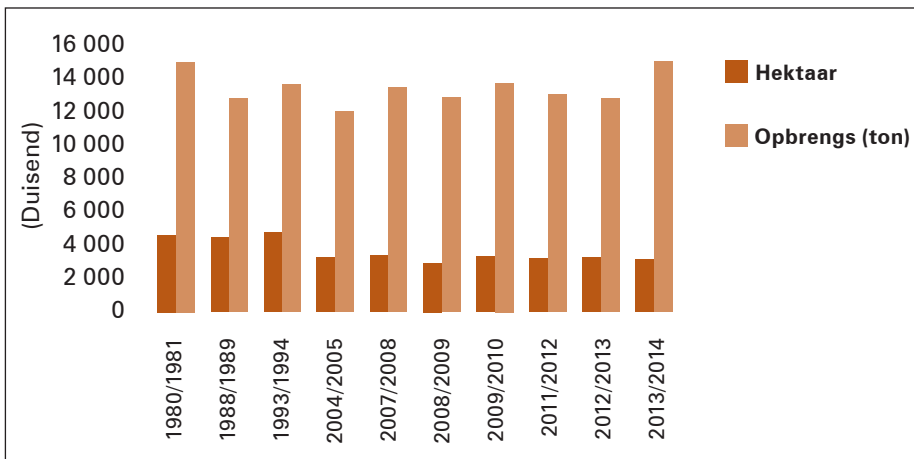
Die Mielieraad se eerste amptelike mielie-uitvoerkontrak is in 1973 met Taiwan gesluit vir die uitvoer van 1,2 miljoen ton mielies oor 'n tydperk van drie jaar. Dit het nie net die weg gebaan vir ander handel tussen Suid-Afrika en Taiwan nie, maar is ook opgevolg met uitvoerkontrakte in 1975 (vir 1,35 miljoen ton), 1979 (vir 1,8 miljoen ton) en 1982 (vir 1,8 miljoen ton).

Ondertekening van die eerste langtermyn mielie-uitvoerkontrak tussen die Mielieraad en die Republiek van China in Pretoria op 24 Januarie 1973.

1981-rekordoes

Die mielie-oes van 1981 was die grootste wat tot 2015 in Suid-Afrika geproduseer is. In daardie jaar is bykans 14,87 miljoen ton mielies geproduseer, waarvan 13,6 miljoen ton deur produsente aan die mark gelewer is, sowat sewe miljoen ton meer as die binnelandse vraag op daardie stadium. Gevolglik was die bedryf in 1982 met 'n geweldige surplus mielies gekonfronteer. Boonop was die uitvoerpryse in daardie jaar baie laag en kon Suid-Afrika weens politieke sanksies teen die land nie gereedelik mielies uitvoer nie, ten spyte van 'n liggingsvoordeel ten opsigte van 'n hele aantal van die groot wêreldmarkte. Uitvoere is verder gestrem deur onvoldoende en onekonomiese verskeppingsfasiliteite in Suid-Afrika. In baie gevalle was dit ook nie moontlik om op grond van laer pryse teen lande soos die VSA mee te ding nie, omdat laasgenoemde hulle mielies op 'n gesubsidieerde basis aan potensiële Suid-Afrikaanse markte verkoop het.

Grafiek 11: Tien grootste mielie-oeste versus hektare geplant vanaf 1980

Ruiltransaksie met Roemenië

Gelukkig kon die Mielieraad daarin slaag om 'n ruiltransaksie vir ureum met Roemenië aan te gaan op grond waarvan 204 880 ton geelmielies vir 208 000 ton ureum geruil is. Die Roemeniërs het by die Voorsitter van die Mielieraad, mnr Crawford von Abo, navraag gedoen oor die moontlikheid dat die Mielieraad hulle van mielies kon voorsien. Tot op daardie stadium is Roemenië deur die VSA van mielies voorsien, maar dit is gestaak en die Roemeniërs moes alternatiewe bronne kry ten einde hulle varkboerdery van sowat een miljoen varke te kon voer.

Die Roemeniërs kon nie die Mielieraad vir die mielies betaal nie, maar hulle was bereid om 'n ruiltransaksie aan te gaan, hetsy vir wapens of olie of kunsmis. Die voorstelle is met die regering bespreek en daar is op ureum besluit, veral omdat stikstofpryse op daardie stadium die hoogte ingeskiet het. Hoewel die regering, by name die Minister van Handel en Nywerheid, dr Dawie de Villiers, geweldig teen die

**TEEN 1923 WAS DAAR
REEDS 20 VERSKILLENDE
MIELIEKULTIVARS IN
SUID-AFRIKA BESIKBAAR.**

Mnr Crawford von Abo, wat as Voorsitter die onderhandelings namens die Mielieraad hanteer het, vertel dat hy nie bereid was om toe te gee dat die transaksie deur die Misstofvereniging gedoen word nie, omdat hy die voordeel daarvan vir die mielieprodusente wou behou. Toe die regering nie wou toegee nie, het hy gedreig om hulle "in die politiek aan te vat". Daarna het 'n berig in 'n Sondagkoerant verskyn met die strekking dat die produsente besig is om met die kommuniste besigheid te doen.

Hierdie gebeure het plaasgevind in die tyd waarin die Suid-Afrikaanse weermag in Angola in 'n oorlog gewikkel was en die Roemeniërs aan die kant van die vyand teen Suid-Afrika geveg het. Die koerantberig het hulle dus ook in geweldige verleentheid gebring, maar uiteindelik het die Mielieraad die groen lig gekry en is die transaksie gefinaliseer.

DIE RUIL VAN MIELIES VIR UREUM

MNR CRAWFORD VON ABO

Mense van Roemenië het my kom sien en gevra of die Mielieraad belangstel om met hulle besigheid te doen. Mnr Hendrik Nel, bestuurder van die Mielieraad, het gereken die Regering sal ons nooit toelaat nie, want die RSA was besig met die oorlog in Angola. Toe sê ek vir hom ek is nie besig met enige oorlog nie. As dit in belang van die produsente is dat ons met Roemenië besigheid doen, dan gaan ons dit doen. Ek en Hendrik is toe op hulle koste weg Boekarest toe.

Die Roemeniërs het vantevore met Amerika besigheid gedoen, maar dié wou nie meer aan hulle mielies voorsien vir hulle varkboerdery van ongeveer 'n miljoen varke nie. Hulle kon ons nie betaal nie, maar hulle kon enigiets in ruil verskaf: Van olie of kunsmis tot wapens...ons kon kies. Ek vra toe dat hy my kans gee, want ek moes dit eers met die Regering bespreek.

Aangesien stikstofpryse daardie tyd die hoogte in geskiet het, het dit sin gemaak om ureum in ruil vir mielies te verkry. Minister Dawie de Villiers – wat ek in die Kaap gaan sien het – wil toe hê dat die transaksie deur die Misstofvereniging gedoen moes word, maar ek het geweier. Ek wou hê die voordeel daarvan moes vir die mieliebedryf wees. Hulle wou dit glad nie doen nie, totdat ek gedreig het dat ek hulle in die openbaar daarvoor sou aanvat.

Toe word dit aan 'n Sondagkoerant uitgelek dat die mielieprodusente met die kommuniste wou besigheid doen. Ek is nog nooit in my lewe so sleg gesê soos

daardie Maandag nie! Boonop bel die Roemeniërs my toe uit Londen uit – dit was vir hulle net so 'n groot verleentheid, want hulle was ook betrokke by die oorlog en hier lek die storie uit dat hulle met ons gaan besigheid doen. Ek sê toe vir hulle as hulle die transaksie vir ewig wil verongeluk, moet hulle hierdie mense hulle sin gee; hulle moet my kans gee om die ding deur te kry. Ek vlieg toe Kaap toe en gaan sien Minister Gerrit Viljoen se sekretaresse (vir wie ek goed geken het) en vra haar wie die storie aan die koerante uitgelek het. Teen die einde van die week bel sy my en sê die Veiligheidspolisie is op haar spoor. Toe sê ek vir haar sy moet dit maar los.

Goedkeuring is uiteindelik verkry en ons het die ruiltransaksie met die Roemeniërs gedoen, die hoeveelheid mielies uit die mark onttrek en kunsmispryse afgebring. Die fout wat ons gemaak het, was om aan De Villiers se versoek toe te gee dat ons die ureum oor drie jaar sou infaseer en dat dit by die Misstofvereniging se fasiliteit in Umbogintwini opgeberg sou word.

Iemand laat weet my toe dat ek moet gaan kyk wat hulle met ons ureum gedoen het. Daar gekom, vind ek die ureum 100 m wyd plat gepak en in so 'n mate geloog dat dit omtrent vir 300 m die gras laat vrek het. Tydens 'n afspraak met Minister De Villiers in Pretoria het ek aan hom gesê dat daardie ureum hulle s'n was en nie ons s'n nie – en dat die Mielieraad nie die skade sou dra nie. Mnr Andries Beyers (toe Voorsitter van Uniegraan) het dadelik ingestem dat die ureum veilig in Uniegraan se sakstore gestoor kon word.

ONDERHANDELINGS OOR TREKKERS EN OLIE TYDENS SANKSIEJARE

MNR JAPIE GROBLER

In die dae van politieke sanksies teen Suid-Afrika was ek bevoorreg om betrokke te kon wees met die invoere van trekkers uit die destydse Oosbloklande. In Engeland en Pole (dus agter die “ystergordyn” in die destydse Oos-Duitsland) is navorsing gedoen oor die herbouing en opgradering van ou, afgeleefde trekkers. In Pole kon geen mens Engels praat nie en dit was ’n nagmerrie om net deur die lughawe en immigrasie te kom. Geen huurmotor kon jou help nie en die mense op straat was verdruk en versukkeld en selfs bang om saam met ’n vreemdeling gesien te word.

By ’n ander geleentheid in die tagtigerjare was ek deel van onderhandelinge met Iran – dit nogal op ’n Sondag – om die grootste gedeelte van Suid-Afrika se uitvoerbare surplus mielies vir olie te ruil deur twee bemiddelaars en dan eintlik in finale fase namens die Suid-Afrikaanse regering wat in die jare geen olie in die hande kon kry nie. Natuurlik was dit hoogs vertroulik en kon nooit daarvoor gepraat word nie. Die ooreenkomste is met ’n handdruk bevestig en niks kon op skrif gestel word nie. Die sjeiks wat die olie verruil het, het weer glad nie hulle gesigte gewys nie, en elke keer dat iemand nuut ingekom het om te onderhandel, was ’n mens onseker of dit dieselfde persoon was wat die vertrek verlaat het. Vandag kan ek maar erken dat ek ook doodbenoud was en nie seker was oor my en my vennote se veiligheid nie.

Met erkenning aan die 100-jaar publikasie van Senwes: “Tyd kweek wenners – Senwes, ’n Eeu van landbou”.

DIT IS IRONIES DAT DIE ROEMENIËRS DIE MIELIES WAT VAN SUID-AFRIKA VERKRY IS, VIR HULLE VARKE GEVOER EN DAN WEER DIE VARKE NA DIE VSA, WAT STRENG SANKSIES TEEN SUID-AFRIKA INGESTEL HET, UITGEVOER HET.

idee gekant was, het hy later toegegee dat die transaksie gedoen kon word, maar op voorwaarde dat dit deur die misstofvereniging gekanaliseer moes word.

Die finale onderhandelings oor die transaksie, waarop die Mielieraad deur Von Abo asook mnre Boetie Viljoen (Ondervoorsitter van die Mielieraad) en Hendrik Nel sowel as twee prokureurs verteenwoordig was, is in Murten in Switserland gevoer en het 'n week lank geduur voordat ooreenkoms bereik is. 'n Aspek wat baie aandag geniet het, was die kwaliteit van die ureum. Die geselskap in Switserland was in deurlopende kontak met dr Piet Gous, Hoofbestuurder van NAMPO om seker te maak dat die produk aan die vereiste standaard voldoen. Eers nadat hulle daarvan verseker was, is die transaksie beklink. Albei partye het behoorlik volgens die ooreenkoms presteer en die ureum is later in 1982 in die Durbanse hawe ontvang.

Die ureum is op aandrang van Minister De Villiers en die Misstofvereniging aanvanklik deur laasgenoemde by hulle aanleg te Umbogintwini in KwaZulu-Natal opgeberg. Die Mielieraad was egter nie tevrede met die wyse waarop dit gedoen is nie en het dit later na ander opbergingsfasiliteite van die Mielieraad se keuse geneem waar dit onderdak opgeberg is.

Die kunsmis is deur die destydse koöperasies verkoop. Noordwes Koöperasie (NWK) van Lichtenburg in die Noordwes Provinsie, onder leiding van mnr Andries Beyers, het 'n baie belangrike rol daarin gespeel.

Die Mielieraad was tevrede dat die transaksie in geheel gesien tot groot voordeel van die mielieprodusente was, omdat dit tegelyk hoër produsentepryse vir mielies en laer bemestingskoste in die hand gewerk het. Die finansiële voordeel vir die mieliebedryf het etlike miljoene rande beloop.

1982 – rampdroogte en invoere

In die 1982/1983-produksieseisoen het die mielieproduserende gebiede weer 'n rampdroogte beleef. Teen die einde van Januarie 1983 het die posisie sodanig versleg dat Viljoen (op daardie stadium die Ondervoorsitter van die Mielieraad) in die afwesigheid van die Voorsitter, Von Abo, opdrag gegee het dat geen meer mielies uitgeoer mag word nie. Hierdie stap, tesame met 'n aksie van die Mielieraad om mielies wat reeds vir uitvoer verkoop was, terug te koop, het uiteindelik vrugte afgewerp, omdat die Mielieraad sowat 1,2 miljoen ton mielies na die volgende seisoen kon oordra. Ten spyte daarvan was dit as gevolg van die langdurige droogte en opeenvolgende swak oeste steeds nodig om groot hoeveelhede mielies in die volgende jaar in te voer.

Die realiteit was egter dat daar nie witmielies in die wêreld beskikbaar was nie en dat hoofsaaklik geelmielies van die Golf van Mexiko af ingevoer is. Dit was derdegraadse geelmielies en veral aan die begin van die invoerprogram was baie van die mielies met aflatoksien besmet, wat die Mielieraad verplig het om dit te vernietig.

Die eerste ingevoerde mielies het op 19 Junie 1983 met die skip Sea Grand Ace in die Kaapstadse hawe geland. Uiteindelik is altesaam 157 skeepsvrugte mielies met

MIELIES GERUIL VIR RUOLIE

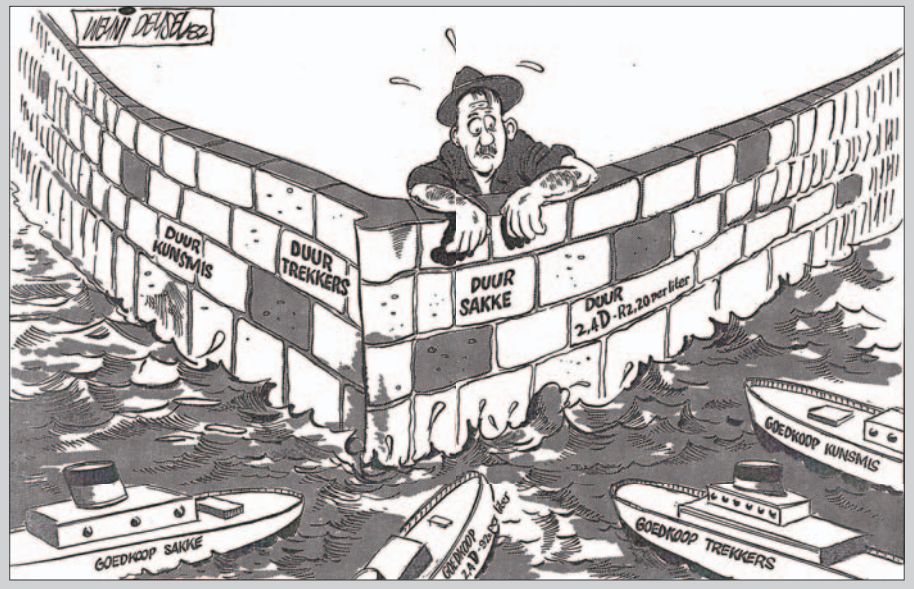
In die tydperk rondom 1985 het Suid-Afrika geweldig onder internasionale sanksies gebuk gegaan en kon die land nie ruolie vir brandstof verkry nie. Onderhandelinge is met Iran aangeknoop om die grootste gedeelte van Suid-Afrika se uitvoerbare surplus mielies vir ruolie te verruil. Die transaksie is deur verteenwoordigers van die Mielieraad en die Suid-Afrikaanse regering tydens 'n geheime vergadering in Londen beding. Die internasionale politieke omgewing en gesindheid teenoor Suid-Afrika op daardie tydstip, met die gepaardgaande sanksies teen die land, het uiterste geheimhouding vereis. Geen kontrakte is onderteken nie en die transaksie is slegs met 'n handdruk beklink. Weer eens het beide partye behoorlik volgens die ooreenkoms presteer.

Die volgende persone was onder dié wat die onderhandelings bygewoon het: Mnre Japie Grobler, Vic Mouton, Jeff Wayland, Pieter Meyer en Leon du Plessis van die Mielieraad en dr Kit le Clus van NAMPO.

Die Departement van Handel en Nywerheid het vir hulself groot kritiek ontlok deur landbouverwante bedrywe ten koste van produsente te beskerm.

Toe al het produsente noustrop getrek as gevolg van stygende insetkoste.

DIE POSISIE WAS IN DIE 1983/1984-SEISOEN SO BENARD DAT 'N SKEMA INGESTEL IS WAARVOLGENS GEELMIELIES BY WITMIELIES INGEMENG IS OM DIE TEKORT AAN WITMIELIES IN DIE LAND DIE HOOF TE BIED. DIE SKEMA IS IN DIE VOLGENDE SEISOEN VOORTGESIT. VANAF 1 APRIL 1984 MOES DIE MENGVERHOUDING BESTAAN UIT 75% GEELMIELIES EN 25% WITMIELIES. AS GEVOLG VAN 'N AFNAME IN DIE VERWAGTE VERBRUIK VAN WITMIELIEPRODUKTE EN DIE

FEIT DAT MEER WITMIELIES DEUR PRODUSENTE GELEWER IS AS WAT AANVANKLIK BERAAM IS, HET DIE WITMIELIEVOORRAAD GEDURENDE DIE SEISOEN SODANIG VERBETER DAT DIE MENGREGULASIES VERSLAP KON WORD. SEDERT 1 JANUARIE 1985 IS DIE PERSENTASIE WITMIELIES IN DIE MENGSEL VAN 25% TOT 40% VERHOOG EN VANAF 11 MAART 1985 IS DIE VERBOD OP DIE VERKOOP VAN SUIWER WITMIELIES EN WITMIELIEPRODUKTE IN GEHEEL OPGEHEF.

'n totale massa van 4,4 miljoen ton ter waarde van ongeveer R800 miljoen in die tydperk ingevoer. Die laaste van die ingevoerde mielies het op 18 Maart 1985 met die skip Nosira Sharon in Kaapstad aangekom. Aan die begin van die invoerprogram is beraam dat slegs sowat 225 000 ton mielies/maand ingevoer kon word, weens kapasiteitsbeperkings. In sommige maande is daar egter tot soveel as 335 000 ton afgelaai, danksy die uitstekende samewerking tussen die verskillende betrokkenes, naamlik die Suid-Afrikaanse Vervoerdienste, inspekteurs en klarings-agente van die Mielieraad en die dokwerkers.

Ten einde die tekort aan mielievoorrade na die droogtes van die voorafgaande jare te verlig, is met goedkeuring van die Minister van Landbou, mnr Greyling Wentzel, ooreengekom dat 'n premie op vroeë mielielewering in die 1984/1985-seisoen betaal sou word. Die premie was egter beperk tot die eerste 300 000 ton wat gelewer is.

Grondomskakelingskema

By 'n spesiale kongres van NAMPO wat op 27 Augustus 1987 te Potchefstroom gehou is, het Minister Wentzel maatreëls aangekondig om 'n geleidelike struktuur-aanpassing in die aanwending van grond in die somersaaigebiede moontlik te maak. Dit het nie net vir grond waarop mielies geplant is, gegeld nie, maar ook vir ander somergraangewasse. Die belangrikste komponent daarvan was 'n spesiale grondomskakelingskema wat ingestel is om landerye wat op marginale grond gevestig was, in aangeplante weidings te omskep.

Die grondomskakelingskema was uitsluitlik 'n NAMPO-inisiatief onder leiding van mnr Cerneels Claassen wat in meer besonderhede in Hoofstuk 4 bespreek word. Dit was 'n projek wat oor 'n tydperk van ongeveer vyf jaar infaseer sou word en het ten doel gehad om veral mielieproduksie tot ongeveer die vlakke van die binelandse vraag te beperk, deur sowat een miljoen hektaar saaigrond na weiding om te skakel. Dit het gepaardgegaan met bystand van die regering om verliese met mielie-uitvoeraksies gedurende die omskakelings tydperk te verlig.

Uitbreiding van beheerde gebiede

In 1988 is die beheerde gebiede ingevolge die eenkanaalstelsel vir mielies uitgebrei om alle landdrosdistrikte waar meer as 5 000 ton mielies/jaar geproduseer word, onder beheer te plaas. Die probleem was deels veroorsaak deur die feit dat die Suid-Afrikaanse produsenteprys vir mielies hoër was as die internasionale prys, wat op daardie stadium baie laag was as gevolg van 'n ooraanbod van mielies op die internasionale markte. Die Mielieraad was van mening dat 'n "kunsmatige" internasionale marksituasie geskep is deur die feit dat buitelandse regerings hulle mielieprodusente swaar gesubsidieer het en dat dié marksituasie daartoe sou lei dat produsente in die nie-beheerde gebiede ten koste van dié in die beheerde gebiede bevoordeel word.

Brandkomitee (1988)

Op daardie stadium was die mieliebedryf in 'n oorgangsfase en die Mielieraad het daarop gewys dat die aanpassings wat oorweeg is, slegs suksesvol kon wees indien al die mielieprodusente daarby betrek is.

Benewens verskeie ander bemarkingsalternatiewe wat oorweeg is, was die Komitee van Ondersoek na Alternatiewe Bemarkingsreëlings (die sogenaamde Brandkomitee) byvoorbeeld besig met 'n ondersoek na die moontlikheid om 'n graanbeurs daar te stel. Die gaping tussen die produsenteprys en die verbruikersprys van mielies was problematies en een van die komponente wat tot dié prysgaping bygedra het, was juis die hoë bemarkingskoste van die Mielieraad. Dit het die koste van opberging, hantering en beroking, sowel as die Mielieraad se administratiewe uitgawes en rentekoste ingesluit. Enige alternatief sou moes poog om hierdie probleem ook aan te spreek en 'n strukturele verlaging in dié kostes te bewerkstellig.

Die Brandkomitee, wie se verslag op 14 November 1988 aan die Minister Wentzel (Landbou), oorhandig is, het uiteindelik aanbeveel dat 'n eenkanaalbemarkingstelsel vir mielies behou word, omdat dit na die komitee se mening die beste sou voldoen aan die kriteria wat vir 'n mieliebemarkingstelsel in Suid-Afrika gestel is. Die komitee het ook aanbeveel dat die bestuur en bedryf van so 'n bemarkingstelsel met verloop

van tyd by veranderde omstandighede moet aanpas. In dié verband is aanbeveel dat mettertyd na 'n meer markgerigte eenkanaalstelsel vir mielies beweeg word (deur produsente toe te laat om onder bepaalde voorwaardes mielies direk aan kopers te verkoop) en mettertyd 'n prysvormingsmeganisme te ontwikkel.

Die komitee het uitgewys dat 'n vryemarkstelsel wel sekere voordele gehad het en die mening uitgespreek dat die beste oplossing waarskynlik geleë is in 'n kombinasie van geregleerde prysvorming en 'n vryemarkmeganisme, met 'n behoorlike verdeling van funksies.

Die komitee se aanbevelings het verder ingesluit dat volstaan moet word met die Minister van Landbou se besluit om die eenkanaalstelsel vir mieliebemarking landswyd van toepassing te maak, maar het aanvaar dat verskillende bemarkingsreëlings wel in verskillende gebiede kan geld op grond van verskillende omstandighede. 'n Herindeling van die mieliegebiede met gedifferensieerde bemarkingsreëlings is voorgestel.

Ander belangrike aanbevelings van die Brandkomitee was dat die Staat ondersteuning aan produsente moet verleen in geval van ramptoestande en dat die Staat homself moet verbind tot die finansiering van 'n strategiese graanvoorraad of die finansiering van uitvoerverliese verbonde aan voorafbepaalde strategiese produksievolumes. Eweneens was die komitee van mening dat ondersteuning aan sekere verbruikersgroepe geregverdig sou wees, onderhewig daaraan dat dit op só 'n wyse moet geskied dat dit nie verkeerde markseine skep nie.

DIE STAKING VAN 1985

MNR VIC MOUTON

Die Hoofbestuur van SAMPI het besluit dat die vasgestelde mielieprys te laag is. Die Minister van Landbou, mnr Hendrik Schoeman, wou egter na geen argument luister nie. Jy kon Lichtenburg se stadsaal binne 'n dag volmaak met maklik 300 stoele wat buite uitgepak is, soos die boere kom luister – en almal wil net veg. Maar Minister Schoeman het net gesê dit is die prys en basta.

Toe besluit ons mos om geen mielies te lewer nie. 'n SAMPI Hoofbestuurslid genaamd Jan de Bruyn – hy het langs Sarel Haasbroek teen die Carletonville-pad geboer – en Wilhelm Els van Leeudoringstad se wêreld, was twee kwaaijongens met daardie staking. De Bruyn het op Carletonville sy bakkie in die siloperseel se hek getrek sodat die ouens nie daar kon inkom nie. En as daar 'n lorrie kom wat mielies wil aflaai, het hy hulle net weggejaag...mense uit die lorries uitgeruk en so aan.

Die staking was uiteindelik nie volhoubaar nie. Die Regering het sekere reëlings met ons gemaak om dit te beëindig, maar die mielieprys het presies dieselfde gebly.

1988/1989-surplus

Die 1988/1989-seisoen het 'n groot oorskot mielies opgelewer. As gevolg daarvan moes sowat 4,2 miljoen ton mielies deur Suid-Afrika uitgevoer word, wat geweldige eise aan die hanterings- en vervoerinfrastruktuur gestel het. Dit is amper ironies dat Suid-Afrika slegs 'n jaar later as gevolg van nóg 'n droogte, weer mielies moes invoer en as gevolg van die groot tekort aan witmielies, geel- en witmielies moes meng in die produksie van meliemeel.

1992-rampdroogte en daarna

In 1992 het 'n rampdroogte in die mielieproduserende gebiede tot 'n groot tekort aan mielies in Suid-Afrika gelei. Sowat 4,3 miljoen ton mielies moes ingevoer word – die grootste mielie-invoere tot op daardie stadium. Die Staat het mielies van Amerika af ingevoer, maar dit is deur die Mielieraad in samewerking met die Spoorweë geadministreer en versprei. Die mielies was van baie swak gehalte,

Dagsê Neef.

En toe kom die reën! Soos manna uit die hemel het die wolke oopgemaak. Wat 'n wonderlike gesig was dit nie om te sien hoe die mielietjies en die weidings op hierdie genade van Bo reageer nie. Neef, net 'n man wat alles voor hom sien verskroei het, kan werklik verduidelik hoe dit gevoel het toe dit beginne reënt het. 7 Januarie, na kerk, seg jou oom nog virrie tante lat die weidings nou gedaan is en dat die koeie nie meer kos had nie – ons sal maar moet verkoop teen watter prys ons kan kry. Man, en toe beginne dit reënt. Strome van segen soos die teks dit het.

Lanklaaste het oom gesien lat die trekkers so laat in Januarie nog planters trek. Nou bid ons maar lat die res van die seisoen ook geseënd sal wees. Ongelukkig het party vannie boere ook weer verspoelings beleef en moes hulle toekyk hoe lat 'n land wat eens deur droogte en wind vernietig is nou deur 'n wolkbreuk weggespoel word. Ja neef, dit gebeur ook alles in een seisoen – maar kla kla onse boere nie. Maar julle stadsmense kan dit mos nie aldag verstaan nie.

Vannie stadsjapies gepraat – jou oom ennie tante het toe maar besigheid in Petoorsdorp gemaak daai Dinsdagoggend toe die manne die trekkers ennie lorries gaan staan maak het innie strate. Lanklaas het jou oom so 'n spul gesien – lorries, trekkers en bakkies net waar jy kyk! Nie geweet daar is soveel boere meer oor nie. Net jammer die manne vannie koerante en die TV kannie tel nie! En was hulle nie giftig nie – amper net so erg as des-tyders toe NAMPO se manne mielielewerings gestaak het. Dis maar soos

Jou oom betoog toe sêlf in Petoorsdorp

die manne met die strepiespakke hul beheer van die Afrikaanse pers en media gebruik neef.

Jou oom het selwers tussen die Petoorsdorpers in die strate rondgevoel en hulle was voorrie voet die boere goetgesind. So hier en daar was daar wel die enkele brompot maar hulle was min. Hoe't dit nie 'n knop in die keel gebring as die ouer mense die boere bedank het virrie geskenke van groente en diesmeer nie – veral die ou tante wat die stukkie vleis gekry het – seg sy lat sy net een keer per week vleis kan bekostig. Met die twee tjoppe wat sy gekry het, het sy nou genóg vir 14 dae. As jy hoor die pryse wat hierrie mense vir 'n bietjie kos en vleis moet betaal rys jou hare. Laat ek jou sê neef – tussen die boere en die verbruiker, maak iemand 'n helse lot geld! Miskien moet onse boere en onse eindverbruikers meer dikwels saam gesels oor wie wat kry en wie hoeveel betaal. Ai neef, as ons net selwers onse produkte direk aan die publiek kon bemark!

Maa' ou neef, een ding is seker, na dese weet almal lat onse boere swaar kry en keefvol daarvoor is! Nou moet die manne van georganiseerde landbou net die bol vat en hardloop.

Seg my spaais vir my lat neef Jakob Viljee, geen familie nie ou neef, die NAMPO kongres gaan bywoon om self te hoer wat die boere sê oor sake so s grondbesit, vrye mark, eenkanaalbe-marking, grondslag vir prysbepaling, en nog meer. Jou oom gaan selwers daar inloer – sommer so as waarne-mer. Hoer ek ook by my spaais lat neef

Crawford weer mielies plant en lat hy ook as afgevaardigde by kongres gaan wees. Lyken vir my dit kan 'n baie interessante kongres wórré.

Sêg my spaais verder lat hierrie neef Jakob glo virrie NAMPO-manne gesêg het lat voedselselfversorgendheid – dis nou in plein Afrikaans lat onse boere die stapelvoedsel vannie land self moet produseer – nie meer 'n prioriteit is nie. As ons te duur wórré dan voer hulle sommer mielies en koring in. Wórré jou oom net waarmee hy gaan betaal. Sello trant praat neef Bêrend Plessis oor onse produksiesektore wat meer produktief moet wórré en kompleteer teen wêreldpryse van goedere. Intussen gaat hy en die goewer-mint voort om in die woorde van ene professor Niewenhuizen, die landbou te verwaarloos en 'n makro-klimaat net soos die natuur te skep – hard en onsimpatiek.

Maar wag neef, laat ek gaan. Ek hoer die tante aankom. Vandat ons in Petoorsdorp gewees het, het sy net een ding in die kop. Praat aanmekaar van onse boere se plig om die publiek selwers in te lig oor die ware toedrag van sake in die landbou. Wil glo 'n fonds stig om adverteensies en pamflette en sulke goeters te versprei oor die boere en onse probleme. Sêg dat sy nou glad nie meer 'n Afrikaanse koerant of die TV kan glorie. Praat van geïndok-trineerde propêgandamasjiene en sulke snaakse goeters. Wil selfs jou oom se voorraad wittejiens verkoop om geld vir die fonds in te samel. Ek sal moet gaan keer neef.

Groetnis. Laat hy val waar hy wil.

Oom Lang Hans Viljee van Mielies/Maize gesels oor die staking in Pretoria.

IN 1991, TOE DIE "POLITIEK AL BEGIN VERANDER HET", SOOS WAT MNR VIC MOUTON, EEN VAN DIE VOORSITTERS VAN DIE MIELIERAAD, DAARNA VERWYS, IS 'N STAKING DEUR PRODUSENTE IN PRETORIA GEREËL. DIT IS NIE DUIDELIK WAT PRESIES DIE MOTIEF DAARAGTER WAS OF WIE DIT GEORGANISEER HET NIE, MAAR DIE MENING IS REDELIK ALGEMEEN GEHULDIG DAT DIT MEER POLITIES VAN AARD WAS. 'N DAGBLAD VAN DAARDIE TYD HET BERIG DAT ONGEVEER 1 000 VOERTUIE (WAARVAN DIE

MEESTE TREKKERS EN VRAGMOTORS WAS) IN DIE MIDDESTAD VAN PRETORIA SE STRATE GEPARKEER WAS, WAT DIE VERKEER IN DIE STAD TOTAAL VERLAM HET. DIE MIDDESTAD IS AS 'N ONRUSGEBIED VERKLAAR EN VOLGENS DIE BERIG IS SOWAT 120 VAN DIE ONGEVEER 5 000 PRODUSENTE WAT DAARAAN DEELGENEEM HET, GEARRESTEER. DIE STAKING IS BEEÏNDIG NADAT 'N HOOGGEREGSHOFBEVEL VERKRY IS WAT DIE PRODUSENTE GELAS HET OM HULLE VOERTUIE TE VERWYDER.

gemuf, erg besmet met aflatoksien en vol kaf. Groot hoeveelhede daarvan was nie vir menslike of dierlike gebruik geskik nie en is in die see gestort.

In die 1993/1994-seisoen is weer eens 'n groot oorskot mielies geproduseer. Die tydskrif *Mielies/Maize* het in sy uitgawe van November 1993 die destydse Voorsitter van die Mielieraad, mnr Jan Schabort, soos volg aangehaal: "Produsente moet nie vir uitvoer produseer nie. Vanjaar verloor ons baie geld vanweë die besondere groot oes. Indien ons net vir die binnelandse mark produseer, behoort die toekoms vir die bedryf positief te wees. Maar dan moet elke boer sy kant bring en aanplantings afskaal."

Die Mielieraad het in 1995 'n ooreenkoms met die Instituut vir Grond, Klimaat en Water van die LNR aangegaan om navorsing te doen oor die gebruik van satellietegnologie om bewerkte mielielende in die mielieproduserende gebiede af te baken en dit te nommer. Die totale oppervlakte wat gemeet moes word, het ongeveer 69 miljoen hektaar beslaan. Die tegnologie sou ook gebruik word om meer akkurate oesskatting te kan maak en ander belangrike landbou-inligting in te samel. Dit is destyds beskryf as een van die grootste landbougebeurtenisse van die tyd.

Gedurende Oktober 1996 is produsente geadviseer om nie mielies op hulle swaker grond te plant nie, aangesien die Mielie-advieskomitee (MAK) in Oktober 1996

Klankgreep: Die invoere van mielies vanaf Amerika in 1992 – mnr Vic Mouton.

**DIE MAK IS IN 1995
INGEVOLGE DIE BEPALINGS
VAN ARTIKEL 16 VAN DIE
MIELIEBEMARKINGSKEMA
SAAMGESTEL OM
DIE MIELIERAAD
OOR SPESIFIEKE
AANGELEENTHEDE
VAN RAAD TE BEDIEN.
DIE MAK HET SLEGS
IN 'N ADVISERENDE
HOEDANIGHEID OPGETREE
EN DIE FINALE BESLUIT
OOR HOE SAKE WAT NA
DIE MAK VERWYS IS,
HANTEER MOET WORD,
HET BY DIE MIELIERAAD
BERUS. DIE MAK HET UIT
24 LEDE BESTAAN EN DIE
VOORSITTER WAS MNR
ATTIE SWART VAN DIE
DEPARTEMENT
VAN LANDBOU.**

daarop gewys het dat daar 'n oorskot witmielies in Suid-Afrika was en op daardie stadium nog nie 'n bemarkingskema vir die volgende seisoen bestaan het nie. Daarbenewens het internasionale mieliepryse 'n dalende tendens getoon en het die risiko bestaan dat die oorskotproduksie teen verliese verkoop of uitgevoer moet word.

Kort daarna, in November 1996, het die Minister van Landbou, mnr Derek Hanekom, aangekondig dat geen vloerprysstelsel in die volgende seisoen sou geld nie, wat ook geïmpliseer het dat daar geen stabilisasieheffing sou wees nie. Die gevolg daarvan was dat die produsente geen beskerming teen dalende pryse gehad het nie.

1998/1999-surplus – Eerste jaar na deregulering

Met die aanvang van die 1998/1999-bemarkingseisoen het Suid-Afrika oor sowat 2,61 miljoen ton oordragvoorraad vanaf die vorige jaar beskik, wat bestaan het uit 1,37 miljoen ton witmielies en 1,26 miljoen ton geelmielies. Op daardie stadium het die oesskattings daarop gedui dat 'n oes van sowat 7,19 miljoen ton mielies in daardie seisoen verwag kon word, wat beteken het dat in totaal sowat 9,8 miljoen ton mielies in die binneland beskikbaar sou wees. Suid-Afrika se binnelandse verbruik is in daardie seisoen op hoogstens 7 miljoen ton geraam.

Daar was dus 'n verwagte ooraanbod van sowat 2,8 miljoen ton mielies in die land, wat sonder twyfel die produsenteprys sou benadeel. Aangesien die Mielieraad nie meer bestaan het nie, was die produsente op hulself aangewese om die situasie te beredder. NAMPO het saam met die landboumaatskappye en -koöperasies 'n groot poging aangewend om mielies uit te voer. Vir dié doel is produsente versoek om 15% van sowel hulle wit- as geelmielie-oes in 'n uitvoerpoel te lewer sodat dit uitgevoer kon word ten einde die balans in die vraag en aanbod binnelands te herstel en sodoende die produsenteprys te probeer ondersteun.

Produsente se deelname aan die uitvoerpoging het van gebied tot gebied verskil, maar uiteindelik is minder as 60% van die mikpunt behaal. Die surplusprobleem was dus nie deur die uitvoerpoging opgelos nie, maar dit het wel geblyk dat die realiteit van die gevolge van oorproduksie in die gedereguleerde markomgewing mielieprodusente aangemoedig het om in die volgende seisoen minder mielies te plant, wat sou bydra tot 'n beperking van die totale mielie-aanbod.

2004/2005-surplus

Die 2004/2005-produksieseisoen het weer eens 'n baie goeie mielie-oes (sowat 11,7 miljoen ton) opgelewer. Dit was reeds van die vroegste oesskattings af duidelik dat, gegewe die oordragvoorraad van die vorige jare en die verwagte groot oes van daardie seisoen, 'n baie groot oorskot bo die binnelandse vraag tot gevolg sou hê.

Honderde produsente en rolspeleers in die graanbedryf het SuperSport-park in Centurion binnegestroom.

Die Wolmaransstad-studiegroep het daarna uitgesien om die vergadering by te woon.

Produsente by die vergadering in Bellville. Bykans 1 500 belanghebbendes het by die Velodrome in Bellville saamgetrek.

Mnr Johan Kriel (ACDP, Wes-Kaap) aan die woord in Bellville.

Dr Kraai van Niekerk.

Mnr Bully Botma (Voorsitter van Graan SA), aan die woord.

Mnr Johan Hoffman (produsent van Bothaville).

Die opkoms by die massavergadering in Centurion is geskat op ten minste 5 000.

Gevolglik het mieliepryse tot baie lae vlakke gedaal, wat die mieliebedryf in 'n geweldige krisis gedompel het en reeds in September 2004 gelei het tot 'n aanbeveling van Graan SA dat die aanplanting van mielies in die volgende seisoen drasties afgeskaal moet word.

Die krisis met die surplus het daartoe gelei dat Graan SA vroeg in 2005 twee mas-savergaderings gehou het, een in Centurion en een in Bellville. Die vergaderings is na raming deur sowat 6 500 mense bygewoon. Die doel daarvan was, onder andere, om oplossings vir die krisis in die graanbedryf te vind en 'n groter samehorigheids-gevoel onder produsente te kweek. Tydens die vergaderings is produsente se insette verkry wat ook daarna in die verdere proses deur Graan SA oorweeg is.

Teen Julie 2005 is geraam dat die oordragvoorraad op 30 April 2006 ongeveer 5,9 miljoen ton kon beloop, wat sowat 72% van die normale jaarlikse binnelandse verbruik uitgemaak het.

'n Studie wat deur Graan SA gedoen is, het daarop gedui dat dit teen die destydse heersende produsentepryse nie ekonomies lewensvatbaar was om mielies te produseer nie. Produsente is wéér aangeraai om in die 2005/2006-produksieseisoen minder mielies aan te plant en om eerder alternatiewe moontlikhede te ondersoek, soos om vooruitkontrakte (sogenaamde papiermielies) te koop of hulle mielies nie in die 2005/2006-bemarkingseisoen te verkoop nie, maar dit na die volgende jaar oor te dra – wat natuurlik 'n koste-effek in terme van rente en opberging gehad het.

Dit was duidelik dat, ongeag watter alternatief die produsente ook al kies om die heersende krisis aan te spreek, dit uiteindelik net effektief kon wees indien produksie in die volgende seisoen wesenlik afgeskaal sou word. Volgens Graan SA se finale berekening van die produksieruimte vir die 2005/2006-seisoen is produsente aangeraai om witmielie-aanplantings te beperk tot ongeveer 363 000 ha, sowat 80% minder as in die vorige seisoen en geelmielies tot sowat 450 000 ha, wat 'n afskaling van sowat 58% beteken het.

Hoewel mielie-aanplantings uiteindelik nie tot die mate afgeskaal is wat Graan SA aanbeveel het nie, is uiteindelik slegs 2 032 miljoen hektaar in die 2005/2006-produksieseisoen aangeplant, synde 1 191 miljoen ton, oftewel 37%, minder as in die vorige jaar. Dit, tesame met ander aksies wat produsente geneem het, het beteken dat die oogmerke bereik kon word en het tot 'n redelike herstel in die mielieprys gelei.

2013/2014-seisoen

In die 2013/2014-seisoen is sowat 14,3 miljoen ton mielies geproduseer, wat tot in 2016 die tweede grootste mielieoes ooit in Suid-Afrika verteenwoordig. Tot op daardie stadium was die meeste mielies in die land in die 1981/1982-produksieseisoen verbou, naamlik 14,87 miljoen ton. Wat die 2013/2014-oes egter meer merkwaardig maak, is die feit dat dit op 2,6 miljoen hektaar geproduseer is teen 'n gemiddelde opbrengs van 5,5 ton/ha, teenoor 4,3 miljoen hektaar met 'n gemiddelde opbrengs van 3,4 ton/ha in 1981/1982.

Beide die twee rekordjare was geseënd met goeie reën op die regte tyd en ontleders is van mening dat sinvolle vergelykings tussen die twee jare gemaak kan word. Die verbetering in die gemiddelde opbrengs per hektaar dui ongetwyfeld op 'n aansienlike verbetering in doeltreffendheid in die mieliebedryf in die 20 jaar na 1982. Hierdie verbetering kan aan verskeie faktore toegeskryf word, soos die verbetering in die kwaliteit van insette, die omskakeling van margi-nale lande in aangeplante weidings in terme van die grondomskakelingskema, verhoogde effektiwiteit in die algemeen en groot tegnologiese ontwikkelings. Laasgenoemde het nie net op die gebied van masjinerie, toerusting en inligtingstelsels gebeur nie, maar ook veral ten opsigte van die genetiese ontwikkeling van saad, nuwe aktiewe bestanddele vir plaagdoders en onkruid-beheermiddels, asook nuwe kunsmisprodukte.

Prysbepaling

Eenkanaalstelsel

Die mielieprodusente was na die instelling van die eenkanaalbemarkingstelsel in 1944/1945 in 'n posisie waar die prys sowel as die mark vir hulle produkte gewaarborg was. Die produsenteprys vir mielies was onder dié stelsel gebaseer op die gemiddelde produksiekoste daarvan, soos deur die Departement van Landbou bepaal. Die Mielieraad het 'n voorgestelde prys aan die Nasionale Bemarkingsraad voorgelê, wat weer 'n aanbeveling aan die Minister van Landbou gemaak het. Die minister het dan besluit wat die prys moet wees en dit aan die Kabinet vir goedkeuring voorgelê, waarna hy dit afgekondig het.

Die wyse waarop die produsenteprys bereken was en die feit dat die prys gewaarborg was, tesame met groter beskikbaarheid van finansiering en subsidies op die koste van finansiering, sowel as ander vorms van owerheidsteun, soos subsidies en rabatte, het produsente aangemoedig om mielieproduksie uit te brei. Dit het met verloop van tyd tot surplusproduksie aanleiding gegee, wat tot groter druk op die produsenteprys bygedra het.

Die basis waarop die produsenteprys bereken is, het egter vanaf ongeveer die middel 1970's tot prysvlakke gelei wat vir die owerheid onaanvaarbaar hoog was, veral weens die effek van die vinnig-versnellende inflasiekoers. Gevolglik het die regering in 1981 besluit om van die bostaande prysformule af te wyk en het geen verhoging in die produsenteprys vir mielies in daardie jaar toegestaan nie. Dit het tot groot ontevredenheid onder produsente aanleiding gegee, aangesien dit die produsente in 'n geweldige nadelige finansiële posisie geplaas het in 'n jaar waarin gehoop is dat die rekord mielie-oes sou kon bydra tot die finansiële herstel van baie mielieprodusente. Verder is verskeie maatreëls terselfdertyd deur

die Departement van Handel en Nywerheid ingestel om ander landbouverwante bedrywe te beskerm en/of bevorder ten koste van die mielieprodusente.

1982 NAMPO-kongres

Op 23 Junie 1982 het die mielieprodusente op 'n buitengewone NAMPO-kongres eenparig besluit om 'n markverwante ekonomiese stelsel vir die mieliebedryf te aanvaar, binne die orde van die heersende eenkanaalbemarkingstelsel. In terme daarvan sou die Mielieraad steeds die enigste koper en verkoper van plaaslik geproduseerde mielies wees, maar enige persoon sou mielies vryelik kon invoer. Verder sou alle beperkings en heffings op die invoer van boerdery-insetmiddels en grondstowwe wat daarvoor benodig is, opgehef word.

Daarna is die aanvanklike prysbepalingsformule nooit weer volledig toegepas nie en tot 1987 is mieliepryse jaarliks op 'n ad hoc-basis vasgestel. Dit het tot gevolg gehad dat mielieprodusente tot 'n groter wordende mate self die kosteverhogende effek van inflasie moes begin absorbeer. Die regering het ook begin om die subsidie op opbergingskoste, wat vanaf die middel 1950's bestaan het, uit te faseer, wat 'n verdere finansiële las op die mielieprodusente gelaai het.

Gedurende die vroeë tot middel 1980's het dit begin duidelik word dat die regering se beleid geleidelik begin beweeg het in die rigting van 'n ekonomie wat deur markkragte beheer word met minder staatsinmenging, oftewel in die rigting van 'n vryemarkstelsel. Die destydse Eerste Minister, mnr PW Botha, het inderdaad uitsprake gemaak tot dien effekte dat die regering sal voortgaan om weg te beweeg van direkte ekonomiese beheer, soos prys- en loonbeheer, valutabeheer en bankkredietplafonne. Vir landbou het dit beteken dat minder op owerheidsteun staatgemaak kon word en dat die algemene denkpatroon in landbou sou moes aanpas by 'n meer gebalanseerde posisie met minder inmenging.

Ook in die geleedere van NAMPO en georganiseerde landbou het die beweging na groter deelname aan die vryemark op die voorgrond begin tree. Die verandering in die breë filosofie van die owerheid in die middel tagtigerjare, wat groter blootstelling aan markkragte betref, het saamgeval met aanbevelings deur NAMPO dat produsente bedag moet wees op die nadelige effek van surplus mielieproduksie en die noodsaaklikheid om alternatiewe te ondersoek.

Jacobskomitee en die tweemarkstelsel

Na aanleiding van 'n vergadering tussen 'n NAMPO-afvaardiging en mnr Greyling Wentzel, die Minister van Landbou, gedurende Mei 1983 het die minister die Jacobskomitee opdrag gegee om ondersoek in te stel na die probleme wat in die mieliebedryf ondervind is en oplossings daarvoor te formuleer. Die Komitee het uiteindelik 'n tweemarkstelsel aanbeveel waarvolgens produsente se toegang tot die plaaslike mark deur 'n kwotastelsel vir lewerings beheer sou word, terwyl enige produsent geregtig sou wees om onbepaalde hoeveelhede mielies in 'n uitvoerpoel te lewer. Die pryse van mielies wat vir die plaaslike mark en in die uitvoerpoel gelewer word, sou onafhanklik van mekaar deur die netto resultaat van die onderskeie poele bepaal word.

Die voorgestelde tweemarkstelsel is gedurende September 1983 in beginsel deur beide Minister Wentzel en NAMPO aanvaar. Vir die twee jaar daarna is 'n groot poging aangewend om die konsep in 'n aanvaarbare stelsel te omskep. Dit is deurentyd op toepaslike forums bespreek en gedurende NAMPO se jaarkongres van 1985 is besluit dat daadwerklike aandag aan die instelling van die stelsel gegee moet word. Minister Wentzel het egter op 13 September 1985 die voorgestelde skema op aanbeveling van die Bemarkingsraad verwerp voordat dit geïmplementeer kon word en daarmee het die konsep gesneuel.

Minister Wentzel het terselfdertyd aangekondig dat hy nie met die bestaande eenkanaal vasteprysskema tevrede was nie en het die Bemarkingsraad versoek om voorstelle vir 'n alternatiewe bemarkingstelsel aan hom voor te lê. Kort daarna het gerugte ontstaan dat 'n eenkanaalpoelstelsel moontlik ingestel kan word, wat uiteindelik in 1987 bewaarheid is.

1984/1985-produsenteprys

Intussen het die Mielieraad by die bepaling van die produsenteprys vir die 1984/1985-seisoen, die benadering gevolg dat die koste van ingevoerde mielies

GEDURENDE 1985 HET DIE MINISTER VAN LANDBOU, MNR GREYLING WENTZEL, BY VERSKEIE GELEENTHEDE DIT DUIDELIK GEMAAK DAT DIE VERBRUIKERSUBSIDIE WAT DIE REGERING AAN DIE MIELIERAAD BETAAL HET, UITGEFASEER SOU WORD. DIT HET BETEKEN DAT DIE VERBRUIKERS 'N GEDEELTE VAN DIE MIELIERAAD SE KOSTES, SOOS OPBERGINGS-, HANTERINGS- EN FINANSIERINGSKOSTE, MOES ABSORBEER.

die grondslag van die produsenteprys moes vorm. Die redenasie was dat indien die Suid-Afrikaanse produsenteprys op 'n laer vlak vasgestel sou word, dit daarop sou neerkom dat die plaaslike produsente die verbruiker sou subsidieer. Gegewe die benarde finansiële posisie van die mielieprodusente weens die langdurige droogte vanaf 1983, was dit nie vir die produsente aanvaarbaar nie. Uiteindelik is besluit om die produsenteprys op die gelande koste van ingevoerde mielies te baseer. In die Mielieraad se 1985-jaarverslag is gerapporteer dat die verbruikersorganisasies, met wie die Mielieraad vanaf Februarie 1984 samesprekings gevoer het, met hierdie benadering saamgestem het.

Tydens dié geskiedkundige vergaderings met die verbruikersorganisasies is ook ooreengekom dat die verkooppriese vir ingevoerde en plaaslik geproduseerde mielies dieselfde moes wees. Aangesien die invoerprijs op daardie stadium hoër as die plaaslike produsenteprijs was, sou hierdie benadering noodwendig lei tot hoër verbruikerspriese vir mielieprodukte.

Gevolglik het die Mielieraad en die verbruikersorganisasies ooreengekom om gesamentlik te beding vir die grootste moontlike regeringsubsidie met die oog daarop om die verhoging in die verbruikersprijs vir mielieprodukte tot die inflasiekoers te probeer beperk. Die regering is versoek om die bedryf met R275 miljoen te subsidieer, wat gelykstaande was aan die broodsubsidie, maar dit was nie vir die regering aanvaarbaar nie. Uiteindelik het die regering toegestem tot 'n subsidie van tussen R160 miljoen en R170 miljoen, wat voldoende was om die Mielieraad se marge, administrasiekoste en sowat 50% van die koste van sy reklameprogram te finansier.

Minister Wentzel se aankondiging op 25 April 1985 dat die mielieprijs nie van die vorige jaar se vlakke verhoog sal word nie, as gevolg waarvan die NAMPO-lede op die Mielieraad bedank het, het groot ontevredenheid ook onder produsente veroorsaak en tot 'n hele aantal aksies deur hulle aanleiding gegee, waarna meer volledig in Hoofstuk 2 verwys word is.

1987: NAMPO-lede weer op Mielieraad

In 1987, twee jaar nadat die NAMPO-lede uit die Mielieraad bedank het uit ontevredenheid met die mielieprijs wat die Minister Wentzel (Landbou), aangekondig het, het die twee partye weer onderhandel om die situasie te probeer beredder, voortspruitend waaruit ooreengekom is dat die produsentelede van die Mielieraad weer uit NAMPO-genomineerdes aangestel sou word. Daar is verder met die Minister van Landbou ooreengekom dat die Mielieraad daarna jaarliks die produsenteprijs van mielies sou vasstel op die basis en veronderstelling dat dit tot die

Die mielieprodusente het 'n massavergadering op die Markotter Stadion in Klerksdorp gehou om die situasie te bespreek. Dit is gehou die dag nadat die afspraak met mnr PW Botha in Tuynhuys plaasgevind het en die afgevaardigdes het verslag gedoen oor die vergadering.

langtermynvoordeel van die produsente moes wees, dat prysseine voor die plantseisoen bekend gemaak moes word en dat mielies nie weer teen 'n verlies uitgevoer sou word nie. Dit het ook behels dat die Mielieraad nie geregtig was om geld te leen ten einde hoër pryse aan produsente te betaal as wat uit die mark verdien kon word nie. Die ooreenkoms het die daarstelling van 'n eenkanaalpoelstelsel vir die bemarking van mielies behels waarvolgens die produsenteprys bloot die resultaat was van 'n verpoeling van die Mielieraad se netto inkomste uit verkope – plaaslik sowel as uitvoere.

Die veranderde stelsel het beteken dat die Mielieraad 'n vooruitskouing van die mark oor die volgende twaalf maande sou neem en 'n berekening maak van watter resultaat die totale mielie-oes moontlik in daardie seisoen kon oplewer. Die berekenings het 'n marge vir onvoorsiene gebeurlikhede ingesluit. Op grond daarvan is 'n voorskotprys bereken en aan die produsente betaal.

Dit het die mieliebedryf radikaal verander. Produsente het onder groter druk gekom om produktiwiteit te verhoog, wat hulle gedoen het deur, onder andere, insette, soos kunsmis en arbeid, te verminder en marginale grond na weiding om te skakel. Die gevolg was 'n aansienlike verhoging in gemiddelde opbrengs met minder insette. Dit het ook daartoe gelei dat die produksie van mielies in die westelike gebiede met laer reënval afgeneem het en tot 'n groter mate in die hoër reënvalgebiede gekonsentreer is.

1993-mielieprys

In 1993 het die bepaling van die produsenteprys vir mielies eweneens tot hewige debatte gelei, omdat sowel die produsente as die verbruikers onder baie moeilike omstandighede eintlik vir oorlewing geveg het. Produsente was in 'n posisie waar insetinflasie hoë afmetings aangeneem het onder omstandighede waar die vorige seisoen se droogte 'n daling van tussen 30% en 40% in mielieprodusente se inkomste veroorsaak het, terwyl verbruikerspryse terselfdertyd oor die algemeen geweldig gestyg het. Die positiewe uitvloeisel van dié debatte was dat eenstemmigheid bereik is oor die behoefte dat mieliepryse in die toekomst sover moontlik markverwant en nie polities gemotiveer moes wees nie.

Somergraanskema beëindig

In die 1994/1995-bemerkingsjaar is die Somergraanskema beëindig en vanaf 1 Mei 1995 is die vasteprys-eenkanaalbemerkingskema herroep en kwantitatiewe beperkings op mielie-invoere opgehef. Mieliepryse is daarna sonder statutêre inmenging in die markplek gevorm en Safex het die platform geword waarop pryse bepaal word. Voortaan sou produsente se besluite oor prys- en risikobestuur deur markinstrumente en -faktore beïnvloed en gerig word.

VANAF 1937 TOT 1996 IS ALLE ASPEKTE VAN MIELIEBEMARKING IN SUID-AFRIKA DEUR DIE MIELIERAAD BEHEER. DIE WYSE WAAROP PRYSE VASGESTEL IS, IS GEREËL DEUR DIE BEMARKINGSKEMAS WAT VAN TYD TOT TYD BESTAAN HET. DIE AFSKAFFING VAN DIE MIELIERAAD HET WESENLIKE VERANDERINGS TEWEEGGEBRING. PRODUSENTE KON NIE MEER OP 'N VOORSEISOEN- OF VOORSKOTPRYS STAATMAAK VIR PRYSVASSTELLING OF PRYSRISIKOBESTUUR NIE.

OM DIE WAARHEID TE SÊ, DIE KOMS VAN DIE VRYEMARKSTELSEL HET DIE MIELIEBEDRYF, SOOS OOK DIE ANDER GRAANBEDRYWE, RADIKAAL VERANDER. PRODUSENTE HET ONDER DRUK GEKOM OM PRODUKTIWITEIT TE VERHOOG DEUR, ONDER ANDERE, VERHOOGDE GEBRUIK VAN MASJINERIE, KUNSMIS, ARBEID, DIE OPTIMALISERING VAN ALGEMENE PRODUKSIEPRAKTYKE EN ONTTREKING VAN MARGINALE GROND AAN GRAANPRODUKSIE.

Mieliegradering word deur 'n Raadsinspekteur gedoen.

Insekbeheer intensiveer.

Navorsing speel 'n groot rol in die gehalte van ons graanprodukte.

Gradering

Aanvanklik was die graderingsregulasies vir mielies op oorsese standaard gebaseer.

Op aanbeveling van 'n Staande Komitee van die Mielieraad is 'n stel graderingsregulasies spesifiek vir Suid-Afrikaanse toestande ontwikkel. Dit het op 1 Mei 1949 van krag geword met die inwerkingtreding van die Wet op Landbouprodukstandaarde en, hoewel dit van tyd tot tyd gewysig is, het dit in 2016 steeds die basis van die graderingsregulasies vir mielies in Suid-Afrika gevorm.

Insekbestryding

Hoewel insekbesmetting in vroeër jare geweldige graanverliese tot gevolg gehad het, het Suid-Afrika se mieliebedryf nooit groot probleme daarmee ondervind nie. Met die toename in produksie na afloop van die Tweede Wêreldoorlog het dit egter nodig geword om mielies vir langer tydperke op te berg. Dit het 'n ideale voedingsbron vir insekte geword en insekbesmetting het 'n werklike bedreiging geword.

Gevolgtlik het die Mielieraad in 1957 goedgekeur dat berokkingseksperimente met die oog op insekbeheer by mielies en graansorghum uitgevoer word. Voortspruitend daaruit is 'n insekbeheerskema vanaf 1 Mei 1958 ingestel en is terselfdertyd besluit om 'n afsonderlike vergoeding vir berokking aan die Mielieraad se agente te betaal.

Verpligte insekbeheer deur al die belangegroeppe, soos agente, meulenaars en moutvervaardigers, is in 1964 deur die Mielieraad ingestel. Die deurlopende aandag wat as gevolg daarvan op insekbeheer geplaas is, het daartoe bygedra dat die mieliebedryf in Suid-Afrika oor die lang termyn baie min verliese as gevolg van insekbesmetting gely het.

Navorsing

Gedurende 1948 het die Mielieraad in samewerking met die Departement van Landbou begin met die ontwikkeling van bastermieliesaad. Die Mielieraad het groot bedrae geïnvesteer om die vermeerdering van die saad aan te moedig en was vanaf 1947 tot 1971 deurlopend direk daarby betrokke.

Gedurende 1951 het die Mielieraad ook 'n proefplaasskema van stapel gestuur met die oog op 'n verbetering in die produktiwiteit van boerdery-ondernemings. In samewerking met die Departement van Landbou is proewe op die volgende vier proefplase gedoen: Ashley (Standerton-distrik), Braklaagte (Bothaville-distrik), Goosens (Senekal-distrik) en Holfontein (Lichtenburg-distrik). In 1971 is besluit om slegs Holfontein te behou en die ander plase te verkoop, waarskynlik omdat die projek nie die mate van sukses gehad het wat aanvanklik voorsien is nie. Holfontein is daarna tot 1978 gebruik vir 'n gesamentlike projek tussen die Mielieraad, Vleisraad en Vleissentraal met die doel om die gebruik van mielies as veevoer aan te moedig. Hierdie projek is egter op aandrang van die Departement van Landbou gestaak.

Die Mielieraad was deeglik bewus van die belangrikheid van navorsing vir landbouproduksie en het in 1979 'n bedrag van R3,9 miljoen uit die Stabilisasiefonds aan die Departement van Landbou geskenk vir die oprigting van navorsingsfasiliteite by die Somergraansentrum te Potchefstroom.

Biobrandstof

Vervaardiging van biobrandstof uit mielies het in die VSA ontstaan, gedryf deur die VSA se doelwit om hulle afhanklikheid van ruolie te verminder en hulle plattelandse ekonomie te stimuleer. Boonop lewer die proses 'n redelike volume van 'n afvalprodukt met 'n baie hoë proteïeninhoud wat uitstekend is vir veevoer. Daardie oogmerke en voordele is ook in die Suid-Afrikaanse konteks toepaslik en in 1990 het die Mielieraad Amerikaanse kundiges teen 'n koste van R6 miljoen aangestel om die moontlikheid van etanolvervaardiging in Suid-Afrika te ondersoek.

Die ondersoek het bevind dat Suid-Afrika oor die regte kwaliteit en voldoende hoeveelheid mielies, sowel as die nodige infrastruktuur beskik om etanol uit mielies suksesvol te kon vervaardig. Die moontlikheid van misoeste en die effek wat dit op die winsgewendheid van so 'n bedryf kon uitoefen, was as die grootste moontlike struikelblokke uitgewys.

Tydens die massavergadering van graanprodusente wat gedurende 2005 op die krieketstadion te Centurion gehou is, is die moontlikheid om 'n biobrandstofaanleg te Bothaville in die Vrystaat op te rig, inderdaad bespreek. Dit het egter nie van die grond af gekom nie, as gevolg van die regering se beleid dat mielies nie vir die vervaardiging van etanol gebruik mag word nie, omdat dit 'n belangrike stapelvoedsel in Suid-Afrika is.

Teen 2014 was daar nog steeds geen kommersiële biobrandstofaanleg in Suid-Afrika nie. Intussen het die regering wel besluit om 'n biobrandstofaanleg by Cradock in die Oos-Kaap te ontwikkel ten einde etanol vir verpligte inmenging in fossielbrandstof te vervaardig. Die aanleg sal egter etanol van graansorghum vervaardig en nie van mielies nie, aangesien sorghum nie as 'n bron van stapelvoedsel beskou word nie.

WINTERGRAANPERSPEKTIEF

Koring

Produksie

Koringverbouing met die oog daarop om brood te bak, is een van die oudste vertakings van landbou in Suid-Afrika en koringvermaling een van die oudste industrieë.

Koringproduksie het in die 17de eeu in die winterreënvalstreek van die Wes-Kaap in aanvang geneem, kort na Jan van Riebeeck se vestiging in die Kaap in 1652.

Aanvanklik het die koringbedryf baie moeilike tye beleef, veral omdat die plaaslike mark beperk was en dit moeilik was om koring uit te voer. In die 19de eeu het uitbreiding van koringproduksie en die koringnywerheid in die algemeen egter versnel namate die bevolkingsgetalle toegeneem het. Dit is verder aangehelp deur die koms van meer gevorderde toerusting, asook die instelling van invoerheffings op koring en meel in 1826 ten einde volgehoue plaaslike voorsiening te verseker.

Soos in die geval van ander gewasse, veral mielies, het die ontdekking van diamante en goud in Suid-Afrika in die laaste gedeelte van die 19de eeu skielik 'n groot toename in die getal verbruikers van koring tot gevolg gehad, namate dorpe en landelike sentrums ontwikkel het. Dit is aangehelp deur die ontwikkeling van die spoorweë en ander vervoerstelsels, wat die vervoer van koring en koringprodukte na die nuwe markte goedkoper en meer effektief gemaak het, asook die uitbreiding van koringproduksie na die destydse Oranje-Vrystaat gestimuleer het.

Na die stigting van die Unie van Suid-Afrika in 1910 is groter fokus op koringproduksie geplaas en verskeie verslae het die lig gesien wat klem geplaas het op die noodsaaklikheid van goedkoop, betroubare voedselvoorsiening en die gelyktydige bevordering van plaaslike ekonomiese ontwikkeling. Die verslae het aanbevelings ingesluit dat die invoertarif op koring verdubbel en plaaslike produksie uitgebrei moes word ten einde betroubare broodvoorsiening te verseker.

Met die aanvang van die Eerste Wêreldoorlog in 1914 het Suid-Afrika slegs sowat 50% van die plaaslike koringverbruik self geproduseer. Die res moes ingevoer word. Na die uitbreek van die oorlog het 'n tekort aan skeepsruimte invoere aan bande gelê en die skaarsheid van koring in Suid-Afrika verhoog. As gevolg daarvan het binnelandse pryse gestyg, wat plaaslike koringverbouing meer lonend gemaak en verhoogde produksie in die hand gewerk het.

Na aanleiding van 'n ondersoek na koringvoorsiening in 1917 is aanbeveel dat koringverbouing aangemoedig moes word deur saad teen kosprys beskikbaar te stel en maatreëls in te stel om groter hoeveelhede kunsmis en kraalmis beskikbaar te stel. Ook is aanbeveel dat koringverbouing in die Wes-Kaap onproduktief was en aanpassings noodsaaklik was. Die argument was dat die swak opbrengste wat aanvanklik op groot gedeeltes swakker gronde behaal is, deur lae grondpryse en voldoende beskikbaarheid van goedkoop arbeid gebalanseer is, maar dat die situasie verander het namate die beskikbaarheid van arbeid verminder en die produktiwiteit van veral die swakker gronde as gevolg van 'n gebrek aan wisselbou afgeneem het.

Die belangrikste veranderings wat voorgestel is, was die vestiging van 'n groter veeteeltkomponent en meer toeligtig en leiding aan produsente. Dit was volgens

'n Koringsnyer aan die werk.

So is koring in die ou dae gedors.

die verslae onmoontlik vir Suid-Afrikaanse koringprodusente om teen die leiers onder die wêreld se koringproduserende lande, soos Kanada, Australië en Argentinië, mee te ding sonder die beskerming van invoerheffings en voorkeurtariewe vir spoorvervoer.

Die plaaslike koringproduksie was, ten spyte van uitbreidings en ontwikkelings, egter steeds nie in staat om in die plaaslike vraag te voorsien nie en tot ongeveer 1920 is sowat 50% van die land se koringverbruik ingevoer. Invoertariewe op koring was relatief laag, soos ook die prys van die ingevoerde koring, wat negatief op plaaslike produksie ingewerk het. Gevolglik het stemme begin opgaan vir die instelling van groter beskerming van Suid-Afrikaanse koringprodusente sowel as meulenaars.

Die invoerheffing op koring is vanaf Februarie 1920 tot Junie 1921 tydelik opgeskort weens 'n misoes in Suid-Afrika en hoë heersende internasionale pryse. Tesame daarmee is die voorkeur spoorvervoertarief vir Suid-Afrikaanse koring afgeskaf, wat die Suid-Afrikaanse koringprodusente nog meer aan internasionale mededinging blootgestel het en aanleiding gegee het tot agitatie vir hoër beskermende heffings.

Tussen 1921 en 1926 is 'n stortingsheffing op Australiese koring ingestel, wat in 1926 deur 'n tariefverhoging vervang is. Suid-Afrikaanse koringpryse is gevolglik in stand gehou op vlakke wat plaaslike koringverbouing winsgewend gemaak het.

In 1930 en 1931 het wêreldpryse van koring verder verlaag, terwyl Suid-Afrikaanse pryse aan die begin van die seisoen tot onder invoerpariteit gedaal het. Dit het aanleiding gegee tot 'n verhoging van die invoerheffing en die instelling van 'n permitstelsel vir die invoer van koring en koringmeel. Verder is 'n spesiale invoerbelasting op 'n glyskaalbasis ingestel om die minimum invoerprys van koring, meelblom en koringmeel te verhoog.

In die 1935/1936-seisoen is aansienlik meer koring geproduseer as wat vir binnelandse verbruik benodig was. Dit het groot logistieke probleme vir die Koringraad opgelewer en het geweldige druk op produsentepryse vir koring geplaas. Die Koringraad het egter daarin geslaag om steeds 'n billike prys aan produsente te betaal, hoofsaaklik deur vir die koste van opberging van koring voorsiening te maak. 'n Deel van die oorskot van daardie seisoen is na die volgende seisoen, wat 'n kleiner koringoes opgelewer het, oorgedra.

Aangesien daar steeds 'n surplus koring beskikbaar was, is soortgelyke maatreëls in die 1936/1937-seisoen toegepas, met eweneens redelike goeie sukses. Die 1937/1938-seisoen se oes was nog kleiner as in die vorige jaar, tot so 'n mate dat die surplus koringvoorraad uitgewis is en na daardie seisoen was Suid-Afrika feitlik deurgaans 'n netto invoerder van koring.

Gedurende die Tweede Wêreldoorlog was die plaaslike koringproduksie nie voldoende om in die binnelandse vraag te voorsien nie, deels weens 'n gebrek aan kunsmis, terwyl logistieke en ander probleme as gevolg van die oorlog die invoer van koring belemmer het. Dit het tot wesenlike tekorte in Suid-Afrika gedurende die oorlog gelei en ernstige besparingsmaatreëls moes ingestel word, soos wat verderaan beskryf word.

In die eerste jaar na beëindiging van die Tweede Wêreldoorlog, naamlik die 1945/1946-seisoen, was die posisie selfs nog hagliker as gedurende die oorlog, as gevolg van 'n wêreldwye tekort aan graan (insluitende koring) en die plaaslike koringoes wat weens klimaatstoestande die swakste in jare was. Die gevolg was dat verdere drastiese besparingsmaatreëls ingestel moes word.

Soos uit die statistiek hieronder afgelei kan word, het die produksie en gebruik van koring tot 1950 nie struktureel toegeneem nie. Daarna het dit egter begin toeneem tot die mate dat Suid-Afrika gedurende die tydperk vanaf 1964 tot 1989 in verskeie jare selfvoorsienend was. Die eerste miljoen ton binnelandse koringoes is in 1964 geproduseer.

Aan die begin van die 1970's het die Koringraad spesifiek aandag gegee aan die behoeftes van sekere kleiner bedrywe wat van meel en meelblom gebruik gemaak het, onder andere die pastabedryf wat nie 'n bevredigende produk van broodkoring kon vervaardig nie. Dié bedryf het naamlik meel benodig wat van durumkoring

Koring word deesdae met een masjien gesny en gedors.

VAN RIEBEECK HOOR EERSTE KLAGTES VAN BOERE

Vanuit die staanspoor was koring van "politieke" belang en Jan van Riebeeck was die eerste regeringsamptenaar wat 'n afvaardiging te woord moes staan van koringprodusente wat verhoogde koringpryse geëis het.

Volgens Van Riebeeck se dagboek het produsente geëis dat die prys van koring van vyf gulde per skepel na tien gulde per skepel verhoog moes word. Uiteindelik is hulle 'n verhoging na sewe gulde per skepel toegestaan.

vervaardig is. Durumkoring was nie gereedelik in Suid-Afrika beskikbaar nie en moes ingevoer word, Dit was egter in 'n tyd waarin Suid-Afrika 'n oorskot koring geproduseer het, wat teen 'n verlies uitgevoer moes word en wat dit moeilik gemaak het om die invoer van durumkoring te regverdig.

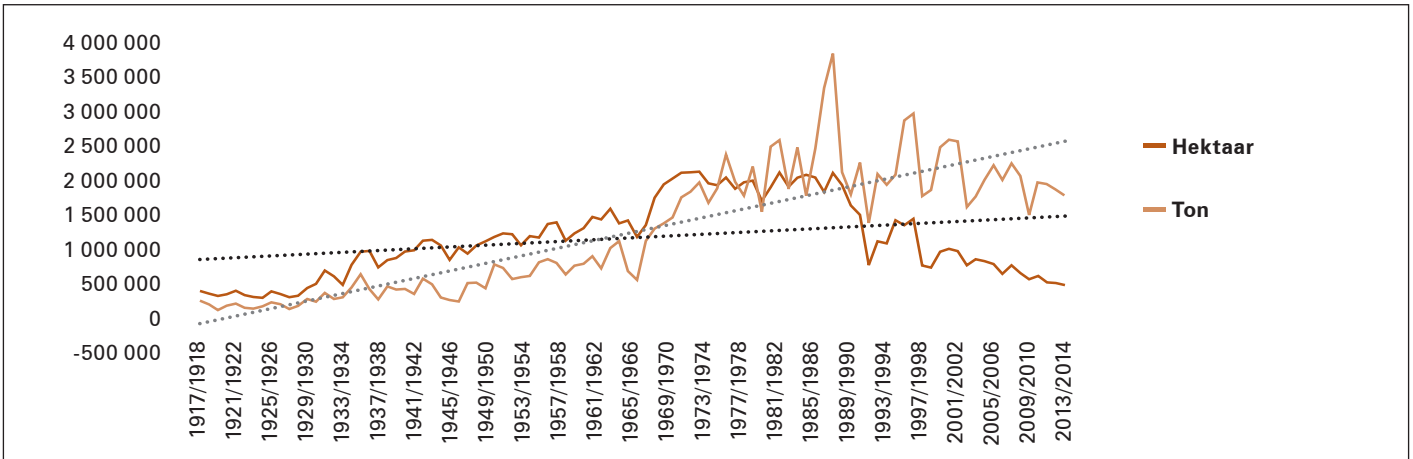
Gevolglik is in die 1971/1972-seisoen begin met pogings om 'n geskikte durumkultivar vir Suid-Afrika te kweek. Die Koringraad het in dieselfde jaar ook spesifieke aandag gegee aan die ontwikkeling van 'n sogenaamde sagte koringkultivar ten einde in die behoeftes van beskuitjievervaardigers te kan voorsien.

Toenemende meganisasie, hoër opbrengste en groter, meer effektiewe plase het alles tot verhoogde produksie vanaf die 1960's bygedra. Daarbenewens is die bedryf ondersteun deur die Koringraad se gewaarborgde, stabiele pryse wat dikwels op hoër vlakke as wêreldpryse vasgestel is, asook hulp van staatsweë, soos relatief goedkoop lenings wat deur die Land Bank aan produsente toegestaan is.

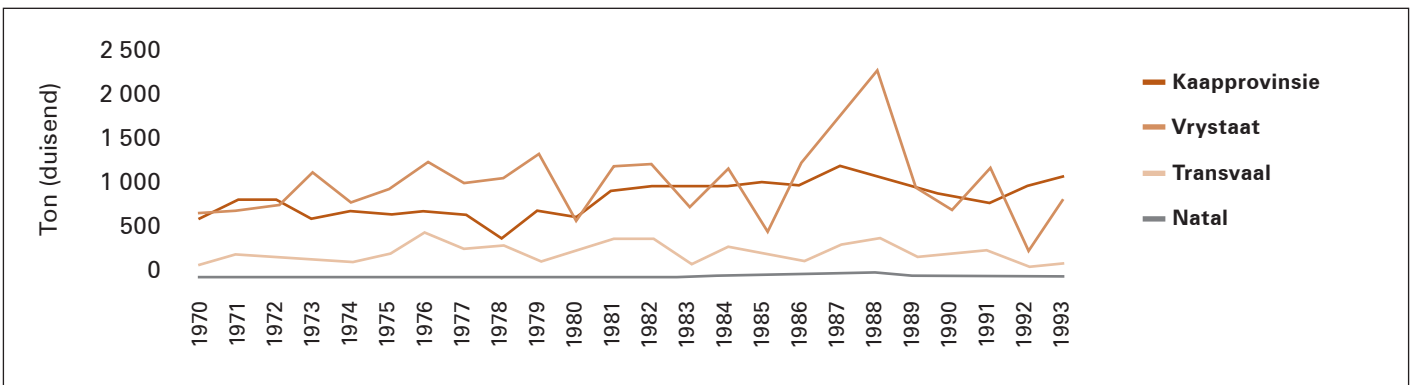
Terselfdertyd het ekonomie van skaal, konsentrasie van mag en monopolieë in die koringwaardeketting gegroei. Koöperasies, wat deur produsente besit en beheer is, was as agente van die Koringraad feitlik die enigste opbergers van koring en het die grootste gedeelte van die opbergingskapasiteit in die land besit. Koring is in die koöperasies se silo's gestort, waar dit gegradeer en opgeberg is en vanwaar dit uiteindelik na kopers van die Koringraad versend is.

Net soos by die mieliebedryf het die koringbedryf egter sedert 1987 begin verander en was koringprodusente eweneens verplig om hulle produktiwiteit te verhoog, deur insette te verminder en marginale grond in weiding om te skakel. Ook in koring se geval het die produksie in die Wes-Kaap weg van die droër dele en nader aan Kaapstad geskuif. Die grootste verandering in die koringbedryf het egter eers later as in die mieliebedryf plaasgevind, omdat plaaslike koringpryse eers teen 1997 tot wêreldprysvlakke gedaal het.

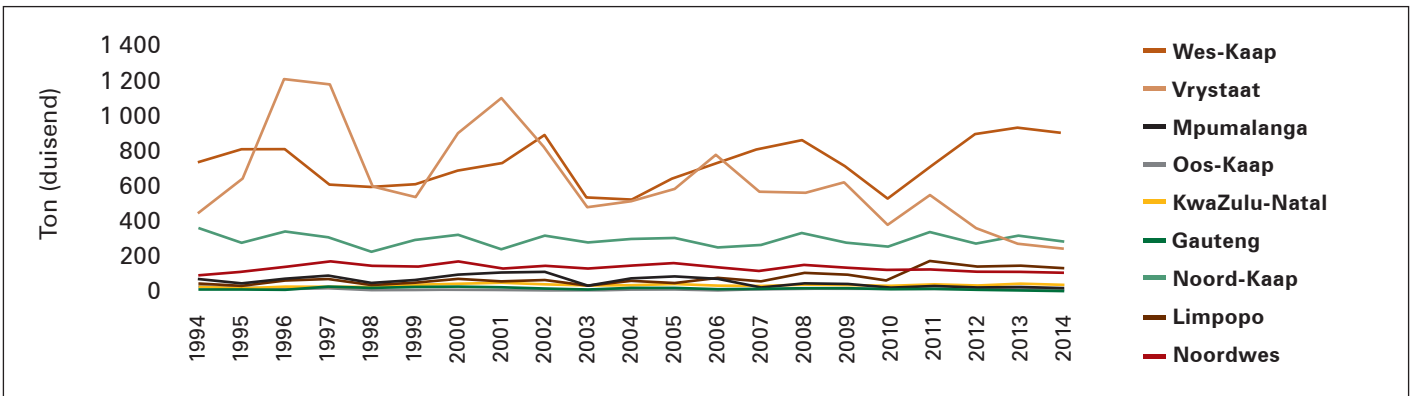
Sedert 1989/1990 produseer Suid-Afrika nie voldoende koring om in die plaaslike mark se behoeftes te voorsien nie. Die volgende diagram toon die verhouding tussen die binnelandse koringverbruik en binnelandse produksie vanaf daardie seisoen tot 2013/2014.

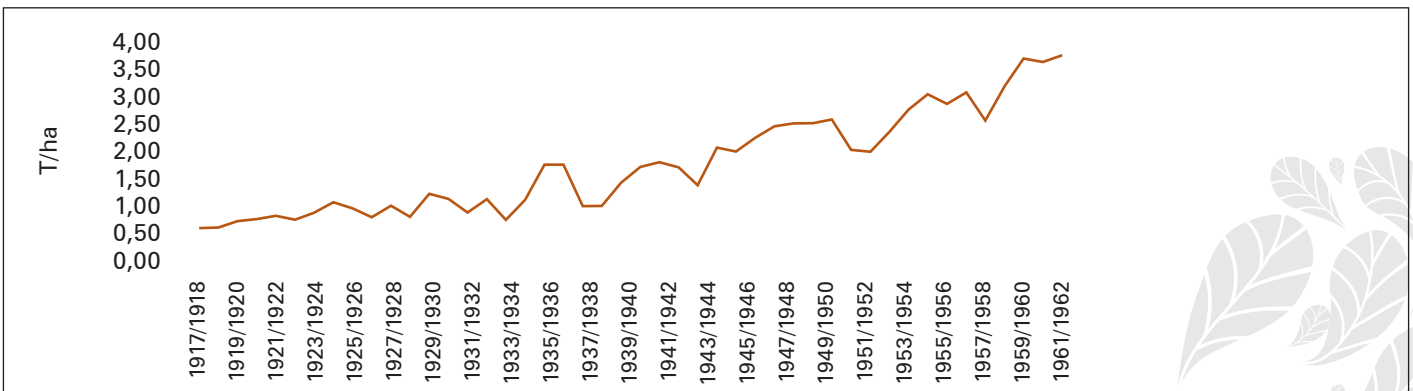
Grafiek 12: Koringproduksie in Suid-Afrika

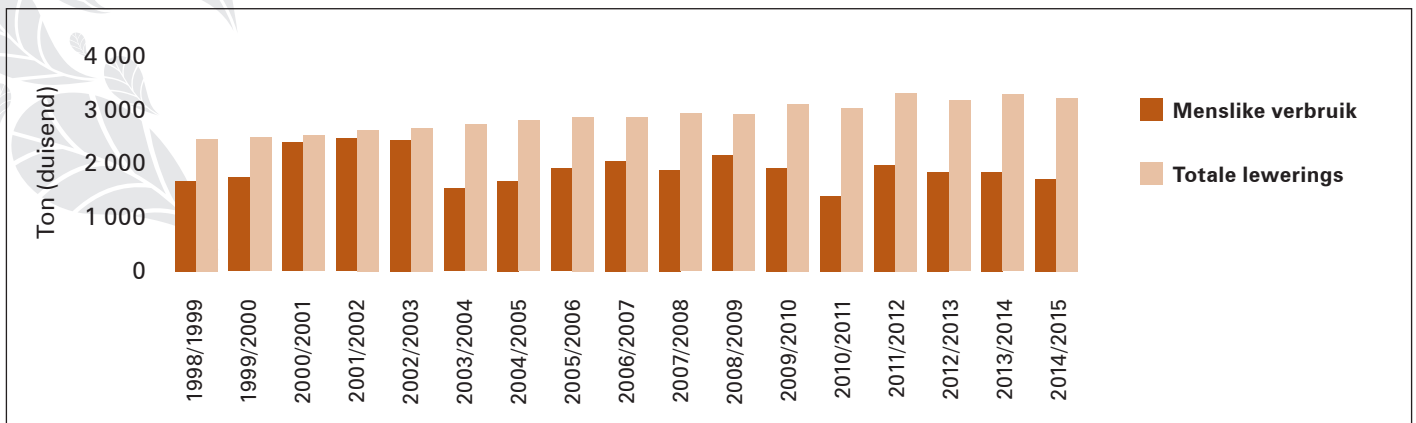
Grafiek 13: Koringproduksie per provinsie

Grafiek 14: Koringproduksie per provinsie vanaf 1994

Grafiek 15: Gemiddelde koringopbrengs per hektaar vanaf 1917

Grafiek 16: Menslike koringverbruik versus totale lewerings

Gedurende 1995/1996 het Suid-Afrika een miljoen ton koring ingevoer. Dit was hoofsaaklik toe te skryf aan droë klimaatstoestande in die westelike dele van die Vrystaat en oormatige reën asook hael gedurende die oesseisoen in die Oos-Vrystaat.

In die tydperk vanaf 2000 tot 2004 het invoere 'n deurlopende stygende tendens getoon. In 2004 is 1,2 miljoen ton koring ingevoer, sowat 60% meer as in die vorige jaar, as gevolg van ongunstige produksietoestande wat gedurende daardie tydperk in Suid-Afrika geheers het. Daarna het koringinvoere deurlopend gestyg, soos uit die bostaande diagram blyk.

Oorhoofs gesien, het die oppervlakte waarop koring in Suid-Afrika verbou word, in die laaste 40 jaar voor 2013/2014 van 'n rekord 2 025 000 ha tot sowat 500 000 ha afgeneem. Dit het veroorsaak dat Suid-Afrika vir ongeveer die laaste helfte van daardie tydperk 'n netto invoerder van koring was.

As gevolg van die bogenoemde veranderings in die bedryf produseer Suid-Afrika sedert 2010 deurlopend minder as 60% van die koring wat vir binnelandse gebruik benodig word.

Samewerking

Gedurende die eerste gedeelte van die twintigste eeu was die Suid-Afrikaanse regering oor die algemeen bereid om die plaaslike landbou te beskerm en selfvoorsiening aan te moedig. Die regering het die beskerming van landbou as 'n "noodsaaklike ewel" beskou ten einde produsente en meulenaars die geleentheid te gee om in 'n beskermde omgewing te kan optree. Dit het ook saamgegaan met die beweging om koöperatiewe samewerking onder produsente aan te moedig ten einde ontwikkeling te bevorder.

Vir koringprodusente in besonder het goeie redes vir nouer samewerking bestaan, soos gereelde swak oeste as gevolg van droogtes, wat tot geweldige prysfluktasies van jaar tot jaar gelei het. Daarom het die koringprodusente in die Swartland, wat op daardie stadium sowat 80% van Suid-Afrika se koring verbou het, reeds in 1912 'n koöperasie (die Westelike Graan Boeren Koöperatiewe Vereniging, bekend as Wesgraan) gestig in 'n poging om hulpbronne te verpoel, toerusting te verkry en onder mekaar te gebruik en verkope te bevorder.

In 1920 het die Swartlandse produsente ook 'n meulenaarsmaatskappy, Bokomo, gestig met die doel om die lede se koring te maal en aan hulle 'n mate van beheer oor hulle produkte en die prys daarvan nadat dit die plaas verlaat het, te gee.

Aan die einde van 1930 het die produsente wat by Wesgraan en Bokomo betrokke was, 'n sentrale bemarkingskoöperasie, naamlik Sasko, gestig wat sou poog om koring regdeur Suid-Afrika te verkoop, die prys daarvan te stabiliseer en produksie te konsolideer. Ongelukkig was Sasko weens wisselende invoerpryse en onvoorspelbare plaaslike produksievolumes nie in staat om die prys van koring werklik te stabiliseer nie.

Koringprodusente het dus aanhou druk uitoefen vir meer staatsondersteuning, veral in die lig van die groot droogte en dalende pryse van die vroeë 1930's. Dit het

**DIE BETALING VAN
SUBSIDIES AAN
KORINGPRODUSENTE HET
TOT AAN DIE EINDE VAN
DIE 1956/1957-SEISOEN
VOORTGEDUUR. VANAF
DIE VOLGENDE SEISOEN
IS SUBSIDIES SLEGS OP
BROODMEEL BETAAL
EN VANAF MEI 1977
HET DIE REGERING
SLEGS SUBSIDIES AAN
BAKKERS BETAAL OP
MEEL WAT VIR DIE BAK
VAN STANDAARDBROOD
GEBRUIK IS, TEN EINDE DIE
PRYS WAT VERBRUIKERS
VIR DIÉ BROOD BETAAL HET,
SO LAAG AS MOONTLIK
TE HOU.**

uiteindelik gelei tot die instelling van die Koringraad en die beheermeganismes vir die koringbedryf wat in Hoofstuk 2 hiervan beskryf word.

Regulering

Die wette wat die regering in 1930 en 1931 aangeneem het om die invoer van koring en koringmeel te beperk, het bygedra om plaaslike koringverbouing aan te moedig. Koringproduksie het van 1920 tot die eerste gedeelte van die 1930's meer as verdubbel, vanaf 200 000 ton tot 373 996 ton in 1931/1932 en 446 580 ton in 1934/1935.

Aan die begin van die 1930's is die mening redelik algemeen gehuldig dat die koring-tot-brood-ketting as gevolg van swak koördinasie en skadelike mededinging oneffektief en verkwistend was en dat die onstabiele pryse die gevolg was van spekulasie deur handelaars in die ongereguleerde markomgewing. Die siening was dat die Koringraad die probleem kon oplos deur die ketting te rasionaliseer en effektiewe prysbeheer toe te pas. Ook het die benarde en feitlik haglike finansiële posisie waarin 'n groot deel van die land se bevolking hulle op daardie tydstip bevind het en die gepaardgaande oorkoepelende besorgdheid oor die nasionale welvaart, 'n betekenisvolle rol gespeel in die sentiment ten gunste van staatsbeheer.

Alhoewel die beheer oor die invoer van koring en hoë beskermende invoertariewe instrumenteel was in handhawing van die plaaslike koringprys op 'n redelike vlak, was die pryse aan die begin van elke leweringseisoen onder geweldige afwaartse druk as gevolg van die ooraanbod op die mark. Koöperasies het gepoog om die aanbod aan die mark te reguleer en surplusvoorrade na volgende bemarkingsjare oor te dra. Die koste en risiko daaraan verbonde is egter slegs deur die produsente wat lede van die koöperasies was, gedra en nie deur al die koringprodusente nie. Dit was dus nie volhoubaar nie.

Die Raad van Beheer oor die Koringnywerheid (die Koringraad) wat in 1935 in die lewe geroep is, was bemaatig om opbergingvergoeding te betaal aan koöperasies en produsente wat koring opgeberg het. Op hierdie wyse was dit vir die Koringraad moontlik om die vloei van koring na die mark te beheer.

Gedurende die eerste twee jaar van sy bestaan is die Koringraad met surplusproduksie en gevolglike plaaslike oorskotte gekonfronteer, wat die prys van koring nog verder afwaarts gedruk het. Die Koringraad kon egter deur die aanwending van die inkomste uit die heffing op koring wat in die binneland gemaak is en met bystand van die regering daarin slaag om 'n totale ineenstorting van die koringprys te verhoed.

Die koringbedryf was onder die beheer van die Koringraad aan streng kontroles onderworpe. Koring is in 'n eenkanaalstelsel bemark en produsente het 'n vasgestelde prys vir hulle koring ontvang, terwyl meulenaars ook 'n vasgestelde heffing betaal het en aan streng toesig van die Koringraad oor die gehalte en prys van brood onderworpe was. Die Koringraad het die beskerming van sowel die produsente as die meulenaars, bakkers en verbruikers as sy oorkoepelende taak gesien.

Die Koringraad het die pryse van koring, meel en brood vir die eerste keer in 1939 ingevolge die Koringreëlinskema vasgestel, waarna daardie produkte slegs teen die afgekondigde pryse verkoop kon word. Ten einde die prys van brood op die vooroorlogse vlakke te kon handhaaf, is 'n subsidie op A-graad koring aan produsente betaal om hulle te vergoed vir verhoogde produksiekoste na die uitbreek van die Tweede Wêreldoorlog. Die regering het ook gedurende die 1940/1941-seisoen 'n subsidie aan die koringprodusente betaal, waarvan 50% deur die Koringraad bygedra is. Die amptelike rasionaal vir dié subsidie was om plaaslike landbou te ondersteun, 'n laekoste stapelvoedsel te verseker en inflasionêre druk te verlig.

Benewens die produksie van brood, het ander subtiele veranderings terugwaarts in die koring-tot-broodketting begin intree namate die toepassing van die Bemarkingswet in die 1940's momentum begin kry het. Die Koringraad het aan die begin van elke seisoen 'n gewaarborgde prys vir koring aangekondig, gebaseer op 'n koste-plusbasis. Dit het die prysrisiko vir produsente uitgeskakel en hulle slegs met die produksierisiko gelaat. Boonop het hulle nie nodig gehad om hulle te bekommer oor die bemarking van die oes nie, omdat hulle dit eenvoudig by die Koringraad se agente (hoofsaaklik koöperasies) ingelewer het en teen die heersende produsenteprys daarvoor betaal is.

Kritici van die Koringraad was van mening dat die praktyke en besluite van dié Raad uiteindelik daartoe gelei het dat 'n aantal groot firmas 'n monopolie in die bedryf gevestig het. Die Koringraad het, onder andere, besluit om sekere beperkende praktyke toe te pas, soos om kleiner meulens te sluit en die maalbedryf rondom die groter stedelike sentra te konsentreer. Hierdie praktyke is ook na die bakkersbedryf uitgebrei, waar die Koringraad se voorkeur was om slegs 'n paar groter bakkerie te vestig in plaas van 'n groter aantal kleineres.

Deregulering

In 1995 is kwantitatiewe beheer afgeskaf en met tariefbeheer vervang. Daarna was kopers geregtig om koring vryelik in te voer teen betaling van die heffing en was die Koringraad nie meer die enigste verkoper van koring in Suid-Afrika nie.

Hoewel die produsenteprys van koring tot 1996 steeds deur die Koringraad vasgestel is, kon enigiemand vanaf 1995 koring maal, brood bak en self die prys van hulle brood bepaal. Die enigste vorm van staatsbetrokkenheid by die broodprys was die heffing van BTW op witbrood, terwyl bruinbrood van BTW vrygestel was.

Op 1 Januarie 1997 het die Wet op Bemaking van Landbouprodukte van 1996 in werking getree, wat die einde van beheerde bemaking vir koring en ander graanprodukte beteken het. Koringprodusente moes eensklaps in die internasionale mark meeding, met minder staatsondersteuning as in feitlik elke ander industriële landbouland in die wêreld. Dit het groot onsekerheid in die koringbedryf veroorsaak en sommige leiersfigure het selfs gemeen dat dit die einde van die plaaslike koringbedryf kon beteken.

Soos in die geval van mielies is plaaslike koringpryse sedert die afskaffing van prysbeheer op Safex bepaal.

Rantsoenering

Na die uitbreek van die tweede wêreldoorlog het die regering begin om die verbruik van brood te rantsoeneer ten einde moontlike tekorte te voorkom en op 5 Mei 1941 is die produksie van witbrood in geheel gestaak. Witbrood is vervang met wat as 'n oorlogsbrood bekend gestaan het. Die meel waarvan dit gebak is, is teen 'n baie hoë ekstraksiemoes (minstens 90%) vervaardig, wat beteken het dat meer brode van 'n gegewe hoeveelheid koring gebak kon word. Dit was growwer en donkerder as die tradisionele bruin- en volgraanbrood en was vir die volgende sewe jaar die enigste brood wat in Suid-Afrika beskikbaar was.

Baie Suid-Afrikaners was uiters ontevrede met hierdie toedrag van sake, veral dié wat teen Suid-Afrika se betrokkenheid by die Tweede Wêreldoorlog gekant was. Om sake te vererger, het die Suid-Afrikaanse regering na die beëindiging van die oorlog op aanbeveling van die Britse Ministerie van Voedsel verdere beperkings op die verbruik van brood en ander koringprodukte ingestel as gevolg van geweldige tekorte aan koring, soos ander graansoorte, wêreldwyd.

Die produksie van meel wat vir die bak van beskuitjies en koek gebruik is, is totaal verbied, selfs in privaat huishoudings. Hotelle is verbied om roosterbrood te bedien en die daaglikse individuele aankoop van brood en koringmeel is beperk tot agt onse (0,226 kg) brood en ses onse (0,170 kg) koringmeel per individu per dag.

Verbruikers is in die pers, per radio en in films aangemoedig om die verbruik van brood te verminder en teen die einde van 1946 is die verkoop van brood op Woensdae en tussen 15:00 en 16:00 op ander dae verbied. Koringverbruik het gevolglik in hierdie tydperk laag gebly en eers weer begin toeneem nadat die Nasionale Party in 1948 aan bewind gekom het. Die geskiedenis leer dat die Nasionale Party se voorverkiesingsbelofte dat hulle sou toesien dat brood, veral witbrood, teen bekostigbare pryse beskikbaar sou wees, 'n redelike belangrike rol in die party se oorwinning in die 1948-verkiesing gespeel het.

Sedert die 1920's is verskeie ondersoeke na wanvoeding in Suid-Afrika geloods en teen 1948 het redelike groot kommer daarvoor bestaan, veral onder arm witmense sowel as die al groter wordende getalle stedelike swartmense. Benewens die humanitêre aspek daarvan, is geglo dat dit tot siektetoestande, soos tuberkulose, bygedra het.

**DIE OORLOGSBRODE
IS TEEN SES PENNIES
VERKOOP EN VOLGENS
DIE KORINGRAAD SE
STATISTIEK IS GEMIDDELD
SOWAT 300 MILJOEN
BRODE/JAAR GEDURENDE
DIE SEWE JAAR VANAF
1941 TOT 1948 VERKOOP.**

TANNIES WAT KÁN KNIE

MNR ANDRIES BEYERS

Dit is 'n voldonge feit dat mens nie met enige meel brood kan bak nie. Die graderingsvereistes vir koringmeel was op daardie stadium 9% proteïen en 70 skepel – anders was dit voergraad.

Op 'n dag arriveer daar 'n paar dames van die Wes-Kaap af by my kantoor. Hulle sit sulke mooi gebakte brode voor my neer en sê: “Hierdie brode is gebak met meel waarvan die skepel tussen 60 en 70 is.” Ek vra toe: “Hoe lank het julle dit geknie?” (Want as jy deeg lank genoeg knie en deurwerk sal jy naderhand 'n brood kan bak.) “Nee, lank,” sê hulle, “maar ons wil net vir jou wys dit kan gedoen word. Gaan wys dit vir die meulenaars.”

Die meulenaars en bakkers se proses laat egter ruimte vir iets soos drie minute vir 'n brood om te rys – jy kan hom dus nie uithaal, knie en uithaal en weer knie nie. Met dié verduideliking is hulle ná 'n koppie tee of twee heel tevrede daar weg.

Die destydse Minister van Gesondheid, dr Karl Bremer, was ernstig om oplossings te vind wat wanvoeding sou teenwerk. As deel van sy pogings om dit aan te spreek, het hy 'n nasionale broodverrykingskema ingestel, wat behels het dat sekere nutriënte (grondbonemeel, karringmelkpoeier, afgeroomde melkpoeier en kalsiumkarbonaat) op die staat se koste in bruinbroodmeel ingemeng is om die voedingswaarde daarvan te verhoog.

Die brood het as die Bremer-brood bekend gestaan en was tot so 'n mate deur die staat gesubsidieer dat dit teen laer pryse as gewone bruinbrood verkoop kon word.

Alle beperkings wat gedurende die oorlogsjare op die verkoop van brood en ander koringprodukte bestaan het, is op 1 November 1948 opgehef. Dit het tot 'n geweldige toename in die vraag na daardie produkte gelei en in 1948/1949 is sowat 600 000 ton koring verbruik, teenoor die vorige twaalf jaar se gemiddelde verbruik van 400 000 ton/jaar.

Bak- en maalbedrywe

Die bakbedryf was ook onderhewig aan beheermaatreëls wat ingestel is met die doel om stabiliteit te verseker, effektiwiteit deur ekonomie van skaal en optimale kapasiteitsbenutting te bevorder en die prys van brood bekostigbaar te hou. Dit het gevolg op 'n aanbeveling van die Raad op Handel en Nywerhede in 1939 dat die Koringraad beperkende registrasie vir meulenaars en bakkers implementeer.

Dié beleid oor registrasie is in die daaropvolgende jare deurlopend volgens veranderende omstandighede aangepas. Een van die gevolge daarvan was dat 'n konsentrasie van mag in die bakbedryf begin ontstaan het. Die aantal geregistreerde bakkers het vanaf 1941 tot 1971 van 200 tot slegs 104 verminder. Teen 1985 het ses bakkersgroepe gesamentlik sowat 90% van Suid-Afrika se brood gebak.

Hierdie konsentrasie van mag het waarskynlik daartoe bygedra dat 'n Kommissie van Onderzoek na die Bemerkingswet (die Wentzel-kommissie) in 1976 aangestel is. Hoewel die kommissie se verslag die voortsetting van die Bemerkingswet ondersteun het, het dit tog melding gemaak van die kommerwekkende nuwe-effekte van die Bemerkingswet op die koringbedryf en van die Koringraad se bevoegdheid om die hoeveelheid bakkers en meulenaars te beperk.

Die kommissie het aanbeveel dat die Koringraad die bevoegdheid moes behou om toetrede tot die bakkersbedryf te beheer en die stelsel van registrasie van bakkers moes vervang met formele registrasie.

Gedurende die 1980's het die druk op die owerhede om die bakkersbedryf meer toeganklik vir nuwe toetreders te maak, toegeneem en tot die toekenning van meer lisensies vir die bak van die gesubsidieerde standaardbrood gelei. Die aantal bakkerie wat deur die Koringraad gelisensieer was om dié brood te bak, het van 338 in Oktober 1985 tot 370 in Februarie 1991 toegeneem.

Gedurende 1985 is die Davin-kommissie aangestel om ondersoek in te stel na die regverdiging vir die betaling van staatsubsidies op brood en die voortsetting daarvan. Die kommissie het aanbeveel dat die Koringraad moes voortgaan om produsentpryse vir koring te bepaal, maar dat prysbeheer, die betaling van subsidies en beperkende registrasie van meulenaars en bakkers van standaardbrood gestaak moes word. Slegs die aanbeveling en opsigte van die registrasie van meulenaars is op daardie stadium geïmplementeer.

In 1985 het die Mededingingsraad die volgende aanbevelings gemaak na aanleiding van 'n ondersoek wat in opdrag van die Minister van Handel en Nywerheid na ekonomiese mededinging in die meulenaars- en bakkersbedryf in Suid-Afrika ingestel is:

- Die beperkende stelsel van registrasie van meulenaars en bakkers moet afgeskaf en met 'n stelsel van formele registrasie vervang word.
- Prysbeheer op meulenaars- en bakkersprodukte moet afgeskaf word.
- Ten einde te verhoed dat ekonomiese magkonsentrasie in die koringbedryf toeneem, moet die Mededingingsraad in die toekoms van alle voorgenome besigheidsverkrygings in die bedryf in kennis gestel word.

Die Mededingingsraad het ook die mening uitgespreek dat die broodsubsidie nie in sy bestaande vorm voortgesit moes word nie en het die aanbevelings van die Davin-kommissie daarvoor ondersteun.

In 1986 het die Nasionale Bemarkingsraad (NBR) op versoek van Minister Wentzel (Landbou), die toepassing van die Wintergraanskema ondersoek, tesame met ander skemas wat in terme van die Bemarkingswet ingestel is. Die NBR het, onder andere, aanbeveel dat sekere aanpassings in die stelsel van beperkende registrasies ten opsigte van meulenaars en bakkers in terme van die Wintergraanskema gemaak moet word deur dit met 'n stelsel van formele registrasie te vervang.

Vanaf 1990 het die Koringraad se rol drasties begin verander en die regulerende maatreëls ten opsigte van die koringbedryf is inderdaad aangepas om die mark toe te laat om tot 'n groter mate volgens vryemarkbeginsels te funksioneer.

In 1991 is die verpligte registrasie van meulenaars en bakkers deur die Koringraad afgeskaf en prysbeheer op alle koringprodukte is opgehef, waarna die prys van brood vinnig gestyg het. Witbrood se prys het in een jaar met 26,1% gestyg en dié van bruinbrood met 27%. Verbruikers het ook begin kla oor die lae kwaliteit van die brood wat na die afskaffing van beheer gevolg het.

Die broodsubsidie, wat vanaf die 1940's bestaan het, is met verloop van tyd afgeskaal en vanaf 1947 is gedifferensieerde subsidies op standaard witbrood en bruinbrood betaal, met 'n hoër subsidie op bruinbrood. Die subsidie op witbrood is vanaf Februarie 1984 afgeskaf en in 1988 het die Kabinet in beginsel besluit om die broodsubsidie oor 'n tydperk van drie jaar uit te faseer. Die Bignaut-komitee is aangestel om die strategie ten opsigte daarvan finaal uit te werk en op 1 Maart 1991 is die betaling van staatsubsidies op alle standaardbrood in totaal afgeskaf.

Ook in die meulenaarsbedryf het grootskaalse konsentrasie van mag plaasgevind. Die aantal koringmeulens in die land het van 120 in 1951 tot slegs 66 in 1974 verminder. Die Kommissie van Ondersoek na die Bemarkingswet wat in 1979 aangestel is, het egter aanbeveel dat die Koringraad die bevoegdheid moes behou om meulenaars te registreer. Teen 1985 was daar slegs 50 geregistreerde koringmeulens in Suid-Afrika, waarvan 31 deur ses meulenaarsgroepe met 'n gesamentlike marktaandeel van 98% besit is.

Benewens hulle maalaktiwiteite het die groter meulens ook reeds gedurende die 1970's en 1980's hulle beheer uitgebrei na die bakkersbedryf. Teen die tyd wat die registrasiebeperkings opgehef is, het die paar groepe wat die grootste hoeveelheid broodmeel in Suid-Afrika verkoop het, ook die meeste brood in die land gebak. Ten spyte daarvan dat daar letterlik duisende klein bakkerie ontstaan het, was meer as 80% van die broodproduksie teen 1990 steeds in die hande van slegs ses groepe.

Hoewel die afskaffing van prysbeheer op broodmeel en die beperkings op registrasie in 1991 die weg gebaan het vir nuwe toetreders tot die koringmaalbedryf, het dit nie 'n noemenswaardige impak gedurende die 1990's gehad nie. Ten spyte daarvan dat 90 nuwe koringmeulens in Suid-Afrika tussen 1991 en 1999 opgerig is, is sowat 97% van Suid-Afrika se koringmeel op daardie stadium deur slegs 33 van die groter meulens geproduseer.

TEEN DIE JAAR 2000 HET VIER GROEPE, NAAMLIK PIONEER FOODS, TIGER BRANDS, PREMIER FOOD EN FOODCORP 80% VAN DIE LAND SE KORING GEMAAL EN MEER AS 65% VAN DIE BROOD IN DIE LAND GEBAK.

Heffings

Invoertarief

Die Suid-Afrikaanse koringbedryf is onderhewig aan die betaling van tariewe op koring wat ingevoer word. Dit is hoofsaaklik ingestel om plaaslike produsente teen lae gesubsidieerde wêreldpryse te beskerm, wat daartoe kan lei dat die plaaslike pryse daal tot vlakke wat die volhoubaarheid van die koringbedryf in Suid-Afrika in gevaar kan stel. Die tarief is gebaseer op die vasgestelde wêreldprys in VSA-dollar. Indien wêreldpryse van koring onder die vasgestelde vlak daal wat volgens 'n vaste formule bereken word, tree die tarief in werking.

Gedurende 2005 het die International Trade Administration Commission (ITAC) van Suid-Afrika 'n studie onderneem om te bepaal of die heersende tariefbedeling op invoere effektief was. Die koringbedryf was van mening dat die stelsel oneffektief was, omdat die basis vir berekening van die tariewe slegs die blote VSA-dollarprys van koring in aanmerking geneem het, sonder inagneming van die wisselkoersverandering tussen die VSA dollar en die SA rand. Dit het ook nie die verskille wat tussen die verskillende lande van oorsprong van die koring bestaan, in ag geneem nie.

Gevolglik het die graanbedryf 'n alternatiewe bedeling ten opsigte van tariefbepaling voorgestel wat, onder andere, daardie aspekte in aanmerking sou neem. Die ITAC het egter bevind dat daar nie enige regverdiging vir 'n tariefverhoging was nie, omdat die maalbedryf in besonder nie noemenswaardige mededinging van invoere ondervind nie.

Statutêre heffing

Die oogmerke en doelwitte van die statutêre heffing, wat ingevolge die Wet op die Bemaking van Landbouprodukte, 1996, op koring, gars en hawer ingestel word, is om finansiële ondersteuning aan wintergraanavorsings-, inligtings- en ontwikkelingsfunksies te verleen wat deur die wintergraanbedryf as noodsaaklik en in belang van die bedryf geïdentifiseer is. Die instandhouding van makro bedryfsinligting word deur die wintergraanbedryf en deur direk-geaffekteerde partye as noodsaaklik geag vir strategiese beplanningsdoeleindes.

Die verskaffing van generiese markinligting op 'n deurlopende basis aan alle rolspelers is krities om die mark doeltreffend te laat opereer. Die wintergraanbedryf ondersteun die beginsel dat generiese markinligting deur middel van statutêre maatreëls verkry moet word en dat SAGIS die amptelike voertuig is om dit te bereik. 'n Statutêre heffing word vereis om te verseker dat die wintergraanbedryf ook deel in die versameling en verspreiding van markinligting.

Die uitgangspunt is dat behoorlike en akkurate wintergraanmarkinligting, wat deurlopend en tydig beskikbaar is, nie slegs marktoegang vir alle markdeelnemers verbeter nie, maar ook die doeltreffendheid van die bemaking van wintergraan en wintergraanprodukte en dus ook die lewensvatbaarheid van die wintergraanbedryf en die landbousektor in die breë bevorder. Markinligting bevorder voorts voedselsekerheid deurdat die mark beter kan funksioneer, aangesien inligting oor nasionale voorraadvlakke van wintergraan beskikbaar is.

Finansiering word ook benodig vir navorsing oor nuwe tegnologie om die komplekse interaksie tussen die veranderde gedragspatrone van oeste en die eksterne faktore wat dit beïnvloed, soos plae en siektes, te kan verstaan en bestuur. Dit is ook vir die bedryf noodsaaklik dat die spesifieke infrastruktuur wat oor tyd gevestig is om navorsing oor verbruikersvoorkeure te doen, in stand gehou word.

Verder, ten einde die opbrengs uit uitvoere te optimaliseer, is dit noodsaaklik dat Suid-Afrikaanse produkte aan internasionale kwaliteitstandaarde voldoen, wat 'n behoefte skep dat navorsers en telers moet toesien dat plaaslik geproduseerde wintergraan mededingend is en bly op internasionale markte. Die heffing word benodig vir die befondsing van navorsingsprojekte ten einde hierdie behoeftes aan te spreek.

Die heffings word deur die Wintergraantrust in 'n afsonderlike rekening geadmistreer. 'n Deel daarvan word ook op kleinskaalse produsente en die ontwikkelende wintergraanbedryf toegespits.

Die heffings is in die geografiese gebied van die Republiek van Suid-Afrika van toepassing en word op alle wintergraan gehef:

- (a) Wat deur of namens die produsent daarvan verkoop word;
- (b) wat in die Republiek van Suid-Afrika ingevoer word;
- (c) wat verwerk of omskep word in 'n wintergraanprodukt, indien die wintergraanprodukt bestem is om van die hand gesit te word;
- (d) wat uit die Republiek van Suid-Afrika uitgevoer word, indien die heffing nie ingevolge enige van die voormelde betaal is nie; en
- (e) ten opsigte waarvan 'n silo-ontvangsbewys uitgereik word, indien die heffing nog nie ingevolge enige van die bostaande betaal is nie.

Die bedrag van die heffing word van tyd tot aangepas. Die volgende heffings is vanaf 1 Oktober 2014 tot 30 September 2016 van toepassing (BTW uitgesluit):

- Koring R17,00 per metrieke ton
- Gars R16,00 per metrieke ton
- Hawer R13,00 per metrieke ton.

Die heffing is betaalbaar deur die koper, invoerder of verwerker op die basis soos in die regulasies bepaal, maar onder sekere omstandighede kan dit van die koopprys wat aan die produsent of die invoerder betaalbaar is, afgetrek word. In die geval van 'n silo-ontvangsbewys is die heffing deur die uitreiker van die bewys betaalbaar, maar dit kan eweneens verhaal word van die persoon aan wie die silo-ontvangsbewys uitgereik word.

Die heffings mag nie later nie as die laaste dag van die maand volgende op die maand waarin die wintergraan aangekoop, omgesit, verwerk of uitgevoer is, of 'n silo-ontvangsbewys daarvoor uitgereik is, aan die Wintergraantrust betaal word.

Die statutêre heffings moet soos volg aangewend word: 70% daarvan vir navorsing en inligting, 20% vir transformasie (ontwikkeling van swart produsente) en hoogstens 10% vir administrasie.

Navorsing

Die noodsaaklikheid van navorsing in die koringbedryf het reeds in 1936 daartoe gelei dat die Koringraad 'n bedrag van £620 aan die Stellenbosch-Eisenburg Landboukollege geskenk het vir die aankoop van 'n Farinograph-Fermentograph, wat gebruik is om die bakkwaliteit van koring te toets. Ongeveer twee jaar later, in

Die Kleingraaninstituut doen uitgebreide navorsing op wintergrane.

Die Kleingraaninstituut se laboratorium.

April 1938, het die Koringraad 'n verdere bedrag van £934 aan die genoemde kollege geskenk vir die aankoop van nog aparate wat vir navorsing op koring gebruik is.

Daarna het die Koringraad by verskeie geleenthede verdere skenkings aan die landboukollege gemaak vir die aanstelling van personeel en die aankoop van toerusting en aparate wat vir meer gevorderde navorsing benodig was. Dit het, onder andere, oonde en apparaat wat nodig was om die asinhoud van brood te bepaal asook 'n broeikas wat in navorsing oor korningsiektes gebruik is, ingesluit.

Met verloop van tyd het ontevredenheid by sekere lede van die Koringraad ontstaan oor die herhaalde skenkings aan die Elsenburg Landboukollege terwyl die behoefte ook verder gestrek het na die universiteite, kolleges en navorsingsentrums in die noordelike dele van die land. Die aangeleentheid is ook deur die georganiseerde landbou op provinsiale sowel as nasionale vlak bespreek en die Koringraad is versoek om 'n heffing op koring, hawer, gars en rog in te stel ten einde fondse vir navorsing te genereer. Die Koringraad het dit ondersteun en in 1952 die Wintergraan Navorsingsfonds daargestel. Vanaf die 1953/1954-seisoen is 'n spesiale heffing op die wintergraansoorte ingestel, wat van die produsenteprys afgetrek is. Die heffings wat ten opsigte van die verskillende graansoorte ingesamel is, is spesifiek vir navorsing van elke betrokke graansoort aangewend.

Namate koringverbouing in die destydse Vrystaat en Transvaal toegeneem het, het die behoefte aan navorsing en navorsingsfasiliteite in daardie dele gegroei en in 1953 het die Koringraad skenkings vir daardie doel aan die Potchefstroomse Universiteit en die Kleingraansentrum by Bethlehem gemaak. Later is bedrae ook aan die Roodeplaat navorsingsentrum geskenk vir die oprigting van 'n laboratoriumgebou en ander fasiliteite. Dit was egter van relatiewe korte duur, aangesien besluit is om alle koringnavorsingsaksies van die noordelike gebiede by die Kleingraansentrum te Bethlehem te konsentreer.

Benewens die voorgenoemde aksies het die Koringraad navorsing by verskeie universiteite geborg. So byvoorbeeld het die Universiteit van Pretoria navorsing gedoen op wortelsiektes en oorsake van kratersiekte op die Springbokvlakte, terwyl die Universiteit van Kaapstad navorsing gedoen het oor virusse in koring en die oordraagbaarheid daarvan, onder andere deur die Russiese koringluis.

Die Universiteit van die Vrystaat was betrokke by navorsing oor droogtebestandheid by koring, die bestryding van wildehawer en die biologie en ekologie van die Russiese koringluis. Navorsing by die Universiteit van Stellenbosch het gekonsentreer op koringkwaliteit, gars, lupiene-ontwikkeling en bemesting. By die Universiteit van die Witwatersrand is die doeltreffende opname van anorganiese stikstof by die koringplant tydens die groei- en ontwikkelings stadium nagevors.

Die belangrikste oogmerke met die navorsing was om koring- en ander wintergraankultivars te ontwikkel wat die optimum opbrengs in die verskillende klimaatstreke van Suid-Afrika sou lewer, sowel as die ontwikkeling van kultivars wat graan van hoë gehalte sou lewer, veral met die oog op die bakbedryf.

Sedert die stigting van die Landbou Navorsingsraad (LNR) in 1990 het dié liggaam aansienlike navorsing ten opsigte van koring onderneem, wat insluit die ontwikkeling van variëteite wat hoë opbrengs lewer en oor goeie maal- en bakkwaliteite beskik, asook variëteite met 'n weerstand teen siektes, soos Russiese koringluis en koringstamroes.

Die behoefte aan geskikte koringsaad het reeds in 1947 daartoe gelei dat die Koringraad begin het met 'n gesertifiseerde saadskema waarin geklassifiseerde kultivars van wintergrane opgeneem is. Geskikte saadkwekers is geïdentifiseer wat klein hoeveelhede saad onder toesig van die Koringraad vermeerder en skoongemaak het voordat dit versprei is. Dié gesertifiseerde saad is aan die Koringraad se agente en aan produsente voorsien om hulle in staat te stel om hulle eie saad te vermeerder.

Die Koringraad se agente, wat meesal landboukoöperasies was, het begin om saadvermeerdering op 'n groter skaal te bedryf en hulle eie saadskemas op te bou. Later het die Sentrale Saadkwekers Koöperatief Beperk (Sensako) begin om saad op groot skaal te vermeerder uit moedersaad wat van die Departement van Landbou-tegniese Dienste verkry is.

Gars en hawer

Voor deregulering in 1997 was die bemarking van gars en hawer, soos koring, deur die Koringraad ingevolge die Wintergraanskema in 'n eenkanaalstelsel beheer. In terme daarvan was die Koringraad die enigste koper en verkoper van gars en hawer teen vasgestelde pryse. Soos in die geval van koring, kon gars en hawer slegs ingevoer word op sterkte van 'n permit deur die Koringraad uitgereik.

Gars is naas koring waarskynlik die belangrikste kleingraansoort in Suid-Afrika. Produksie van brouersgars onder droëlandtoestande vereis hoë reënval wat baie goed oor die produksietydperk versprei is. Dit is in Suid-Afrika beperk tot 'n spesifieke streek in die Suid-Kaap wat strek vanaf Botrivier in die weste tot Heidelberg in die ooste. Gars word egter onder besproeiing in verskeie areas in die land geproduseer, soos in die koeler besproeiingsareas van die Noord-Kaap Provinsie asook op kleiner skaal op plekke in die Noordwes en Limpopo Provinsies.

Die verwerking van gars in mout is hoofsaaklik op Caledon in die Wes-Kaap gekonsentreer, hoewel op 'n kleiner skaal ook in Alrode naby Johannesburg.

Die mark vir brouersgars in Suid-Afrika bestaan in effek uit slegs een groot koper, naamlik South African Breweries Maltings (SABM), wat sy meerderheidsaandeelhouer, South African Breweries Limited (SAB), van brouersgars voorsien.

Garsprodusente is verseker van 'n mark vir hulle produk, aangesien die SAB Groep 'n skriftelike onderneming gegee het om gars slegs plaaslik aan te koop, wat by wyse van vasteprys-vooruitkontrakte geskied.

Navorsing ten opsigte van gars word deur die Kleingraaninstituut te Bethlehem in die Vrystaat Provinsie en die South African Barley Breeders' Institute (Sabb) naby Caledon uitgevoer en word by wyse van statutêre heffings op garsverkope befonds.

Sorghumkorrels van naby bekyk.

SORGHUMPERSPEKTIEF

Inleiding

Sorghum is 'n tropiese graangras wat inheems is aan Afrika en volgens sommige bronne reeds vir meer as 3 000 jaar in Suidelike Afrika geproduseer word. Dit word tans oor die hele wêreld in warmer klimaatstreke geproduseer en tel in terme van volume onder die belangrikste graansoorte in die wêreld. Dit word toenemend as die basis van suksesvolle voedsel- en drankbedrywe gebruik en is veral in Afrika 'n belangrike bron van voedselsekureit, omdat dit uitstekende voedingswaarde bied.

In Suid-Afrika is sorghum in terme van volume die derde belangrikste graansoort, naas mielies en koring. Sorghumproduksie in Suid-Afrika kan verdeel word tussen kommersiële en kleinhoue- of bestaansboerderye. Die kleinboere verbruik gewoonlik self hulle produksie, wat dit moeilik maak om te bepaal presies hoeveel sorghum werklik in Suid-Afrika geproduseer word. Na raming is gemiddeld sowat 13% van die totale sorghumproduksie in Suid-Afrika per jaar vanaf 2009 tot 2013 vir eie verbruik deur produsente, veral nie-komersiële produsente, aangewend.

Een van die uitstaande kenmerke van sorghum is dat dit hoogs effektief is met die omskakeling van sonenergie in voedsel. Dit is goed by droogtetoestande aangepas en word hoofsaaklik in die droër somerreëvalgebiede van Mpumalanga, Limpopo, die Vrystaat, Noordwes en Gauteng geproduseer.

Dit is interessant dat verskeie van die sorghumvariëteite wat in die VSA verbou word, waarskynlik afkomstig is van 16 verskillende variëteite wat in 1857 vanaf die destydse Natal daarheen uitgevoer is.

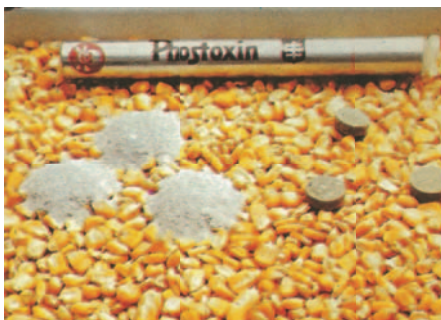
Ten spyte daarvan dat die Suid-Afrikaanse sorghumproduksie in omvang maar slegs 'n klein persentasie teenoor mielies uitmaak, is die sorghumbedryf goed gevestig en op vele gebiede toonaangewend in wêreldkonteks. Agronomiese navorsing, asook navorsing oor maal- en moutgehalte word reeds vir dekades deur internasionaal-erkende wetenskaplike instansies onderneem.

Produksie

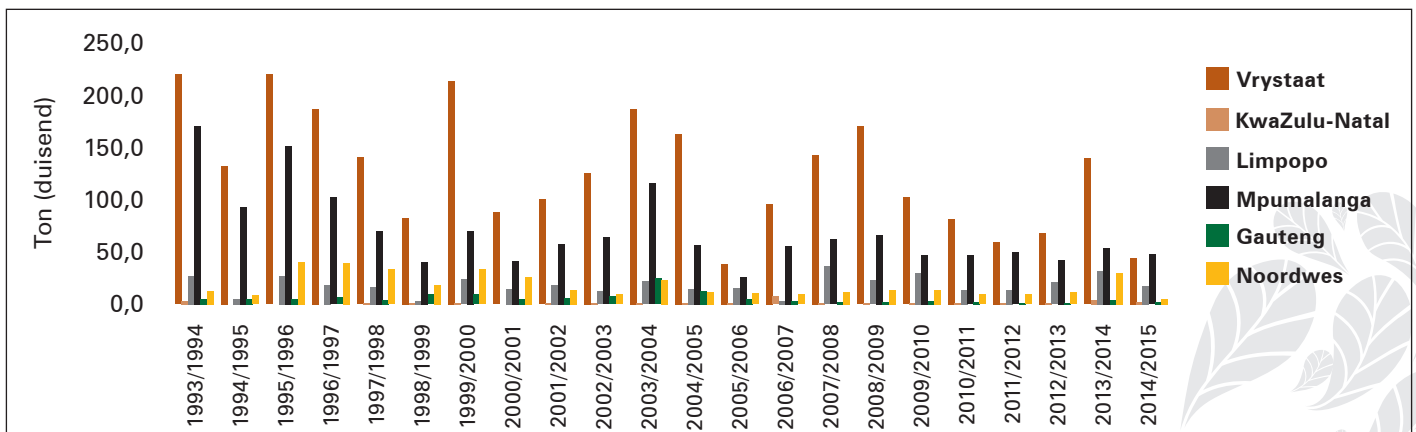
Hoewel sorghum die derde grootste graanoes in Suid-Afrika oplewer, dra dit slegs 'n klein persentasie van die totale plaaslike graanoes by. Vanaf 2004/2005 tot 2014/2015 is gemiddeld sowat 189 522 ton sorghum per jaar in Suid-Afrika geproduseer, wat slegs sowat 1,64% en 10,17% van die gemiddelde jaarlikse mielie- en koringoes, onderskeidelik, oor daardie tydperk verteenwoordig.

Die Vrystaat Provinsie is die grootste produseerder van sorghum in Suid-Afrika en het vanaf 2004/2005 tot 2013/2014 jaarliks gemiddeld 54% van die sorghumoes geproduseer, met Mpumalanga die tweede grootste (26%), gevolg deur Limpopo (10%), Noordwes (7%) en Gauteng (2%).

In die periode vanaf 2000/2001 tot 2014/2015 het die totale Suid-Afrikaanse sorghumoes gewissel tussen 96 000 ton (in 2005/2006) en 373 000 ton (in 2003/2004), met 'n gemiddeld van 203 360 ton/jaar.

Die beroking van graan teen insekte.

Grafiek 17: Sorghumproduksie per provinsie

Op Grafiek 18 word die opbrengs per hektaar sorghum geplant vanaf 1990/1991 tot 2015/2016 weergegee.

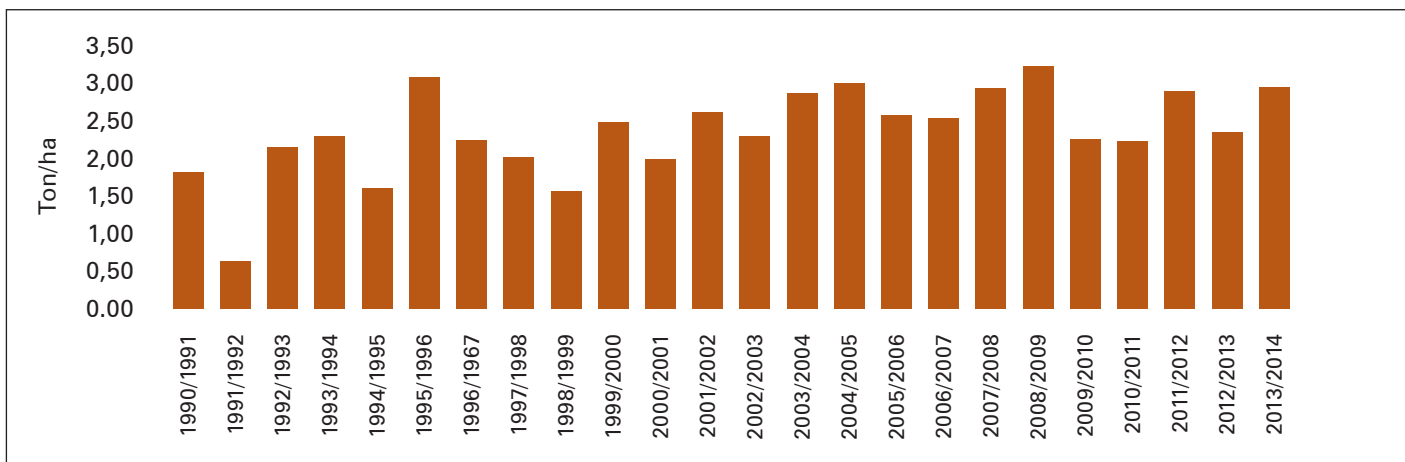
Hoewel Suid-Afrika 'n netto uitvoerder van sorghum is, het handel in dié kommodeit met ander Afrikalande relatief laag gebly vergeleke met ander graansoorte, waarskynlik omdat selfs meer sorghum in sommige van die ander Afrikalande as in Suid-Afrika geproduseer word. Uitvoere in 2004 en 2005 was egter hoofsaaklik na Afrikalande, veral Botswana. As gevolg van kwaliteitsvereistes in Botswana is dit van uiterste belang dat die produk aan bepaalde minimum standaarde moet voldoen.

Bemarringing en pryse

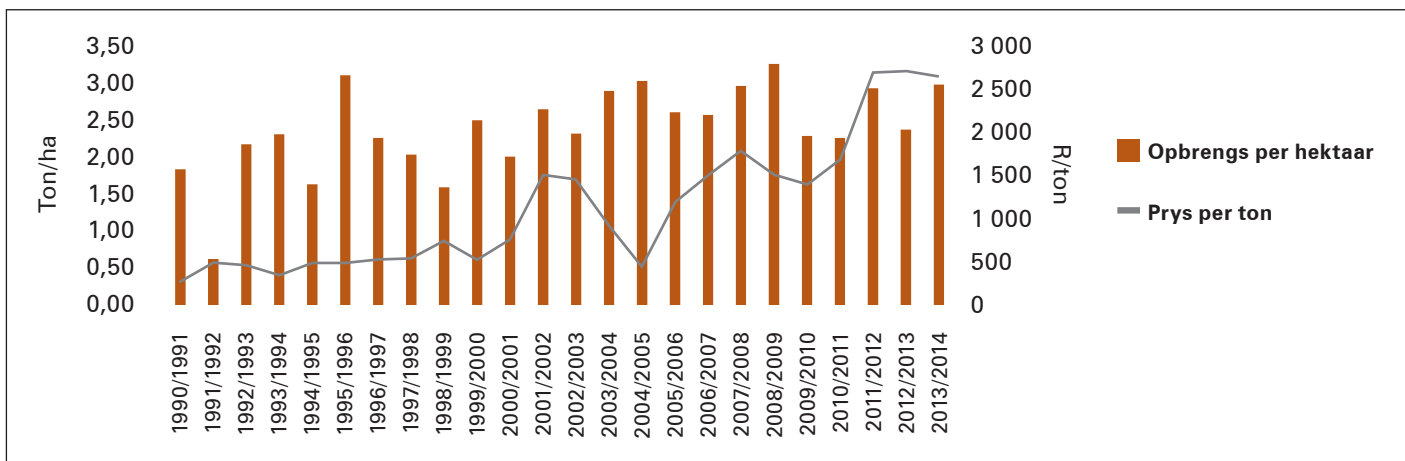
Vanaf die 1944/1945- tot die 1948/1949-seisoen is sorghumbemarringing deur die Mielieraad hanteer, maar vanaf 1949 tot 1957 het geen formele beheer oor die bemarringing daarvan gegeld nie. Daarna is dit vanaf die 1957/1958-seisoen weer deur die Mielieraad as deel van die Somergraanskema bedryf totdat die Sorghumraad op 31 Januarie 1986 gestig is en laasgenoemde Raad in beheer van sorghumbemarringing was totdat die Wet op die Bemarringing van Landbouprodukte van 1996 op 1 Januarie 1997 in werking getree het. Daarna is sorghum, soos die ander graansoorte in Suid-Afrika, sonder beperking in die vryemark verhandel.

Sorghumpryse fluktueer aansienlik. Wanneer die plaaslike sorghumproduksie die binnelandse verbruiksbehoefes vir voedsel en drank oorskry, word die sorghumprys deur die laagste prys van mededingende graan (geelmielies) bepaal. In jare waarin die binnelandse vraag na sorghum groter as die plaaslike produksie is, is die prys afhanklik van die invoerpariteit en die premie wat vir moutkwaliteit betaal word.

Gedurende 2005 en die begin van 2006 het sorghumprodusente 'n geweldige koste-prysdruk beleef. Produsentepryse van sorghum het drasties gedaal,

Grafiek 18: Gemiddelde sorghumopbrengs per hektaar

Grafiek 19: Gemiddelde sorghumopbrengs per hektaar en produsenteprys per ton

hoofsaaklik as gevolg van oorproduksie en 'n sterker valutakoers, terwyl insetkoste van veral ingevoerde insette soos brandstof, chemikalieë en kunsmis skerp gestyg het. Dit het 'n vraagteken geplaas oor die vooruitsigte om sorghum volhoubaar winsgewend in Suid-Afrika te kan verbou en daartoe gelei dat produsente genoop was om aanplantings af te skaal.

Heffings

Statutêre heffings op sorghum wat ingevolge die Wet op Bemaking van Landbouprodukte van 1996 gevorder word, word van tyd tot tyd hersien en die inkomste daaruit word vir navorsingsdoeleindes deur die Sorghumtrust aangewend.

Die huidige heffings op sorghum is geldig tot 28 Februarie 2018.

Verwerking en verbruik

Sowat 90% van sorghum wat in Suid-Afrika verbou word, word vir die vervaardiging van menslike voedsel en drank aangewend. In die voedselmark word dit gebruik vir die vervaardiging van mout, meel, couscous en ander kossoorte, soos rys en gruis, terwyl mout meesal vir die vervaardiging van sorghumbier ('n tradisionele Afrikabier) gebruik word. Sorghummeel, wat ook as 'mabele' bekend staan, ding as ontbytppap direk met die ander graansoorte mee.

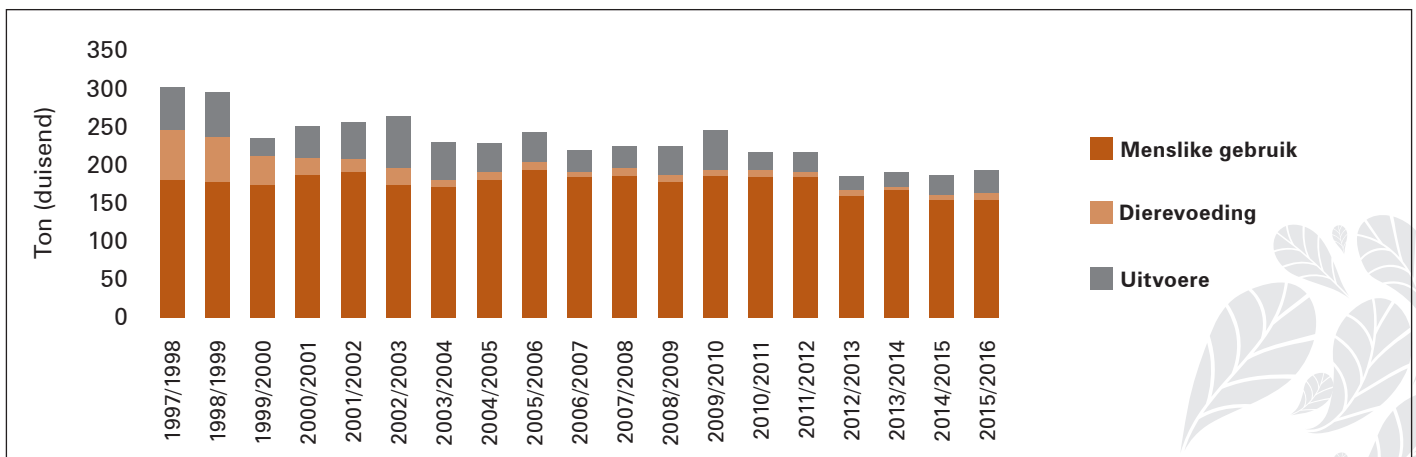
Vervaardigers van sorghumprodukte opereer in 'n geweldige mededingende omgewing waarin verbruikers baie maklik kan oorskakel na substitute, soos mielie-meel, rys en lagerbier.

Die ekonomiese klimaat en die invloed van Westerse kultuur het 'n besliste invloed op die vraag na sorghumprodukte. Die invloed van dié faktore kan gesien word in die afnemende tendens in die verbruik van sorghum vanaf 2003/2004 tot 2013/2014, soos in die volgende diagram getoon.

Vanaf 2004/2005 tot 2013/2014 is gemiddeld sowat 178 660 ton sorghum/jaar vir die verbruikersmark verwerk, met gemiddeld sowat 8 300 ton wat vir dierevoeding aangewend is.

Die grootste aanwending van sorghum in Suid-Afrika is vir die produksie van sorghumbier. In die 1930's het die regering 'n verbod op die produksie van sorghumbier deur private instellings en individue geplaas en sorghumbierbrouerye wat nie aan die Staat behoort het nie, is onwettig verklaar. Die reg om sorghumbier te brou is aan plaaslike owerhede toegeken, op voorwaarde dat die inkomste wat daaruit verdien is, vir die ontwikkeling van swart woongebiede aangewend moes word. Die plaaslike owerhede het later hierdie verantwoordelikheid aan die Nywerheidsontwikkelingskorporasie oorgedra.

Die gebruik van sorghum as dierevoeding is met verloop van tyd goed nagevors en gedokumenteer. In daardie mark is dit hoofsaaklik ten opsigte van geprosesseerde kos vir troeteldiere, pluimvee en lewendehawe aangewend. Dit is egter nie 'n stabiele

Grafiek 20: Aanwending/verbruik van sorghum

mark nie en klaarblyklik is prys die bepalende faktor by die besluit of mielies dan wel sorghum in dierevoeding gebruik sal word.

Vir herkouters lewer 'n kombinasie van sorghum met ander graansoorte 'n produk met 'n voedingswaarde vergelykbaar met dié van mielies. Voedselvervaardigers is egter soms huiwerig om sorghum in die plek van mielies te gebruik vanweë die negatiewe effek wat lokaliteit en die verloop van die seisoen op die voedingswaarde van sorghum kan uitoefen en die moontlike voorkoms van tanniene daarin. Dit, tesame met probleme rondom beskikbaarheid van die regte kwaliteit, stoorspasie en ander praktiese probleme, plaas sorghum in 'n aansienlik swakker posisie as mielies.

Ongeveer 55% van die sorghummeel- en moutvervaardigers is in die Gauteng en Noordwes Provinsies gekonsentreer, gevolg deur die Limpopo Provinsie, Noordoos-Vrystaat en die noordelike dele van KwaZulu-Natal. Omdat die groter nywerhede sorghummout sowel as sorghummeel en ander sorghumprodukte vervaardig, word al hierdie produkte normaalweg deur dieselfde distribusiekanaal versprei. Die distribusienetwerk strek veel wyer as net die gebiede waar sorghum gekweek en verwerk word. Daar is ook heelwat gebiede in Suid-Afrika waar die verspreidingsnetwerke nog nie behoorlik gevestig is nie, wat 'n potensiaal vir markuitbreiding vir sorghumprodukte skep.

Kwaliteit en gradering

Sorghum word volgens streng kwaliteitstandaarde as GM (GM1, GM2 en GM3), GH (GH1 en GH2) en Ander, gradeer en die bemerking daarvan word streng beheer deur regulasies wat ingevolge die Wet op Landbouprodukstandaarde van 1990 afgekondig is. Die regulasies maak ook voorsiening vir die wyse waarop sorghum verpak en gemerk moet word en plaas 'n verbod op die verkoop van sorghum wat enige bestanddeel bevat wat dit ongeskik vir menslike of dierlike gebruik sou maak.

Die Wet op Landbouprodukstandaarde van 1990 en die Wet op Voedingsmiddels, Skoonheidsmiddels en Ontsmettingsmiddels van 1972 bevat ook spesifieke voorskrifte ten opsigte van voedselhigiëne en veiligheidstandaarde ten opsigte van sorghumprodukte wat vir uitvoer bestem is.

Opberging

Sorghum word hoofsaaklik in kommersiële graansilo's teen markverwante koste opgeberg, waar dit skoongemaak en ggradeer kan word. Gewoonlik word enige praktiese hoeveelheid graansorghum ontvang en hanteer, mits dit aan die Departement van Gesondheid se vereistes voldoen. Soos met ander graan, word die kwaliteit en kwantiteit van die opgebergde sorghum gewoonlik deur die opberger gewaarborg en kan die eienaar daarvan 'n silosertifikaat verkry wat vir verhandeling van die sorghum gebruik kan word.

Slegs 'n beperkte hoeveelheid sorghum vloei direk na die onderskeie marksektore, aangesien slegs enkele verwerkers oor genoegsame losmaatfasiliteite beskik om dit op te berg.

Navorsing

Sorghum is een van die gewasse waarop navorsing deur die LNR se Graangewas-instituut te Potchefstroom gedoen word. Navorsingsprojekte op sorghum is aanvanklik gesamentlik deur die regering en eksterne bronne soos die Sorghumtrust befonds. Die befondsing van navorsingsprojekte het egter met verloop van tyd meer en meer problematies geword, namate die regering sy bydraes vir daardie doel begin afskaal het en dit moeiliker geword het om fondse vir navorsing uit die sorghumbedryf self te genereer.

Die Sorghumtrust maak bydraes vir navorsing aan instansies soos die LNR, Graan SA, universiteite en nie-regeringsorganisasies. Die Sorghum Forum nooi jaarliks alle relevante navorsingsinstellings uit om navorsingsvoorstelle aan die forum voor te lê. Die forum se Navorsingsprojekkomitee evalueer en prioriseer die voorgestelde projekte volgens norme en kriteria wat deur die forum daargestel is. Navorsers word die geleentheid gebied om die voorgestelde projekte te verduidelik, waarna die Komitee sy aanbevelings aan die forum voorlê.

Projekte wat deur die forum goedgekeur word, word dan vir toekenning van finansiering aan die Sorghumtrust voorgelê. Die Trust oorweeg die aansoeke in terme van die trustakte en die toepaslike regulasies, sowel as die beskikbaarheid van fondse. Indien nie genoeg fondse beskikbaar is om al die goedgekeurde projekte te finansier nie, word die projekte volgens prioriteitsorde gefinansier tot by die bedrag van die beskikbare fondse.

Biobrandstof

Die moontlike vervaardiging van hernubare brandstof, soos bio-etanol, is geruime tyd reeds op die tafel en kan groot voordele vir die sorghumbedryf inhou. Sorghum is die enigste graangewas in Suid-Afrika wat vir die vervaardiging van bio-etanol beskikbaar is, omdat mielies as 'n stapelvoedsel van Suid-Afrika beskou word en nie vir daardie doeleindes gebruik mag word nie. Soetsorghum is veral geskik vir die vervaardiging van bio-etanol as gevolg van die hoë suikerinhoud daarvan.

Aanvanklik is die mening gehuldig dat die gebruik van graan vir die vervaardiging van biobrandstof die graanbedryf kan stabiliseer, die toelating van nuwe deelnemers aan die bedryf kan aanhelp en landelike ontwikkeling stimuleer. Dit kon moontlik ook oor die langer termyn 'n oplossing bied vir probleme van oorskotproduksie en 'n mark vir verhoogde produksie van graansoorte soos mielies, sorghum en oliesade skep.

'n Aantal kwessies moes egter eers aangespreek word voordat grootskaalse produksie van biobrandstof uit daardie graansoorte kon voortgaan, naamlik:

- Die impak op voedselsekerheid en -pryse;
- die aanvaarbaarheid van neweprodukte vir die voerbedryf; en
- staatsbetrokkenheid en wetgewing.

Sorghum is 'n sleutelgewas om die bio-etanolbedryf in Suid-Afrika te help vestig, veral in droër westelike gebiede waar die verbouing van suikerriet nie moontlik is nie. Dit sal 'n aansienlike uitbreiding in plaaslike sorghumproduksie ondersteun en die belangrikheid van sorghum in die Suid-Afrikaanse ekonomie aansienlik verhoog.

Op 30 September 2013 is 'n kennisgewing in die Staatskoerant gepubliseer dat biobrandstof vanaf 1 Oktober 2015 ten minste 5% in volume van diesel en 2% tot 10% van petrol moet uitmaak.

Volgens Graan SA sou dit beteken dat sowat 620 000 ton addisionele sorghum/jaar in Suid-Afrika geproduseer moet word om daardie teikens te haal, wat sal vereis dat nuwe variëteite, wat 'n hoër opbrengs lewer, ontwikkel moet word – alles faktore waarby die sorghumbedryf geweldig sal baat.

Ten spyte van omvattende insette deur Graan SA oor die lewensvatbaarheid en die moontlike voordele hiervan vir die sorghumbedryf, was die bedryf aan die begin van 2016 steeds in afwagting op die Staat vir afkondiging van die finale regulatoriese omgewing om die biobrandstofbedryf te finaliseer.

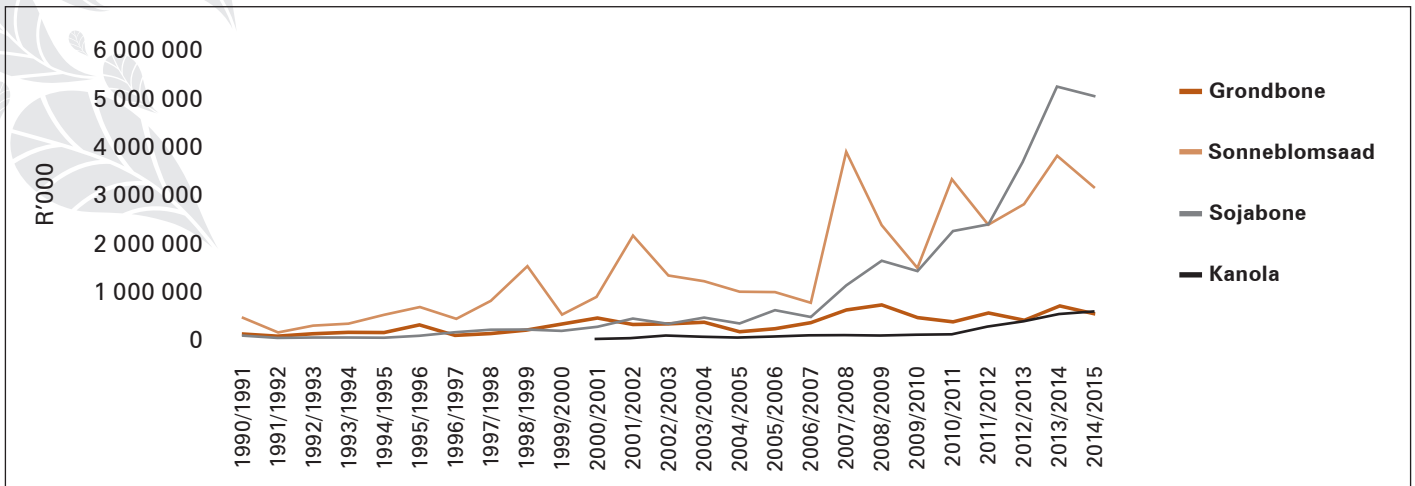
OLIESADEPERSPEKTIEF: GRONDBONE, SONNEBLUM, SOJABONE EN KANOLA

Grondbone

Aanwending

Grondbone word hoofsaaklik vir menslike verbruik gekweek. Die word veral in die vervaardiging van lekkergoed en ontbytkos aangewend of in oorspronklike vorm verbruik. Statistiek toon dat ongeveer 26% van die grondbone wat vanaf die 1990/1991- tot die 2001/2002-seisoen in Suid-Afrika geproduseer is, in oorspronklike vorm (gedop en ongedop) verbruik is.

Die pers van grondbone vir olie lewer ongeveer gelyke hoeveelhede olie en oliekoek op. Die oliekoek word veral in die vervaardiging van produkte soos grondbonebotter en diervoeding aangewend.

Grafiek 21: Waarde van oliesadeproduksie sedert 1990

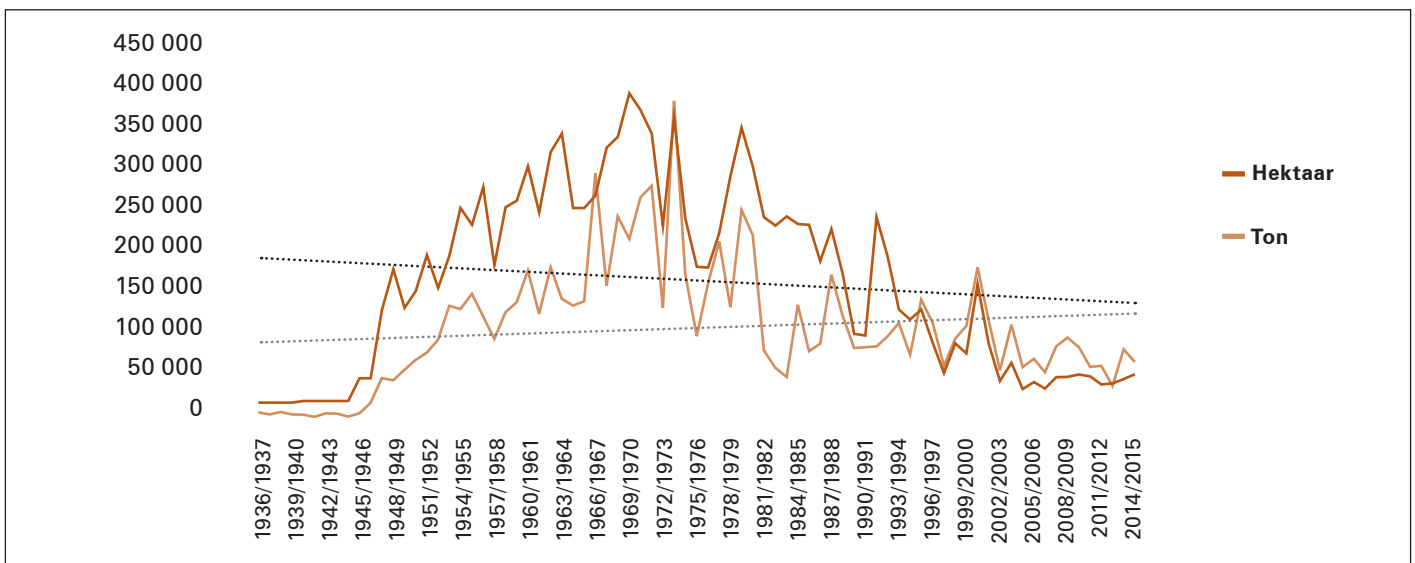
Produksie

Die grondboon het sy oorsprong in Suid-Amerika (Bolivia en naasliggende lande), maar word tans in tropiese en warm klimaatstreke regoor die wêreld verbou. In die VSA is grondbone tot ongeveer 1870 in tuine gekweek en tot ongeveer 1930 as weiding vir varke geplant.

Aanvanklik is grondbone vir doeleindes van pers in Suid-Afrika uit Indië en ander lande in die Midde-Ooste ingevoer, terwyl die Suid-Afrikaanse produsente hulle op die eetmark toegespits het. Gedurende die 1920's het die regering die skepping en uitbreiding van olieperskapasiteit sterk aangemoedig. Dit het aanvanklik maar stadig gegroei en eers gedurende die 1930's werklik begin toeneem.

Volgens die eerste verslag van die Oliesaadbeheerraad, wat in 1952 gelewer is, is grondbone eers gedurende die Eerste Wêreldoorlog vir kommersiële doeleindes in Suid-Afrika verbou. In daardie tydperk het die prys van grondbone te midde van inflasioneêre toestande aansienlik gestyg, wat die verbouing daarvan aantreklik begin maak het.

Die beste pryse is in die eetmark behaal, wat produsente gemotiveer het om hoofsaaklik die Virginia Bunch-kultivar te plant. 'n Belowende uitvoermark is vir dié grondbone in die buitelandse eetmark ontwikkel, wat baie tot die versterking van die binnelandse produsenteprys bygedra het. Dít het weer positief op die verhoging van produksie en die verbetering van die algemene kwaliteit van Suid-Afrikaanse grondbone bygedra.

Grafiek 22: Produksiestatistiek van grondbone 1936/1937 tot 2014/2015 – hektaar en tonne geproduseer

Gedurende die Tweede Wêreldoorlog (1939 - 1945) en in die tydperk kort daarna is die plaaslike produksie van grondbone verder gestimuleer deur 'n tekort wat weens beperkte invoere ontstaan het, eers as gevolg van 'n gebrek aan skeepsruimte vir invoere en later weens ontwikkelings in die internasionale markte, veral in Asië en Europa. Dit het duidelik geword dat binnelandse produksie van grondbone sou moes verhoog ten einde in die vraag te kon voorsien, veral vir die persnywerheid.

Ten einde dié behoefte aan te spreek, het die regering op aandrang van die persers begin met 'n veldtog om die produksie van grondbone in Suid-Afrika op groot skaal aan te moedig. Die saad van die Natal Common-tipe grondbone, wat 'n hoër opbrengs per hektaar gelewer het, minder vatbaar vir droogtetoestande en meer geskik vir oliepersing was, is beskikbaar gestel. 'n Gewaarborgde produsenteprys vir gedopte grondbone is voor die aanvang van die produksieseisoen aangekondig, sowel as ander maatreëls wat daarop gemik was om die bedryf te ondersteun.

Daarna het die produksie van grondbone stelselmatig vinnig gegroei, vanaf 8 000 ton gedopte grondbone in 1946 tot 79 000 ton in 1952.

Oor die tien jaar periode vanaf 1970/1971 tot 1979/1980 was gemiddeld 280 000 ha/jaar onder grondbone verbou, met die grootste aanplanting van 373 000 ha in 1970/1971 en die kleinste in 1976/1977, toe slegs 185 000 ha geplant is. Oor die volgende tien jaar het die gemiddelde jaarlikse grondbone-aanplantings tot 221 000 ha afgeneem en in die tydperk vanaf 1990/1991 tot 1997/1998 nog verder tot 'n gemiddeld van 161 000 ha/jaar.

In die tydperk vanaf 1997 tot ongeveer 2009 het die gemiddelde opbrengs per hektaar wel 'n stygende tendens getoon. By nadere ondersoek blyk dit dat dit waarskynlik toegeskryf kan word aan die feit dat verbouing van grondbone op droëland afgeneem het terwyl dit onder besproeiing toegeneem het.

Grondbone is baie sensitief vir ongunstige klimaatstoestande, wat grootliks verklaar waarom daar nie 'n groot korrelasie bestaan tussen die totale oppervlakte waarop grondbone geplant is en die totale opbrengs daarvan nie, soos wat die grafiek hierbo aantoon.

Oesproses

Tradisioneel is in die oesproses van grondbone baie van hande-arbeid gebruik gemaak. Die grondboonplante is met die hand uit die grond getrek en in hopies gepak totdat dit die regte voginhoud bereik het, waarna die peule geoes en in sakke geplaas is. Dit het ook beteken dat die oes in sakke aan kopers gelewer is.

Grondboonverbouing.

Grondboneproduksie was dus 'n baie arbeidsintensiewe proses en die mening was oor die algemeen gehuldig dat die afname in produksie daarvan vanaf ongeveer 2002 tot 'n groot mate toegeskryf kon word aan arbeidsprobleme as gevolg van nuwe arbeidswetgewing wat na 1994 in Suid-Afrika van toepassing geword het, sowel as die stygende arbeidskoste wat dit vir produsente meer lonend gemaak het om ander gewasse te plant wat in elk geval minder sensitief vir ongunstige klimaatstoestande is.

In die laat 1990's het die opvatting ontstaan dat die produksie van grondbone slegs op groot skaal in Suid-Afrika uitgebrei sou word indien die proses tot 'n groter mate meganiseer kon word. Berekenings wat in 1999 gedoen is, het egter daarop ge-
dui dat dit op daardie stadium goedkoper was om grondbone op die tradisionele manier te oes as met die beskikbare meganisering-oplossings. Gevolglik het baie produsente die bedryf verlaat.

Sedert die vroeë 2000's is meganiese oesprosesse wel ingevoer, wat dit ook moontlik gemaak het om grondbone in losmaat te kon inlewer, met 'n gevolglike besparing op arbeidskoste. Dit het ook geblyk dat die meganiese oesprosesse die gemiddelde gradering van die produsente verhoog het, met meer keur- en diverse graad as wat die tradisionele proses opgelewer het.

Die meganisasetoerusting wat daarvoor benodig word, was egter baie duur en kon baie moeilik deur kleiner produsente bekostig word. Die proses vereis ook ander infrastruktuur as die tradisionele metode. Dit sluit in fasiliteite vir die losmaatontvangs en -hantering van grondbone, sowel as droërs wat geskik is om die grondbone wat meganies geoes is, tot die vereiste voggehalte te kan uitdroog.

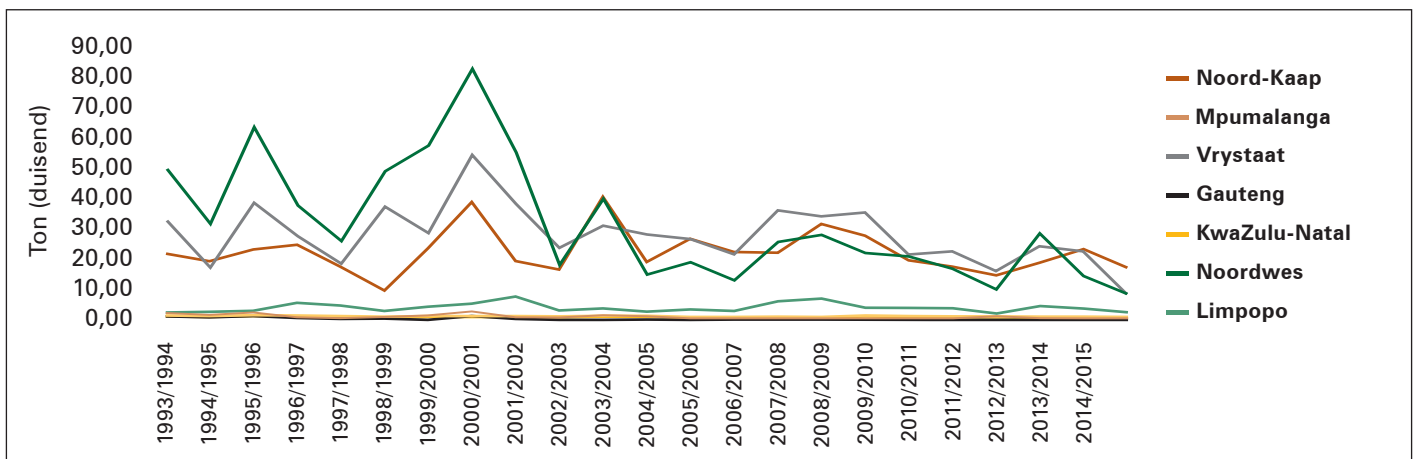
Produksiegebiede

In sekere dele van Suid-Afrika, veral die noordelike en oostelike gebiede, word grondbone redelik algemeen deur kleinboere vir eie gebruik geplant, omdat dit 'n belangrike bron van voeding in daardie gebiede is. Op kommersiële basis word grondbone egter hoofsaaklik in die westelike somerreëvalgebiede van die land verbou, beide onder besproeiing en droëland. In die tydperk vanaf 2008 tot 2013 is sowat 36% van Suid-Afrika se grondbone in die westelike en noord-westelike dele van die Vrystaat Provinsie geproduseer, met sowat 30% in die Noordwes en 28% in die Noord-Kaap.

Grafiek 23 toon die verspreiding van grondboneproduksie in die verskillende provinsies van Suid-Afrika vir die tydperk vanaf 1993/1994 tot 2013/2014.

Aflatoksien

Hoë aflatoksienvlakke in grondbone is een van die grootste risiko's van die grondbonebedryf. Aflatoksien is 'n fungus wat veral by grondbone met 'n hoë voginhoud vinnig versprei indien dit nie behoorlik bestuur word nie. Internasionaal is die toleransievlakke vir aflatoksienbesmetting baie streng ten einde die risiko vir mensevoeding te bestuur, wat die risiko met die uitvoer van grondbone verhoog het. Die

Grafiek 23: Verspreiding van grondboneproduksie per provinsie vanaf 1993/1994

besmetting kan wel deur blansjering van die besmette grondbone teengewerk word, maar dit gaan met hoë koste gepaard.

Ten einde die verspreiding van aflatoksien te beperk, moet alle verwerkingsinfrastrukture in Suid-Afrika aan streng vereistes van die Departement van Gesondheid voldoen. Fisiese toetse word op monsters van alle lotte gedoen voordat dit verkoop mag word.

Kultivars

Suid-Afrika produseer feitlik uitsluitlik die Spaanse tipe grondbone en hoewel navorsing ten opsigte van die ontwikkeling van grondbonekultivars deurlopend aandag geniet, was slegs die volgende goedgekeurde kultivars in 2013 in Suid-Afrika beskikbaar:

Geregistreerde kultivars 2013			
Akwa (254)	Harts (254)	Kwarts (254)	Phb 96B01 R (411)
Anel (254)	JL 24 (959)	Rambo (254)	Phb 95Y41 R (411)
Billy (254)	Kangwane Red (254)	Sellie	Phb 95Y40 R (411)
Robbie	PAN 9212	Tufa (254)	Phb 95Y20 R (411)
Mwenje (1137)	SA Juweel (254)	Inkanyezi (959)	Phb 95B53 R (411)
Nyanda (1173)			

Gesien in die lig van 'n groeiende vraag na grondbonevariëteite wat 'n hoër opbrengs lewer, het die LNR gedurende 2011 en 2012 spesifiek navorsing daaroor gedoen in verskeie van die lande wat groot produsente van grondbone is. Die LNR het tot die slotsom gekom dat die beste alternatief vir Suid-Afrika waarskynlik sou wees om saad vir vermeerdering vanaf Senegal in te voer.

Gedurende 2012 is egter ook vasgestel dat sommige van die groter rolspelers in die bedryf onafhanklik van die LNR nuwe teelnyne/variëteite ingevoer het in 'n poging om produksie-opbrengs te verhoog, omdat hulle ontevrede was met die LNR se teelprogram ten opsigte van variëteite wat 'n hoër opbrengs kan lewer.

Bemaking

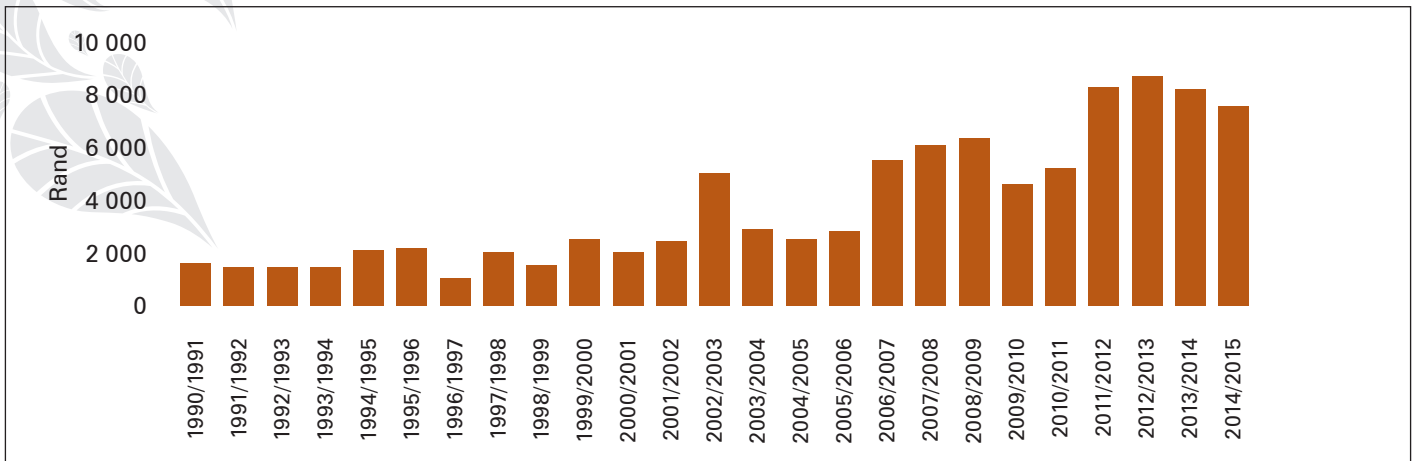
Tydens die bestaan van die Oliesaderaad is grondbone volgens 'n eenkanaalstelsel bemark, met pryse wat ingevolge die Oliesaadbeheerskema bepaal is. Na die afskaffing van beheer in 1997 is grondbone se prys in die markplek gevorm, gedryf deur vraag, aanbod en kwaliteit.

Grafiek 24 (op bladsy 58) toon die jaarlikse verandering van grondbonepryse vergeleke met die tonne geproduseer vanaf 1990/1991 tot 2013/2014. Dit toon 'n duidelike korrelasie tussen die totale aantal tonne geproduseer en die produsenteprys, maar geïndekseerde prysvergelings toon wel dat die produsenteprys vanaf 2006/2007 struktureel aansienlik hoër is as die geskiedkundige prys.

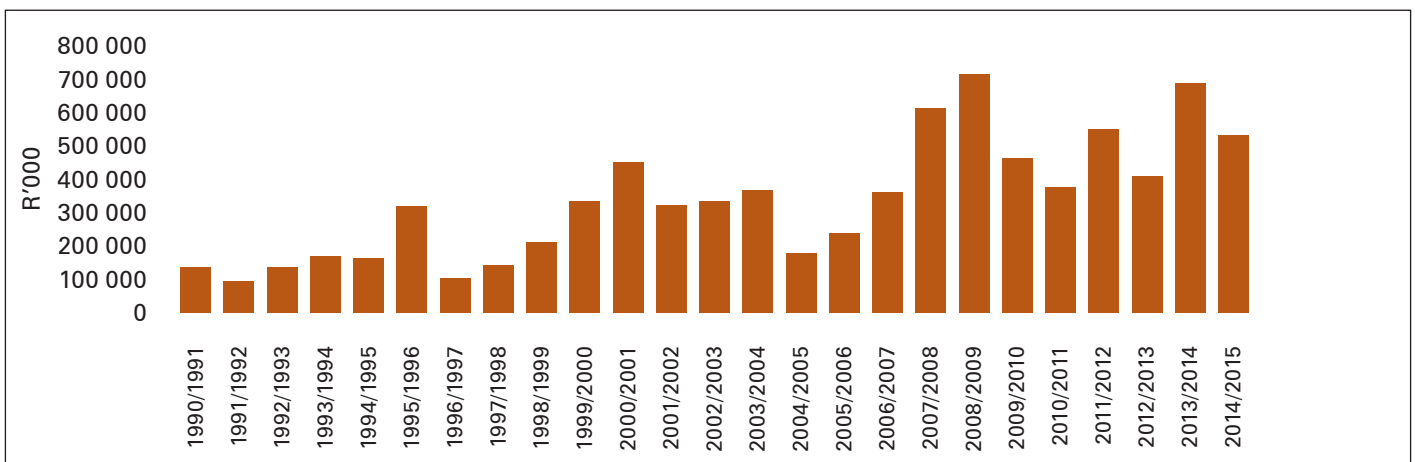
'n Studie wat in 2012 deur die Bureau for Food and Agricultural Policy (BFAP) uitgevoer is, het bevind dat 'n gebrek aan onderlinge vertroue in die grondbone-industrie se waardeketting 'n demper plaas op inisiatiewe om dit te groei en ekonomies van skaal te herwin ten einde die deurlopende voorsiening van hoë kwaliteit grondbone aan die mark te kan verseker. Die mening is uitgespreek dat 'n totale omkeerstrategie in die bedryf in Suid-Afrika nodig was en dat dit deur die groot rolspelers gedryf moet word, 'n proses waarin hulle meen die Grondboneforum 'n belangrike koördinerende rol kan speel.

Daar is ook bevind dat groot onsekerheid oor prysvorming in die grondbonebedryf heers, veral ten opsigte van voorseisoenkontrakte, wat 'n belangrike rol speel in produsente se besluit om grondbone te plant al dan nie. Die aanbeveling was dat 'n spesifieke prysstrategie nodig is om 'n deursigtige prysbepalingsmeganisme daar te stel en dat die moontlikheid ondersoek moet word om 'n prysverskansingsmeganisme vir grondbone in te stel.

Grondbone wat in Suid-Afrika verbou word, is tradisioneel 'n uitvoerprodukt en ten spyte van die probleme wat die bedryf ondervind, is Suid-Afrika 'n netto uitvoerder

Grafiek 24: Vergelyking produsentepryse met totale opbrengs per jaar vanaf 1990/1991 tot 2014/2015

Grafiek 25: Grondbone – bruto opbrengs

van grondbone, omdat die plaaslike produksie in die meeste jare die plaaslike verbruik oorskry. Plaaslike pryse word dus tot 'n groot mate deur uitvoerpariteit bepaal.

Die uitvoermark stel baie hoë vereistes ten opsigte van die kwaliteit van grondbone en veral die voorkoms van aflatoksien daarin. Grondbone-uitvoere het in 1999 geweldige probleme opgelewer en heelwat besendings is vanaf oorsese bestemmings na Suid-Afrika teruggestuur, omdat die gehalte nie aanvaarbaar was nie. Benewens onaanvaarbare hoë vlakke van aflatoksienbesmetting, het vermening van kultivars voorgekom, wat eweneens nie vir die internasionale kopers aanvaarbaar was nie, veral omdat hulle daaraan gewoond was dat Suid-Afrikaanse grondbone van baie goeie kwaliteit was en dikwels teen 'n premie verhandel het.

Teen 2013 is grondbone hoofsaaklik na Nederland, Duitsland, Japan en Mexiko uitgevoer.

Sonneblom

Aanwending

In Suid-Afrika word sonneblomsaad feitlik uitsluitlik vir die vervaardiging van olie en oliekoek gebruik – ongeveer 95% daarvan. Die res word hoofsaaklik vir menslike gebruik en in troeteldierkos aangewend. Sonneblomolie word hoofsaaklik vir menslike gebruik aangewend, hetsy in skoon of verwerkte vorm. Oliekoek word in Suid-Afrika egter uitsluitlik vir die vervaardiging van veevoer verkoop.

Anders as in die geval van sojaboonoliekoek waarvan die produksie sedert 2005/2006 aansienlik gegroei het, het die produksie van sonneblomoliekoek feitlik op dieselfde vlakke gestagneer en die voorspellings is dat dit voortaan tussen 700 000 en 800 000 ton/jaar sal wissel.

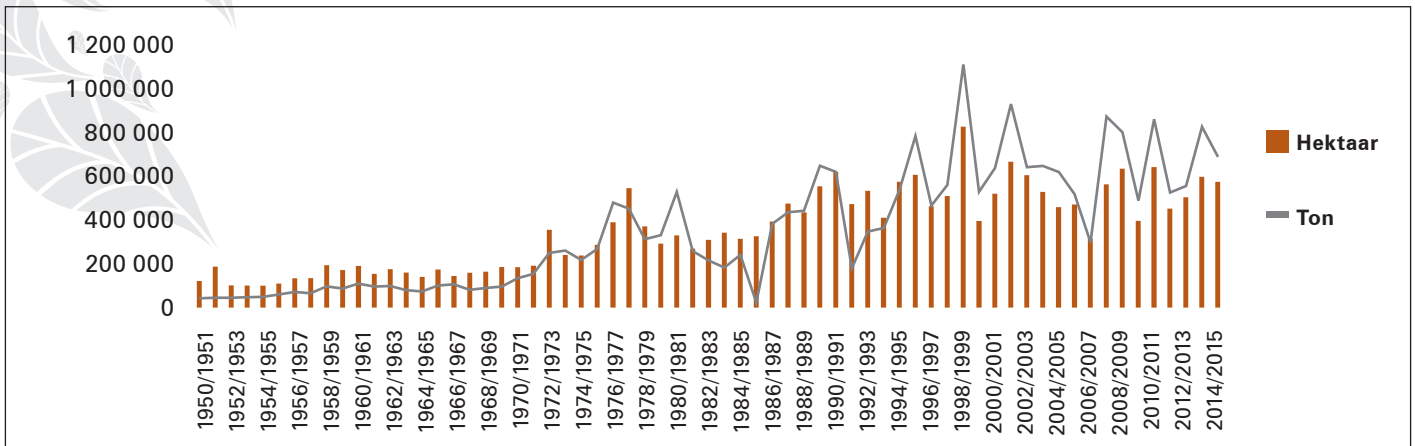

Produksie

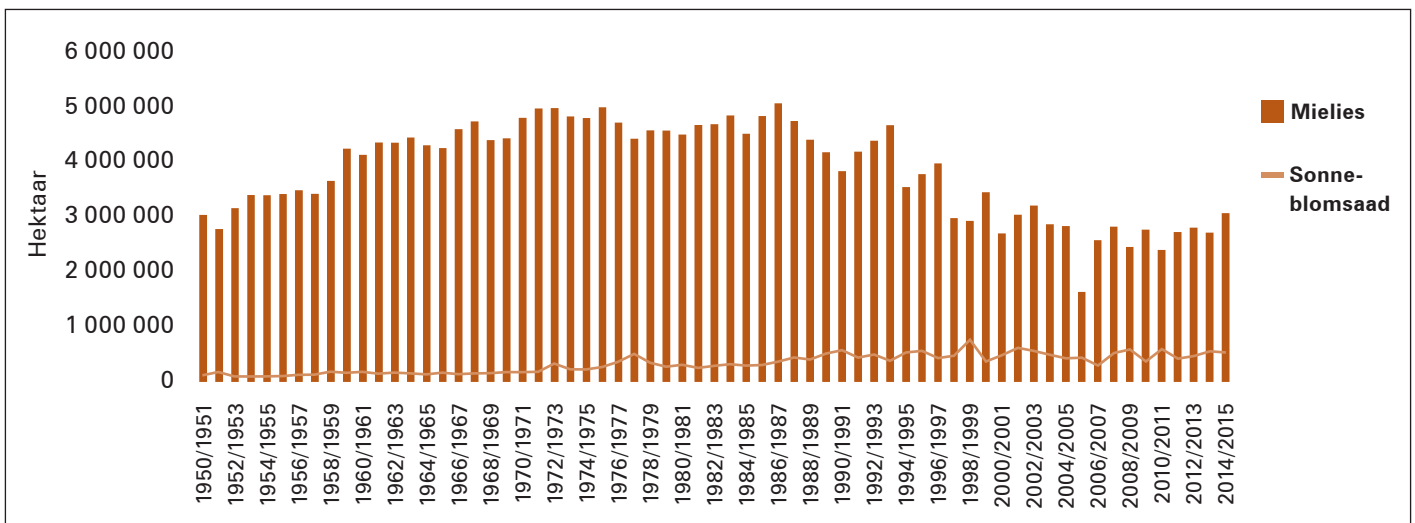
Sonneblom presteer beter as die meeste ander graangewasse onder ongunstige, droë klimaatstoestande, wat moontlik verklaar waarom dit 'n gewilde gewas is om in die meer marginale produksiegebiede van Suid-Afrika te verbou.

Sonneblom is 'n goeie wisselbougewas met mielies en daar bestaan 'n redelike korrelasie tussen die oppervlakte waarop mielies en sonneblom, onderskeidelik, geplant word, omdat produsente maklik kan oorskakel na sonneblom wanneer die optimale plantdatum vir mielies verby is. Dit verklaar ook deels waarom sonneblomproduksie van jaar tot jaar redelik baie wissel, soos wat Grafiek 26 (op bladsy 60) aantoon.

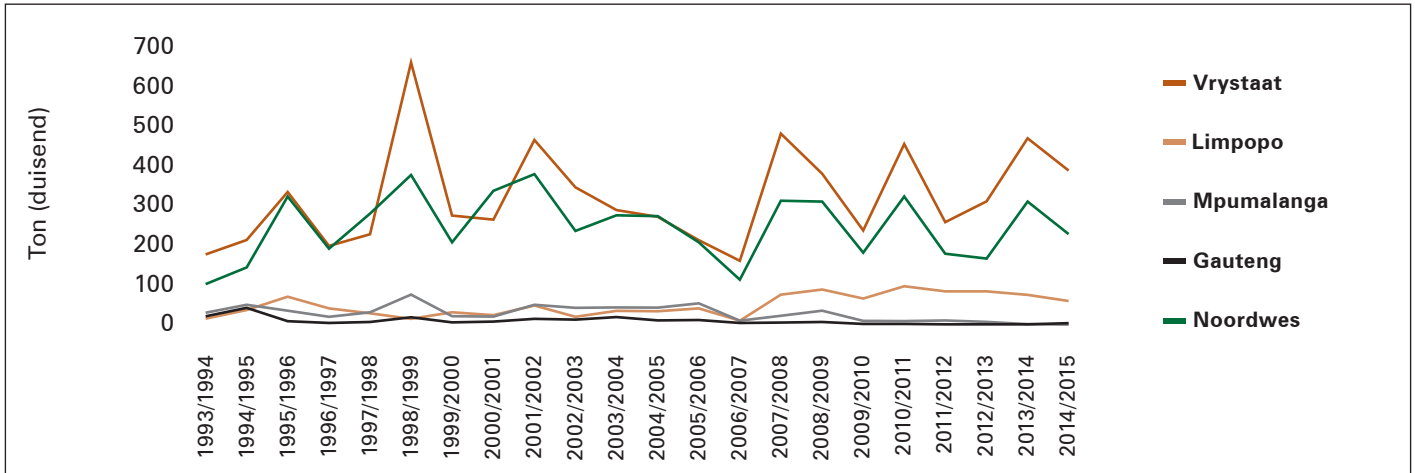
In 2008 was Suid-Afrika die wêreld se tiende grootste produseerder van sonneblomsaad, wat hoofsaaklik in die Vrystaat, Noordwes, Limpopo en die hoëveld van Mpumalanga geproduseer is.

Grafiek 26: Sonneblomproduksie vanaf 1950/1951 tot 2014/2015 – die effek van die 1992-droogte wat ook die sonneblomproduksie benadeel het

Grafiek 27: Mielieproduksie teenoor sonneblomproduksie – hektaar per jaar vanaf 1950/1951

Grafiek 28: Sonneblomproduksie per provinsie vanaf 1993/1994 tot 2014/2015

In- en uitvoer

Sonneblomsaad word tradisioneel op 'n baie beperkte skaal deur Suid-Afrika uitgevoer, veral omdat die uitvoer daarvan as gevolg van die massa-volumeverhouding as onekonomies beskou is. Sonneblomsaad mag alleenlik uitgevoer word indien dit aan die voorgeskrewe fitosanitêre vereistes voldoen en deur PPECB as geskik vir uitvoer gesertifiseer is.

Gedurende die eerste helfte van 1996 het 'n skerp daling in die rand/dollar-wisselkoers en 'n sterk vraag na plantaardige olie en oliekoek in Europa en Brittanje 'n goeie geleentheid vir die winsgewende uitvoer van sonneblomsaad geskep, na aanleiding waarvan 100 000 ton daarvan uitgevoer is. Dit was die eerste uitvoere van sonneblomsaad deur Suid-Afrika in meer as 'n dekade.

Suid-Afrika is 'n netto invoerder van sonneblomolie, wat dus teoreties ruimte laat vir die uitbreiding van plaaslike sonneblomproduksie. Die feit is egter dat oliekoek wat van sonneblomsaad verkry word, nie van dieselfde hoë kwaliteit as dié van, byvoorbeeld, sojabone is nie. Die mark vir sonneblomoliekoek is ook beperk weens beperkte gebruik daarvan in veevoerformulerings as gevolg van hoë veselinhoud. Hierdie feite plaas 'n demper op die motivering om produksie van sonneblom uit te brei.

Bemaking en pryse

Gedurende die gereguleerde tydperk het die Oliesaderaad die meeste aspekte van die oliesade-industrie en dus ook sonneblom in 'n eenkanaalstelsel beheer. Produsentepryse van sonneblomsaad is deur plaaslike vraag en aanbod sowel as pryse van die Oliesaderaad se uitvoerpoele bepaal en het nie gedurende die seisoen gewissel nie. Hierdie situasie het egter in die laaste jare voor die inwerkingtreding van die Wet op Bemaking van Landbouprodukte in 1997 en die gepaardgaande afskaffing van beheerrade drasties verander.

Op 'n NOPO-kongres wat op 10 Maart 1994 gehou is, is besluit om by die Minister van Landbou, dr Kraai van Niekerk, aan te beveel dat die eenkanaalpoelstelsel vir sonneblomsaad sowel as sojabone, behou word, maar dat dit jaarliks hersien moet word. Daar is ook aanbeveel dat produsente gedurende die 1994/1995-seisoen toegelaat moes word om sonneblomsaad en sojabone direk aan geregistreerde verwerkers te lewer. Die aanbevelings is deur die minister aanvaar en op 22 April 1994 is die Oliesadeskema dienooreenkomstig gewysig.

By NOPO se kongres in 1995 is aanbevelings vir veranderings aan die Oliesadeskema vanaf die 1996/1997-seisoen aanvaar wat die weg vir volle deregulering van die oliesadebedryf gebaan het. Dit het ingesluit dat pryse van sonneblomsaad en sojabone voortaan in die markomgewing gevorm moes word, dat die produkte vryelik tussen produsente en kopers verhandel kon word, dat internasionale mededingendheid nagestreef moes word en dat 'n realistiese tarifieringsbeleid vir oliesade en oliesaadprodukte gehandhaaf moes word. Verder is aanbeveel dat die Oliesaderaad behou moes word om sekere funksies te vervul, onder andere, om 'n surplusverwyderingstelsel vir grondbone en sonneblomsaad te administreer.

Die beginsels van die vrye mark wat hierdeur ingevoer is, het vereis dat produsente deeglik kennis moes neem van die vraag-en-aanbodposisie in Suid-Afrika en hulle produksie daarvolgens moet aanpas, aangesien daar nie langer net een gewaarborgde koper was nie. Versuim om dit te doen het byvoorbeeld in 1996 tot 'n ooraanbod van sonneblomsaad gelei, omdat produsente nie ag geslaan het op inligting wat die Oliesaderaad in Januarie en Februarie van daardie jaar bekendgestel het nie. Die Raad het naamlik bekend gemaak dat die aanvanklike kontrakte vir die plaaslike sonneblomoes feitlik volskryf was, maar nogtans is bykans 90 000 ha sonneblom daarna aangeplant. Dit het uiteindelik 'n ooraanbod van 75 000 ton sonneblomsaad in die binnelandse mark tot gevolg gehad wat teen ongunstige en onwingsgewende pryse verkoop moes word.

Deregulering het noodwendig gelei tot gedifferensieerde pryse vir oliesadeprodukte na gelang van die afstand vanaf die belangrikste markte en die tyd van lewering van die produkte. Dit het produksie in gebiede ver van die markte ontmoedig. In die gedereguleerde omgewing het kontraktering direk tussen produsente en kopers geskied, met verhoogde risiko vir produsente. Daarbenewens

VERGOED OP OLIE-INHOUD, VRA PRODUSENTE

Tydens NOPO se kongres in Februarie 1997 is versoek dat produsente ooreenkomstig die olie-inhoud van sonneblomsaad vergoed word. Die reaksie van die verwerkers was dat hul bereid sou wees om produsente sodanig te vergoed, mits die sonneblomsaad op grond van oliebasis vir hulle aangebied kon word. Uit gesprekke met die silo-industrie het dit egter geblyk dat dit logisties nie moontlik sou wees om sonneblomsaad volgens die verskillende olie-inhoudsvlakke in silo's te berg nie en die versoek kon nie op groot skaal geakkommodeer word nie.

Een van die groot landboubesighede in Suid-Afrika, Senwes, het wel besluit het om gedurende die 1998-seisoen sonneblom op 'n oliebasis aan te koop. Die produsenteprys sou bereken word op 'n olie-inhoud van 42%, met 'n glyskaal wat in werking tree wanneer die olie-inhoud hoër of laer as 42% was.

het die beskikbaarheid van gehalte markinligting 'n wesenlike risiko vir produsente ingehou.

Voortspruitend uit die Uruguay-rondte van die AOTH is kwantitatiewe invoerbeheer ten opsigte van oliesade in 1995 met tariefbeheer vervang. 'n Noodwendige gevolg daarvan was dat enige persoon oliesadeprodukte kon invoer teen betaling van die tarief, onderhewig aan fitosanitêre vereistes, wat beteken het dat Suid-Afrikaanse produkte tot 'n groter mate aan internasionale mededinging blootgestel is. Die internasionale pryse het dus 'n belangriker faktor in die vestiging van die binnelandse produsenteprys geword.

Sedert sonneblomsaad in Februarie 1999 op Safex begin verhandel het, was dít die forum waar die prys daarvan bepaal is. Die prysvlakke van sonneblomsaad word wel deur die plaaslike vraag en aanbod daarvan beïnvloed, maar die vraag en aanbod van sonneblomolie in sowel die plaaslike as die internasionale markte speel ook 'n rol.

Dit blyk dat die internasionale prys van sonneblomolie as 'n riglyn vir die Suid-Afrikaanse prys van sowel sonneblomsaad as sonneblomolie dien. Die Argentynse sonneblomolieprys is veral van belang, omdat die twee lande se bemarkingseisoene ooreenstem. Die feit dat Suid-Afrika 'n netto invoerder van sonneblomolie is, wat as ru-olie ingevoer word, beteken dat die plaaslike sonneblomprys naby aan invoerpariteit verhandel.

In die aanloop tot groter deregulering van die landboubedryf en spesifiek met die verandering van die eenkanaalbemarkingstelsel vir sonneblomsaad na 'n surplusverwyderingskema, het Minister Hanekom (Landbou en Grondsake) gedurende Januarie 1996 toestemming gegee dat 'n bedrag van R34,26 miljoen betaal word aan sonneblomprodusente wat vanaf 1988/1989 tot 1994/1995 sonneblomsaad aan die Oliesaderaad verkoop het. Die bedrag is betaal uit fondse wat in die sonneblomreserwe opgeloop het en wat die Oliesaderaad se behoefte aan reserwes vir die nuwe surplusverwyderingskema oorskry het.

Navorsing en inligting

Navorsing ten opsigte van sonneblom, sojabone en grondbone word onder andere befonds uit die inkomste van die Oliesadetrust en die Proteien Navorsingstigting (PNS).

In die tydperk voor die totstandkoming van Graan SA, het NOPO 'n inligtingsdiens per outofaks ingestel en suksesvol bedryf. Die inligtingsfunksie oor die sonneblom-industrie word tans hoofsaaklik deur SAGIS verrig, terwyl Graan SA 'n belangrike rol speel in die bevordering van die bedryf in geheel.

Sojabone

Oorsprong

Uit die Cedara Memoirs blyk dit dat sojabone in 1903 in Suid-Afrika bekendgestel is.

Die saad is vanaf China ingevoer, maar produsente het min of geen kennis daarvan gehad nie en het heelwat probleme met die verbouing daarvan ondervind, veral omdat daar ook nie veel inligting beskikbaar was nie. Sojaboonproduksie het dus nie dadelik werklik in Suid-Afrika posgevat nie.

Die destydse Departement van Landbou het egter vasbeslote daaraan gewerk om die produksieprobleme deur die ontwikkeling van gevorderde produksiemetodes te verminder. Die Departement het ook verskeie inisiatiewe geloods om begrip te kweek vir die geleentehede wat sojaboonproduksie in Suid-Afrika gebied het en die produksie van die gewas aan te moedig.

In 1942 is 'n Voerkomitee aangestel om spesifiek ondersoek in te stel na sake rakende veevoer en die verbetering daarvan. Daardie komitee, tesame met die Departement van Landbou, die Oil Expressers Association en die Animal Feed Manufacturers Association (AFMA) het waarskynlik daarna die belangrikste rol gespeel om die produksie van sojabone in Suid-Afrika te stimuleer.

Produksie

Suid-Afrika is tradisioneel 'n invoerder van sojabone.

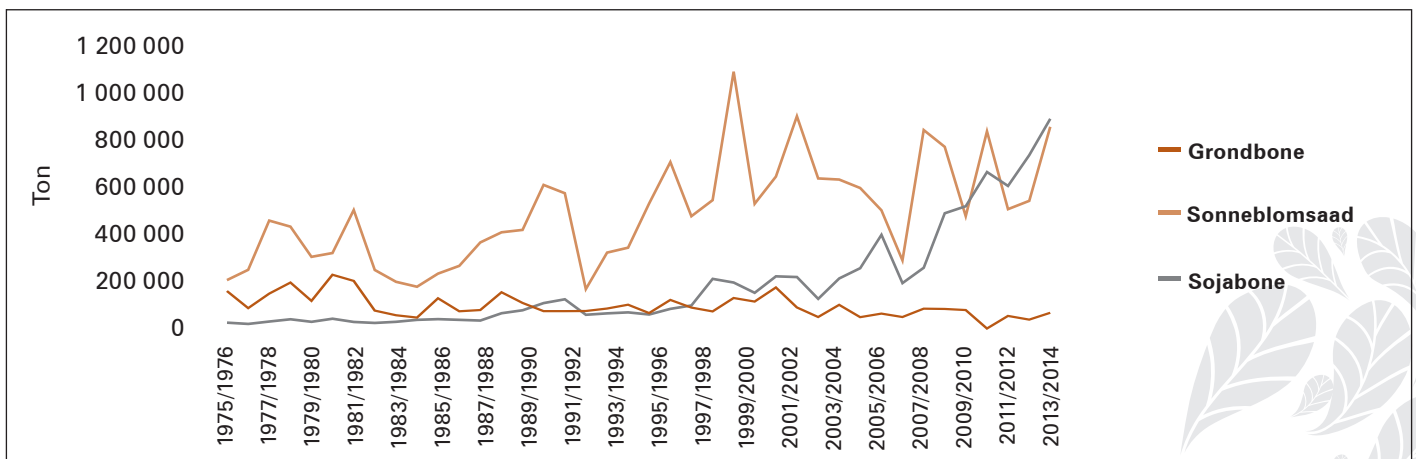
Gedurende die 1940's is sowat 75% van Suid-Afrika se behoefte aan olie- en proteïensade, wat sojabone ingesluit het, vanaf Europa en die VSA ingevoer, aangesien die plaaslike produksie nie in die vraag kon voorsien nie. Kommer oor die beskikbaarheid van vragruimte om oliesade in te voer het klaarblyklik die Oil Expressers Association gemotiveer om die stigting van die Animal Feed Manufacturers Association (AFMA) te finansier met die oogmerk om die invoer en verspreiding van veevoer met 'n hoë proteïënhoud in Suid-Afrika te fasiliteer.

Navorsing wat te Potchefstroom oor die produksie van sojabone gedoen is, het gelei tot die bekendstelling in 1950 van die eerste sojaboonkultivar wat spesifiek vir Suid-Afrikaanse toestande gekweek is. Die kultivar het as Geduld bekend gestaan.

Ondanks deurlopende pogings en navorsing om die produksie van sojabone in Suid-Afrika te verhoog, het dit eers gedurende die laat 1990's redelike momentum begin kry, maar selfs na 2010 het sojabone steeds net 'n klein, hoewel belangrike en groeiende komponent, van die Suid-Afrikaanse graanekonomie uitgemaak.

Toenemende opbrengste, ondersteun deur 'n gunstige landboubeleidsomgewing wat die kommersialisering en gebruik van landboubiotegnologie ondersteun het, asook die gebruik daarvan as wisselbougewas vir mielies, het dit vir kommersiële produsente moontlik gemaak om gemaklik vanaf die produksie van tradisionele graansoorte na sojabone oor te skakel.

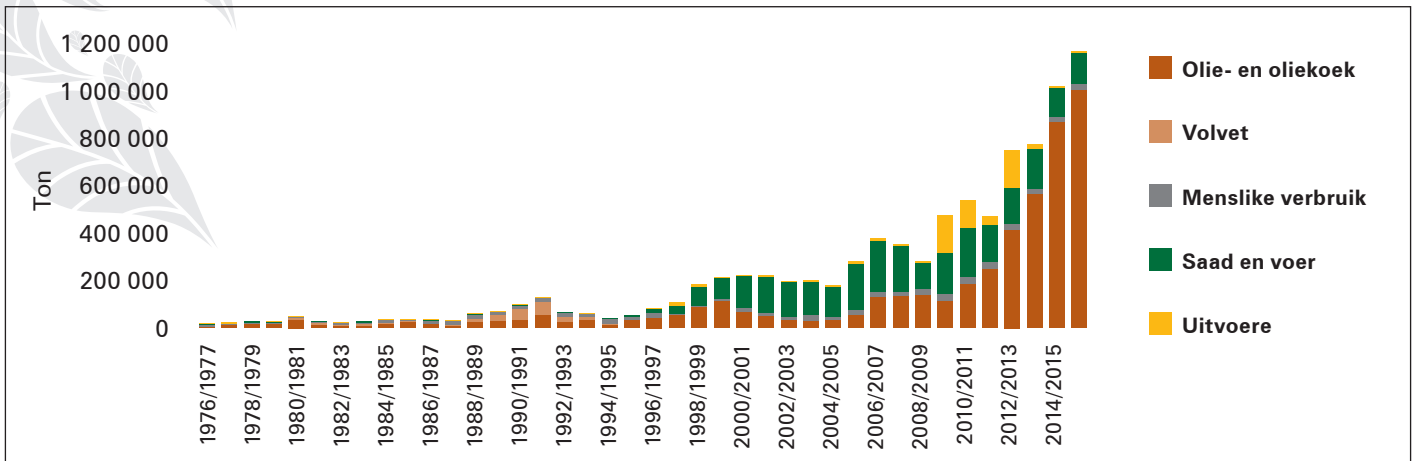
Grafiek 29 toon die veranderings in die omvang van produksie van oliesade in Suid-Afrika vanaf 1970/1971. Die groei in produksie van sojabone relatief tot die ander oliesadegewasse blyk duidelik daaruit.

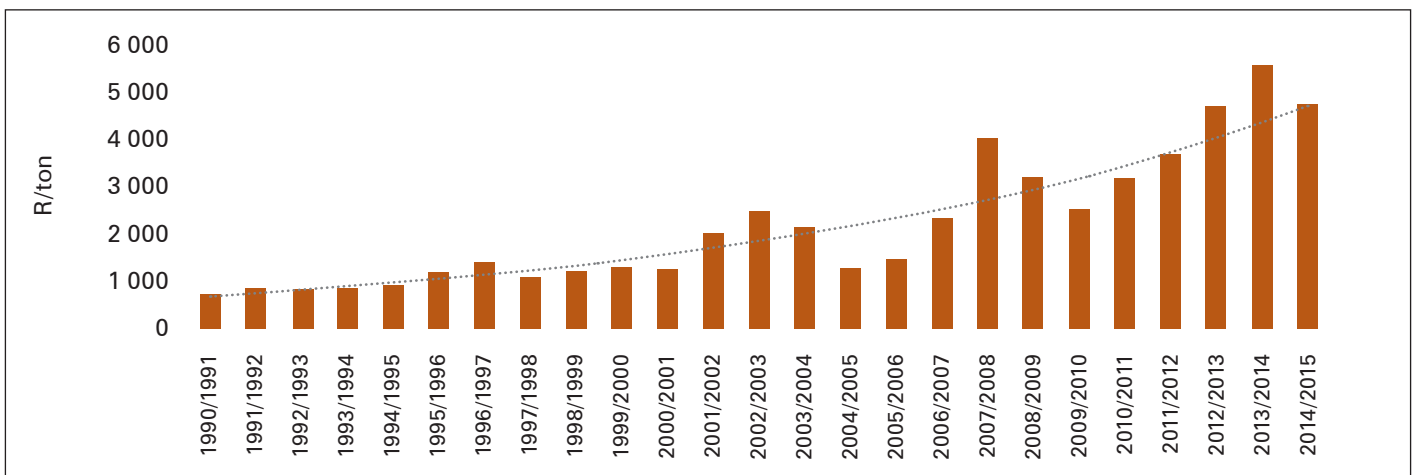
Grafiek 29: Veranderings in tonnemaat produksie van oliesade in Suid-Afrika vanaf 1975/1976 tot 2013/2014

**DIE CEDARA MEMOIRS
ON SOUTH AFRICAN
AGRICULTURE IS DEUR
ER SAWER IN
SAMEWERKING MET
DIE DEPARTEMENT VAN
LANDBOU VAN NATAL
GESKRYF EN IN 1909
UITGEGEE.**

**DIT HET OOR
VERSKILLENDE
VERTAKKINGS VAN
DIE SUID-AFRIKAANSE
LANDBOUBEDRYF
GEHANDEL, WAARONDER
GRAAN, LEWENDEHAWE
EN TABAK.**

Grafiek 30: Sojaboonproduksie en verbruik vanaf 1976/1977 tot 2014/2015

Grafiek 31: Sojaboonpryse vanaf 1990/1991 tot 2014/2015

Invoere

Plaaslike produksie voorsien slegs in 'n relatiewe klein deel van die Suid-Afrikaanse vraag na sojabone, soos wat die tabel oor produksie en verbruiksyfers aantoon. Gevolglik word 'n groot deel van die binnelandse vraag na sojabone nog steeds ingevoer.

Sojameel word hoofsaaklik uit Argentinië ingevoer, terwyl sojaboonolie grootliks vanaf Argentinië en Brasilië ingevoer word.

Sojaboonsaad word vanaf verskeie lande ingevoer, waaronder die VSA, Nieu-Seeland, Japan, Australië en 'n aantal Europese lande. Suid-Afrika produseer egter self ook sojaboonsaad, wat deur die Plantverbeteringswet van 1976 gereguleer word. 'n Geedeelte daarvan word uitgeoer, hoofsaaklik na naburige lande, maar 'n kleiner gedeelte ook na lande in Asië, Suid-Amerika en Europa.

Produsentepryse

Suid-Afrikaanse sojaboonpryse word hoofsaaklik beïnvloed deur die grootte van die oes in Suid-Amerika, internasionale vraag en aanbod-tendense, skeepsvragtariewe en die rand/dollar-wisselkoers.

Ontwikkeling

Die veranderde strategiese belang van sojabone, aanvanklik as 'n belangrike bron van proteïene in die vervaardiging van diervoeding en later as 'n sleutelbestanddeel in voedsel vir mens en dier, het mettertyd tot 'n groter aanvaarding van sojabone in die Suid-Afrikaanse landbou-omgewing gelei en het dit 'n plek in beleidsake begin kry. Die beleidsinisiatiewe het die status van sojabone as kontant-

sowel as voedselgewas verhoog, wat ook saadmaatskappye aangemoedig het om verbeterde saadvariëteite te ontwikkel.

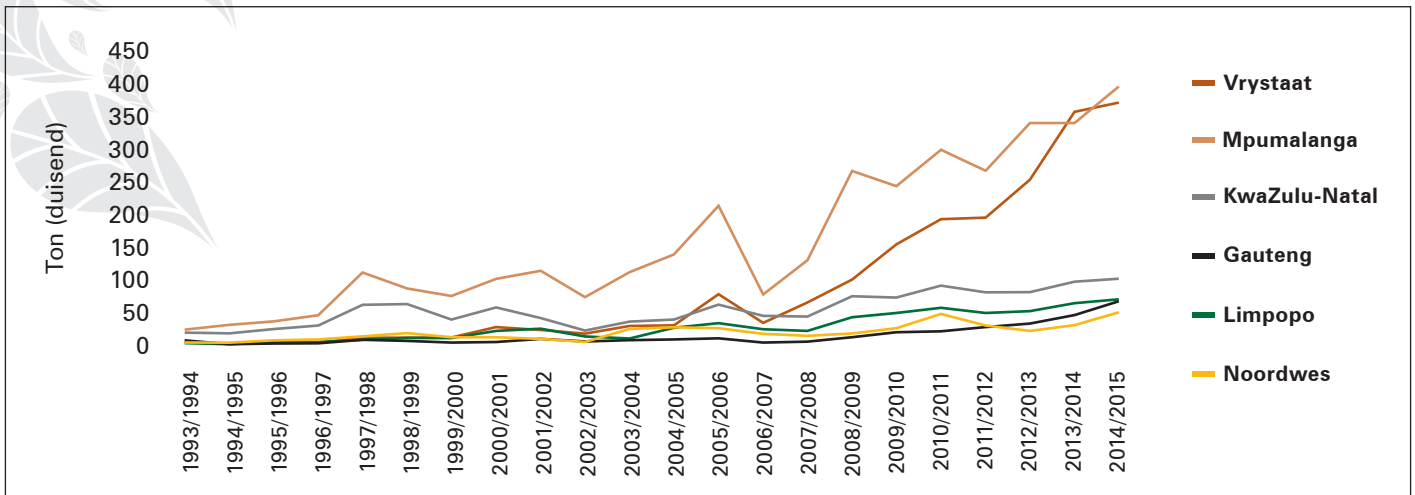
Die Departement van Handel en Nywerheid het vanaf ongeveer 2010 uitgebreide prosesse geïnisieer met die oog op die ontwikkeling van nuwe sojaverwerkingsaanlegte en verbeterings aan bestaande fasiliteite.

Daarbenewens het die hoë voedingswaarde van sojabone en die verhoogde industriële vraag daarna die verbouing van sojabone vanaf ongeveer 2010 aangehelp. Die aantreklikheid van sojaboonproduksie en die waarde van die bedryf is verder aangehelp deur goeie oesopbrengste in veral die top sojaboonproduserende gebiede, gekoppel met gunstige markpryse wat die opbrengs per hektaar vir produsente aansienlik verhoog het. Markomstandighede het ook sodanig begin verander dat die verwerking van sojabone meer aantreklik geword het en inderdaad toegeneem het, wat die vraag na sojabone verder verhoog.

Veral sedert die inwerkingtreding van die Wet op Geneties Gemanipuleerde Organismes in 1997, waarna nuwe GMO kultivars in die RSA vrygestel is, het die oppervlakte waarop sojabone verbou is, sowel as totale produksie, aansienlik toegeneem. Tussen 1997 en 2014 het die area van 87 000 ha tot 502 900 ha en produksie van 120 000 ton tot 867 700 ton toegeneem, soos op die bostaande diagram aangetoon word. Die BFAP voorspel dat dit kan uitbrei tot soveel as 605 000 ha teen 2020 en dat die opbrengs per hektaar in daardie tydperk aansienlik sal verbeter, wat as 'n groot insentief vir produsente kan dien om sojaboonproduksie verder uit te brei. Die BFAP voorspel ook dat die plaaslike vraag na sojameel vanaf 2012 tot 2020 kan verdubbel.

Hierdie faktore en verwagte ontwikkelings, tesame met die waarde van sojabone as 'n rotasiegewas, weens verhoogde stikstofvlakke in die grond, dui op goeie vooruitsigte vir Suid-Afrikaanse sojaboonproduksie.

Grafiek 32: Die verhoudelike produksie van sojabone per provinsie vanaf 1993/1994 tot 2014/2015

DIE NAAM CANOLA IS DEUR DIE WESTERN CANADIAN OILSEED CRUSHERS ASSOCIATION GEREGISTREER.

DIE NAAM IS SOOS VOLG SAAMGESTEL: "CAN" VANAF CANADA, "O" VANAF OIL EN "LA" VANAF "LOW ACID".

Produksiegebiede

Nie alle provinsies in Suid-Afrika is ewe geskik vir die produksie van sojabone nie. Gedurende die 2013-seisoen is byvoorbeeld gerapporteer dat sojabone hoofsaaklik in die Vrystaat (42%), Mpumalanga (40%) en KwaZulu-Natal (6%) Provinsies verbou is. Klein aanplantings is wel in die Limpopo, Gauteng en Noordwes Provinsies aangetref.

Kanola

Produksie

Kanola is 'n wintergewas wat veral in die blom-, peulvorm-, en saadsetstadiums relatief koel, vogtige toestande verlang vir die beste resultate. In Suid-Afrika kan kanola verbou word in alle gebiede waar koring verbou word, maar dit lewer nie orals dieselfde goeie resultate nie. Tans (2016) vind kommersiële kanolaverbouing hoofsaaklik in die Wes- en Suid-Kaap plaas.

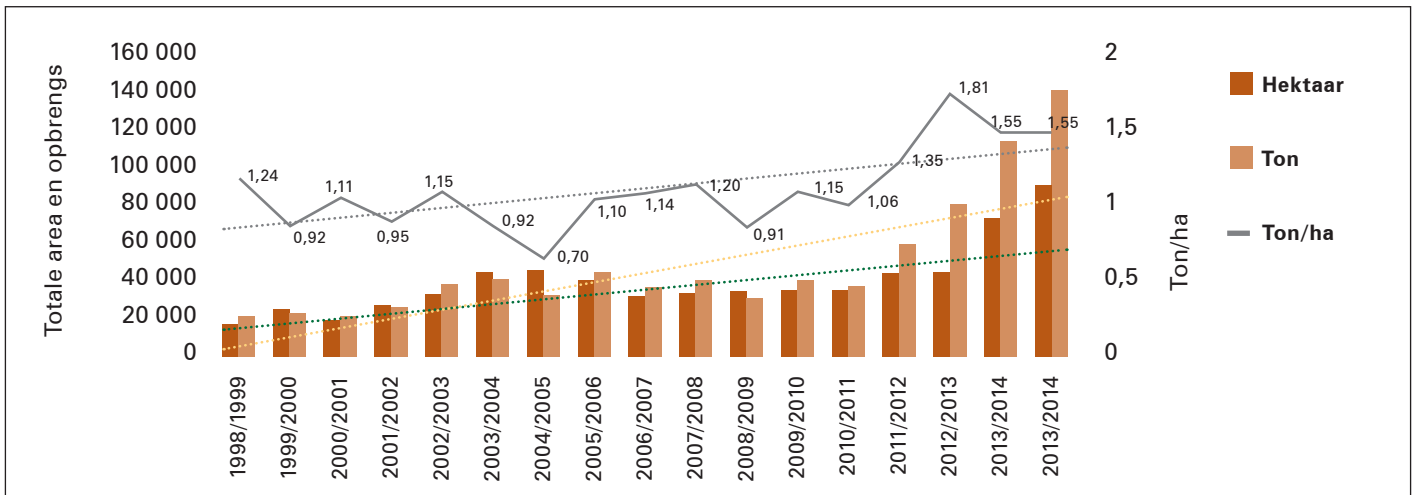
In Suid-Afrika word net kanola *brassica napus* kommersieel verbou.

Soos in die geval van koring, word kanolakultivars hoofsaaklik volgens behoefte aan koue ingedeel. Dit word in wintertipes, intermedietetipes en lentetipes ingedeel. Hierdie benaming het weinig te doen met die tyd van die jaar wanneer dit geplant word, maar veel meer met die kultivars se behoefte aan koue. Die lentetipe is die mees geskikte vir Suid-Afrikaanse omstandighede.

Kanola pas baie goed in by 'n rotasiestelsel vir koring, dit lewer 'n goeie bydrae tot die gehalte van die grond en vergemaklik onkruidbeheer op die land. Oorskakeling vanaf koring- na kanolaproduksie vereis nie noodwendig 'n groot addisionele kapitale belegging nie, omdat baie van die implemente wat gebruik word dieselfde is as dié vir koringproduksie. Aanpassing met vervoer is wel nodig omdat die saad baie klein is en maklik uit gewone massavragte verloor kan word.

Kanola/raapsaadoeste is van die grootste onder oliesade in die wêreld en het in 2009/2010 bykans 14% van die wêreld se totale oliesadeproduksie bygedra. In daardie jaar was die totale kanola/raapsaadproduksie in die wêreld bykans 55 miljoen ton.

Kwynende winsmarges uit die produksie van tradisionele wintergraangewasse, as gevolg van lae produsentepryse en immer stygende insetkoste gedurende die laat 1980's, het 'n behoefte laat ontstaan aan alternatiewe kontantgewasse wat in die Swartland en Suid-Kaap verbou kon word. Dit het daartoe gelei dat saad van vier gewasse vir proewe ingevoer is, naamlik kanola, lynsaad, sonneblom en verblom. Proewe wat oor 'n tydperk van drie jaar, vanaf 1990 tot 1992, op verskeie plekke in die Swartland en Suid-Kaap met die vier gewasse gedoen is, het daarop gedui dat kanola wat van Australië afkomstig was, die beste potensiaal vir die gebied getoon het. Gevolglik is besluit dat die meeste klem daarop gelê sou word.

Grafiek 33: Kanolaproduksie

Kanola is vir die eerste keer in 1992 in Suid-Afrika geproduseer toe 13 kg saad tussen 30 produsente verdeel is om die eerste kanola op 'n kommersiële basis in die land te verbou. Die oes, wat op sowat 400 ha verbou is, het in totaal ongeveer 500 ton kanola opgelewer.

Vanaf hierdie beskeie begin het die kanolabedryf veral in die Suid-Kaap baie vinnig gegroei en is daar in 1996 alreeds ongeveer 15 000 ha kanola in hierdie gebied geplant. Produksie van kanola in die Suid-Kaap is verder bevorder deur die stigting van die maatskappy Southern Oil Bpk (SOILL) in 1996, wat 'n oliepers te Swellendam opgerig het.

Hoewel produksie in die Swartland nie so vinnig soos in die meer suidelike dele van die Wes-Kaap toegeneem het nie, het die oprigting van 'n oliepers op Moorreesburg gedurende 1998/1999 ook die produksie van kanola in daardie gebied bevorder. Die pers is later gesluit en kanola van die gebied word na Swellendam gestuur.

Gedurende die jare 1998/1999 tot 2003/2004 het die oppervlakte waarop kanola verbou is, vanaf 21 000 ha tot meer as 44 000 ha toegeneem, maar daarna weer teruggesak tot tussen 32 000 ha en 34 000 ha vir die jare 2006/2007 tot 2008/2009. Hierdie stagnasie en selfs afname in produksie kan aan verskeie faktore toegeskryf word, waarvan lae en wisselvallige opbrengste een van die belangrikstes was. Kanolaprodusente in die Suid-Kaap het gedurende daardie tydperk ook probleme ondervind met slakke en plantluise wat landerye sodanig beskadig het dat dit dikwels hersaai moes word.

Suid-Afrika se kanolaproduksie lewer slegs 'n baie klein bydrae tot wêreldproduksie. In 2008/2009 was dit sowat 30 000 ton van 'n wêreldproduksie van 57,97 miljoen ton. Teen 2013/2014 het dit tot sowat 139 500 ton toegeneem, teenoor die wêreldproduksie van sowat 71 miljoen ton.

Nogtans word dit beraam dat die potensiaal vir kanolaverbouing in die Swartland en Suid-Kaap sowat 150 000 ha is, met die belangrikste gebied vir uitbreiding in terme van hektare in die Swartland.

Opbrengs

In die Swartland en Suid-Kaap varieer opbrengste onder droëland vanaf 1,0 ton/ha tot 1,8 ton/ha, maar opbrengste van tot 2,5 ton/ha is al deur produsente verkry. Onder besproeiingstoestande is opbrengste van meer as 4 ton/ha al in proewe behaal.

Wisselbou

Kanola is 'n uitstekende wisselbougewas met ander graan- en weidingsgewasse. Veral die tipes wat weerstand teen onkruid bied, maak dit moontlik dat kanola in groot gebiede in 'n wisselboustelsel met koring ingesluit kan word. In die Swartland word dit nie meer as een keer in 'n vier jaar siklus op dieselfde land verbou nie en in die Suid-Kaap nie meer as een of twee keer in 'n tien jaar siklus nie.

In wisselboustelsels soos hierdie het kanola meestal 'n verhoging in die opbrengs van daaropvolgende graangewasse tot gevolg. Vergeleke met 'n koringmonokultuurstelsel oor 'n vyfjaarperiode te Langgewensproefplaas het koringopbrengste met 20% toegeneem in die eerste jaar nadat kanola op dieselfde land verbou is. Verdere voordele van kanola in 'n wisselboustelsel is die vermindering van siektes, meer doeltreffende onkruidbeheer, verbeterde wortelstelsel as gevolg van 'n biologiese ploegaksie, doeltreffender benutting van planters en oesmasjiene en beter verspreiding van finansiële risiko.

Kanola word hoofsaaklik vir die vervaardiging van kanola-olie en -oliekoek aangewend en ding in die Suid-Afrikaanse mark met ander oliesade, soos sonneblom en sojabone, mee.

Kanola se olie-inhoud wissel tussen 36% en 50% olie en 20% tot 25% oliekoek met 'n proteïeninhoud van bykans 37%. Sowel onverwerkte kanola as kanola-oliekoek is hoë kwaliteit produkte en is 'n baie goeie voeding vir vee.

Aangesien 'n groot gedeelte van die Suid-Afrikaanse vraag na plantaardige olie ingevoer word, speel die internasionale prys van oliesade 'n wesenlike rol in die prysbepaling van die plaaslike oliesade en dus ook oliekoek. Kanola se plaaslike prys word op sy beurt weer op die plaaslike prys van sonneblom- en sojaboonprodukte gebaseer.

Internasionaal het kanola se produksie vanaf die middel 1970's toegeneem vanaf die sesde grootste oliesadegewas tot die tweede grootste in 2013. Die toename in Suid-Afrika blyk uit die diagram hierbo.

Die proses vir die kweek van kanolasaad is baie tegnies. Manlike en vroulike plante word afsonderlik geplant en bestuiwing vind uitsluitlik deur middel van heuningbye plaas. Samewerking tussen kanolaprodusente en heuningboere is dus van uiterste belang.

In lande soos Kanada en Australië is vermeerdering van kanolasaad 'n groot bedryf, maar in Suid-Afrika is tot in 2015 nog geen kanolasaad geproduseer nie.

BEWARINGS-LANDBOU

Inleidend

Die konsep en praktyk van bewaringslandbou is gefundeer op die besef van die absolute noodsaaklikheid van grond vir die produksie van voedsel vir 'n wêreldbevolking wat teen 'n geweldige koers toeneem, benewens vele ander uiters belangrike funksies wat dit vervul.

Die vertrekpunt van die bewaringslandboukonsep is dat bewaring en verbetering van die kwaliteit en gesondheid van grond noodsaaklik is vir volhoubare landbou, die omgewing en gevolglik ook plante, mense en diere. Grondgesondheid in hierdie konteks word gesien as die vermoë van grond, as lewende ekosisteem, om volgens potensiaal te presteer. Hierdie vermoë is egter iets wat met verloop van tyd agteruit gaan as gevolg van die verkeerde gebruik daarvan en die invloed van natuurlike elemente daarop.

Grond is nie 'n onuitputbare bron nie. Na beraming gaan nagenoeg 12 miljoen hektaar bewerkbare grond, waarop 20 miljoen ton graan geproduseer kon word, jaarliks wêreldwyd verlore as gevolg van gronddegradasie en het sowat 30% van die aarde se voedselproduserende grond vanaf ongeveer 1960 as gevolg van erosie onproduktief geword.

Indien dié tendens nie vinnig omgedraai word en grondbewaring en -verbetering 'n werklikheid word nie, kan dit onmoontlik word om genoeg voedsel vir die wêreld se groeiende bevolking te produseer. Kenners op die gebied glo dat bewaringslandbou 'n groot bydrae tot grondgesondheid en -bewaring kan maak.

In Suid-Afrika het volgehoue intensiewe grondbewerking uitermate hoë gronddegradasie in die graanproduserende gebiede tot gevolg gehad. In 'n studie wat gedurende 2008 deur die LNR uitgevoer is, is bevind dat die gemiddelde verlies aan grond as gevolg van graanproduksie in die land sowat 13 ton/ha/jaar beloop, wat baie hoër is as die koers waarteen natuurlike grondvorming plaasvind. Die

Die Dust Bowl van die 1930's.

slotsom is dat landbouproduksie- en -bestuursmodelle sal moet verander om ekonomies lewensvatbare landbouproduksie oor die lang termyn te verseker.

Ontstaan

Die konsep van bewaringslandbou het in die 1930's tydens die sogenaamde "Dust Bowl" in die VSA ontstaan. Dit het verwys na ontsaglike gronddegradasie weens water- en winderosie wat die Amerikaanse produsente ervaar het as gevolg van intensiewe bewerkingspraktyke en gepaardgaande grondversteuring. Gedryf deur die besef dat hulle iets daadwerkliks daaromtrent sou moes doen, het die produsente begin eksperimenteer met bewaringslandboupraktyke en -beginsels. Nadat die Amerikaanse regering en die tegniese kundiges betrokke geraak het, het die benadering al wyer begin uitkring, waar produsente altyd aan die spits daarvan is.

In die daaropvolgende paar dekades het die benadering oorgespoel na lande soos Kanada, Suid-Amerika en Australië en in die laat 1960's ook na Suid-Afrika waar dit veral in KwaZulu-Natal posgevat het. Die KwaZulu-Natalse No Till-klub is gevorm, wat 'n belangrike bydrae gelewer het om die benadering onder plaaslike omstandighede te implementeer. In die 1980's en 1990's is baie navorsing oor bewaringslandbou in samewerking met die KwaZulu-Natal No Till-klub en sy lede gedoen.

In KwaZulu-Natal was daar dus 'n redelike goeie aanvaarding van die toepassing van bewaringslandboupraktyke. Dit het in die 1990's ook na die Wes-Kaap uitgebrei, waar die toetredende tot bewaringslandbou veral deur ekonomiese realiteite gedryf is. Die produsente in daardie gebiede was verplig om veranderings in hul boerderypraktyke aan te bring ten einde meer volhoubaar en ekonomies lewensvatbaar te wees.

Teen die einde van 2014 was daar na raming 'n sowat 70 - 80% aanvaarding van bewaringslandbou onder produsente in die Wes-Kaap en ongeveer 60% in KwaZulu-Natal, maar in die res van Suid-Afrika baie min.

Wêreldwyd word na raming jaarliks sowat 100 miljoen hektaar akkerbougewasse onder bewaringslandbou verbou. In lande soos Argentinië, Brasilië, die VSA en Australië beloop die aanvaardingsvlakke van bewaringslandbou onder produsente meer as 70%.

Produsente-innoveringsprogram vir Bewaringslandbou

In Suid-Afrika het die Mielietrust in die tweede helfte van die 2000's besluit om 'n groter fokus op bewaringslandbou te plaas en het die Trust inderdaad fondse vir bewaringslandbouprojekte bewillig. 'n Paar jaar later het die Mielietrust en Graan SA saam besluit om 'n pos te skep vir 'n kundige wat voluit daarop sal fokus om bewaringslandbou onder alle graanboere in Suid-Afrika te bevorder. Die pos,

wat gedurende Januarie 2013 gevul is, is in Graan SA se strukture gevestig, maar deur die Mielietrust befonds, met 'n kleiner bydrae deur die Wintergraantrust.

Die program is in Graan SA as die Produsente-innoveringsprogram vir Bewaringslandbou gevestig met die volgende hoof strategiese doelwitte:

- Om groter bewusmaking vir bewaringslandbou te skep;
- om toegang tot inligting vir alle betrokkenes te verbeter;
- om beter opleiding van sleutelrolspelers in bewaringslandbou te bereik;
- om meer navorsing op die plaas te doen met produsente as deelnemers.

Dit word as belangrik vir die sukses van die program geag om produsente te erken en as primêre, unieke innoveerders te gebruik, omdat die sukses daarvan in die eerste plek afhang van aanvaarding en innovering deur die produsente. Navorsing word op die plaas gedoen in samewerking met verskillende rolspelers met die produsent in die sentrale rol, waardeur verseker word dat behoorlike klem gelê word op die ervaring en bewusmaking wat daarmee saamgaan, wat sleutelemente van die program is. Wanneer dit bereik is, kan tegniese en wetenskaplike ondersteuning die bestuur van die proses suksesvol maak.

Die doel van die program is om produsente te bemagtig sodat hulle innoverend kan raak en volhoubare landboupraktyke implementeer en toepas.

Die proses wat gevolg word, is om eerstens goed georganiseerde en toegewyde produsentestrukture, soos studiegroepe, stokvels by kleinboere en No Till-klubs wat bereid is om die program te ondersteun, ook bekend as produsente-innoveringsplatforms, te identifiseer. In samewerking met daardie groepe produsente word projekte ontwerp waar prioriteite, aktiwiteite en gapings geïdentifiseer word. Ten einde die gapings aan te spreek, word ander rolspelers, soos navorsers, voorligters, insetverskaffers en vervaardigers betrek om volledige werkspakette te ontwerp en te implementeer. Die projek bestaan dus hoofsaaklik uit produsente, maar sluit ook tegniese en ander kundiges en ondersteuning in.

Graan SA het in 2013 met doelgerigte bewaringslandbouprojekte onder kommersiële produsente begin, waarvan die eerste saam met die Ottosdal No Till-klub in die Noordwes Provinsie was. Die oogmerk in 2014 was om addisionele fondse vanaf die Mielietrust te verkry en na nog produsente-innoveringsplatforms van hierdie aard te kanaliseer, veral in gebiede waar bewaringslandbou nog nie werklik aanvaar is of posgevat het nie. Die Oos-Vrystaat is een so 'n gebied, waar alreeds spesifieke studiegroepe geïdentifiseer is wat Graan SA wil gebruik om projekte oor bewaringslandbou te skep en te loods.

Daar word beoog om nog meer soortgelyke projekte onder opkomende boere te loods. Vir daardie doel sal die benadering by die bestaande twee studiegebiede onder opkomende boere – een in die Bergville-distrik in KwaZulu-Natal en die ander in die Matatiele-distrik in die Oos-Kaap – gebruik word om produsente met die verbouing van mielies en peulgewasse by te staan.

Daar word verder alreeds met die Graan SA se Ontwikkelende Landbouprogram (Farmer Development Programme) gewerk om bewaringslandbou by hulle studiegroepe te implementeer. Die Program se klem sal dus ook tot 'n groter mate na bewaringslandbou verskuif omdat die praktyk soveel voordele ook vir opkomende boere inhou.

Die stelsel

Bewaringslandbou word gesien as die ideale stelsel vir volhoubare en omgewingsvriendelike intensifisering in landbou, waardeur produsente hoër produktiwiteitsvlakke en winsgewendheid kan bereik en terselfdertyd grondgesondheid en die omgewing verbeter. Dit is 'n stelsel wat uit drie beginsels bestaan, wat verkieslik as een geheel geïmplementeer moet word:

- Verminderde meganiese versteuring van die grond.
- Gewasdiversifikasie, insluitende rotasie en die gebruik van dekgewasse. Die siening is dat hoe meer gewasse in 'n rotasiestelsel gebruik word, hoe beter is die resultate.
- Permanente organiese grondbedekking.

Wanneer daardie beginsels gelyktydig en behoorlik deur 'n produsent toegepas word, beïnvloed dit veral sy grondgesondheid, wat stabiliteit in die hand werk ten opsigte van produksie (deur die negatiewe effek van ongunstige klimaatstoestande teen te werk), inkomste en winsgewendheid, arbeidspraktyke, ensovoorts.

'n Belangrike voordeel van bewaringslandbou is dat dit die gronddegradasieproses stop en bydra tot die herstel van die grond se vrugbaarheid. Dit lei daartoe dat produsente kunsmis meer optimaal kan toedien en dat die gebruik van chemikalieë, soos pes- en onkruidodders, oor die algemeen kan verminder, terwyl oesopbrengste stabiliseer en oor die lang termyn selfs kan verhoog.

Kundiges verduidelik dat, indien die agro-ekologiese stelsel ten opsigte van graanverbouing verbeter, dit veroorsaak dat meer positiewe mikro-organismes in die grond gevorm word wat die negatiewe mikro-organismes, wat siektes veroorsaak, teenwerk. Biodiversiteit word sowel bogronds as in die ondergrond verbeter sodat die balans in beide gevalle deur die aanhoudende toepassing van die bogenoemde drie beginsels, herstel word.

Bewaringslandbou hou ook ander voordele in, wat 'n bydrae tot langtermynvolhoubaarheid van boerderyeenhede maak. Dit gaan byvoorbeeld gewoonlik gepaard met goeie algemene boerderybestuur, soos tydsbeplanning, grond- en vogbestuur, gebruik van kwaliteit saad en gekoördineerde bestuur van siektes, plae, onkruid en kunsmis. Integrasie van 'n veefaktor speel ook 'n belangrike rol in die verbetering van grondgesondheid.

Spoorverkeer/Rip-op-die-rystelsel

Die toepassing van bewaringslandbou verskil volgens die tipe grond waarop gewerk word. Dit is aansienlik makliker om te implementeer op grond met 'n hoër klei-inhoud en hoër reënvalgebiede en baie moeiliker onder droër toestande en sandgronde, soos wat tipies aangetref word in veral die Noordwes-Vrystaat en dele van die Noordwes Provinsie waar diep watertafelsandgronde aangetref word.

Indien daar werklik baie sand is en die gebied baie droog is, moet die grond eers biologies opgebou word alvorens bewaringslandbou suksesvol toegepas kan word. Die mate van gronddegradasie en die verdigting in die ondergrond van daardie gebiede maak dit tans nodig om van 'n rip-op-die-rystelsel gebruik te maak. Dit is die praktyk om grondverdigting op te hef deur gebruik te maak van skeurploëe of ripploëe en dan op die rip-ry te plant, sonder dat enige ander deel van die grond versteur word. Dit word tans oor die algemeen aanvaar as die beste praktyk op die diep sandgronde in die droër gebiede van Suid-Afrika se graanverbouingsarea.

Daar is ook 'n projek ten opsigte van die sandgronde geloods om te bepaal of hierdie praktyke verbeter kan word en 'n meer biologiese benadering gevolg kan word om die sandgronde biologies op te hef deur die streng toepassing van bewaringslandbou beginsels.

Inligting

Verskeie bewusmakingsgeleenthede word gereeld onder die vaandel van die Bewaringslandbou-innoveringsprogram aangebied of deur dit ondersteun, byvoorbeeld die KwaZulu-Natal Geenbewerking Konferensie in 2013, die bewaringslandboukongresse wat vanaf Maart 2014 in die Noordwes Provinsie saam met die Ottosdal No Till-klub aangebied is en verskeie boeredae onder die klein- en opkomende boere.

Inligting oor bewaringslandbou is op die internet beskikbaar, maar praktiese voorbeelde van bewaringslandbou word ook in tydskrifte soos *SA Graan/Grain*, *Landbouweekblad* en *Farmer's Weekly* gepubliseer. Graan SA identifiseer produsente in spesifieke streke wat goeie bewaringslandboupraktyke toepas en beskryf dan daardie stelsels baie goed voordat dit gepubliseer word. Op daardie wyse word die inligting beskikbaar gestel vir produsente in die betrokke gebiede wat belangstel om die praktyke toe te pas.

Graan SA probeer ook om die kwessie van bewaringslandbou tot 'n groter mate onder die aandag van universiteite te bring en geleenthede te skep waar dié instellings op hierdie terrein saam met produsente kan werk. Op hierdie wyse word gepoog om studente meer bewus te maak van en blootstelling te gee aan bewaringslandboupraktyke.

Doelwit

Graan SA se oogmerk is om soveel as moontlik innoveringsplatforms te stig in dié agro-ekologiese streke waar nog geen of min aanvaarding van bewaringslandbou is. In die proses is 'n bewaringslandbouwerkgroep in Graan SA gestig wat 'n groot rol sal speel in die koördinerende en bestuur van die program. Die werkgroep het 'n spesifieke metode ontwikkel om nuwe projekte te identifiseer en evalueer en om 'n paneel van kundiges te identifiseer wat hulle daarmee behulpsaam kan wees. Die werkgroep werk ook saam met ander belangrike rolspelers, soos die betrokke staatsdepartemente, oor aangeleenthede rakende die skepping van beleid en ontwikkeling van geakkrediteerde opleidingsleerplanne.

Daar word tans gewerk aan die integrasie van bewaringslandbou in die Departement van Landbou, Bosbou en Visserye se sogenaamde "LandCare"-program, wat 'n gemeenskapsgebaseerde natuurlike hulpbronbewaringsprogram is.

